

Gliptoteka HAZU (Medvedgradska 2, Zagreb). Povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

Mance Cipek, Ivana; Haničar Buljan, Ivana

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2022**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:576754>

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

GLIPTOTEKA HAZU

MEDVEDGRADSKA 2,
ZAGREB

POVIJEST GRADNJE,
VALORIZACIJA I
PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH
SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
ZAGREB, RUJAN 2022.

GLIPTOTEKA HAZU

MEDVEDGRADSKA 2, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA
I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, rujan 2022.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autorice

dr. sc. Ivana Mance Cipek

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.

Arhitektonska snimka

Proarh d.o.o.

Grafička obrada nacrtu

Lucija Bajan

Fotografije

Paolo Mofardin

Dokumentacija

Irena Šimić, dipl. pov. umj.

Suradnja

Mirta Krizman, dipl. restaurator-konzervator, kipar

Tonko Katović, mag. ing. agr.

Marijana Tomić, mag. ing. agr.

Lektura

Rosanda Tometić

Grafičko oblikovanje

Franjo Kiš, ArTresor naklada

Recenzentice

Sladana Paro Rako, dipl. ing. arh.

dr. sc. Irena Kraševac

Izvršitelj

Institut za povijest umjetnosti

Voditeljice istraživanja

dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.

Naručitelj

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

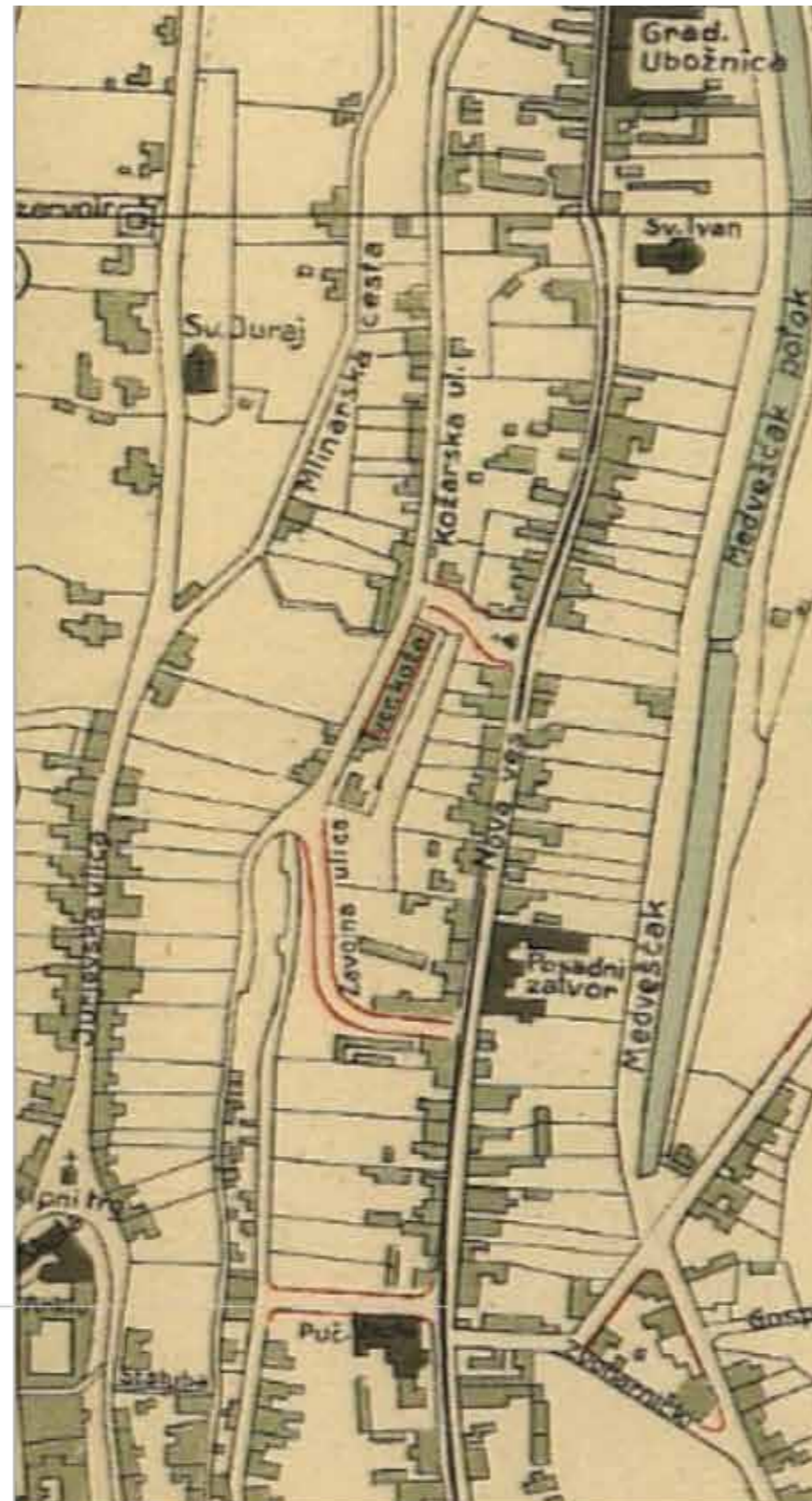
SADRŽAJ

UVOD	7				
I. POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA	9				
I.1. Potok Medveščak i njegova uloga u urbanističkom i gospodarskom razvoju grada	11				
I.1.1. Grad »na potoku«	11				
I.1.2. Tkalčićeva i Medvedgradska ulica	12				
I.2. Počeci kožarske industrije u Zagrebu i Hrvatskoj	13				
I.3. Kompleks Zagrebačke tvornice koža	14				
I.4. Gliptoteka HAZU i opstanak tvorničkoga kompleksa	16				
II. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA	19				
II.1. Urbanistički kontekst	21				
II.2. Organizacija unutarnjeg prostora	22				
II.2.1. Zapadna ulična zgrada	26				
II.2.2. Istočna dvorišna zgrada	27				
II.2.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	30				
II.2.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)	31				
II.3. Unutarnja oprema	32				
II.3.1. Zapadna ulična zgrada	32				
II.3.2. Istočna dvorišna zgrada	33				
II.3.3. Sjeverna zgrada, tzv. zgrada Šibenik	33				
II.3.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)	34				
II.4. Pročelja	36				
II.4.1. Zapadna ulična zgrada	36				
II.4.2. Istočna dvorišna zgrada	38				
II.4.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	41				
II.4.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)	44				
II.5. Krovišta	46				
II.5.1. Zapadna ulična zgrada	46				
II.5.2. Istočna dvorišna zgrada	48				
II.5.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	48				
II.5.4. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)	49				
II.6. Materijal i tehnika gradnje	50				
II.6.1. Zapadna ulična zgrada	50				
II.6.2. Istočna dvorišna zgrada	51				
II.6.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	52				
II.6.4. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)	52				
II.7. Dvorišta	53				
II.7.1. Ulazni trg	54				
II.7.2. Park skulptura	54				
II.7.3. Koridor	55				
II.7.4. Servisno dvorište	55				
III. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE	57				
III.1. Zapadna ulična zgrada	59				
III.2. Istočna ulična zgrada	61				
III.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	66				
III.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)	68				
III.5. Dvorišta	68				
III.5.1. Ulazni trg	68				
III.5.2. Park skulptura	69				
III.5.3. Koridor	69				
III.5.4. Servisno dvorište	70				
IV. VALORIZACIJA	71				
V. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU	75				
V.1. Osnovne smjernice za namjenu i korištenje prostora	77				
V.1.1. Zapadna ulična zgrada	77				
V.1.2. Istočna dvorišna zgrada	77				
V.1.3. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)	77				
V.1.4. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	77				
V.2. Obnova vanjštine	77				
V.3. Obnova unutrašnjosti	82				
V.4. Detaljne smjernice za obnovu	82				
V.4.1. Zapadna ulična zgrada	82				
V.4.2. Istočna dvorišna zgrada	82				
V.4.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)	82				
V.4.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)	87				
V.5. Dvorišta	87				
V.5.1. Ulazni trg	87				
V.5.2. Park skulptura	87				
V.5.3. Koridor	87				
V.5.4. Servisno dvorište	87				
V.5.5. Zaključak	87				
VI. IZVORI I LITERATURA	89				
VI.1. Neobjavljeni izvori	91				
VI.2. Literatura	91				
VI.3. Elaborati	91				
Licence	92				

Nekadašnja Tvornica kože - današnja Gliptoteka HAZU

Današnja katastarska karta

Plan Zagreba, Gradski građevni odsjek, 1923.

Snimka iz zraka, 2020.

Gliptoteka HAZU, Medvedgradska ulica 2

Današnja katastarska karta

Snimka iz zraka, 2016.

UVOD

Prema narudžbi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, odnosno arhitektonskog ureda Proarh, Institut za povijest umjetnosti izradio je konzervatorski elaborat za obnovu kompleksa Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, na adresi Medvedgradska 2, stradalog u potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine. Sklop zgrada Gliptoteke HAZU (k. č. 627, k. o. Centar) pojedinačno je zaštićeno kulturno dobro, od 2007. godine upisano u Registar kulturnih dobara RH na Listi zaštićenih kulturnih dobara, pod registarskom oznakom Z-3346. Također, kompleks Gliptoteke nalazi se na gradskom području integralno zaštićenom kao Povijesna urbana cjelina Grad Zagreb (upisana na Listu zaštićenih kulturnih dobara, pod registarskom oznakom Z-1525).

Izradi konzervatorskog elaborata pristupilo se temeljem studije *Projektni zadatak Gliptoteka HAZU za izradu projektne dokumentacije za provedbu mjera zaštite kulturnog dobra i cjelovitu obnovu zgrade oštećene u potresu 22. ožujka 2020.* (koju je izradila Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti kao glavni naručitelj) te studije *Program uređenja muzejskog prostora i stalnog muzejskog postava Gliptoteke HAZU* (koju je izradio muzejski tim Gliptoteke HAZU). Izradi elaborata prethodilo je arhitektonsko snimanje postojećega stanja koje je potkraj 2021. godine obavio arhitektonski ured Proarh iz Zagreba, kao i ocjena postojećega stanja konstrukcije građevine, koju je 2020. godine provela tvrtka Škoro. Restauratorska istraživanja potrebna za izradu elaborata provela je tvrtka Špatula d.o.o. iz Zagreba, a valorizaciju hortikulture u sklopu *Povijesno-krajobrazne studije dvorišta Gliptoteke HAZU* tvrtka Hotiart iz Zagreba. Na temelju navedene dokumentacije, uvida u građevnu strukturu i istraživanja u Državnom arhivu u Zagrebu prezentirana je povijest gradnje i valorizacija te je izrađen prijedlog konzervatorskih smjernica za obnovu kompleksa Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, pogled s juga

Pogled na koridor između zapadne ulične zgrade i istočne dvorišne zgrade

Sklop zgrada Gliptoteke smješten je u povijesnim zdanjima tzv. nove Tvornice kože, građenima između 1898. i 1927. godine, kojima se već postojeći tvornički kompleks, koji se prostirao na cijelom području između Nove vesi i potoka Medveščaka, proširio na područje sjeverozapadno od Zavojne ulice. Izgrađen u relativno kratkom vremenu, uglavnom prema projektima Martina Pilara i Janka Holjca, ali i drugih projekatana i graditelja, sklop zgrada nove tvornice smatra se oglednim primjerom paleoindustrijske arhitekture te je kao takav i zaštićen kao kulturno dobro. Izuzetno dobru očuvanost arhitektonski kompleks zahvaljuje upravo svojoj prenamjeni u muzejsku instituciju. Ulazak tadašnje Gipsoteke, poslije Gliptoteke HAZU, u tvorničke zgrade kožare, koji je uslijedio ubrzo nakon gašenja proizvodnje u tom dijelu pogona (1937.), nesumnjivo je sačuvao građevine od propadanja, etablirao ih kao povijesnu arhitektonsku vrijednost te identitetski biljeg povijesnoga središta Zagre-

ba. Ima li se na umu da će korištenje povijesne industrijske baštine za smještaj kulturnih, ponajprije muzejsko-galerijskih ustanova zaživjeti u svijetu tek u posljednjim desetljećima 20. stoljeća, ustupanje prostora zagrebačke Tvornice kože Gipsoteci na samom početku četrdesetih godina 20. stoljeća, jedan je od najranijih primjera takve prakse, a time i jedno od polazišta za vrednovanje arhitektonskoga kompleksa i njegove institucije kao jedinstvenog fenomena. Zahvaljujući tom sretnom spoju, kompleks negdašnje tvornice danas tvori jedinstvenu ambijentalnu cjelinu koja, uz samo građevinske oblike, uključuje i okolne površine – zazelenjene fasade i hortikulturno oplemenjena dvorišta te Park skulptura, uređen prema projektu Miroslava Begovića (2000.).

Osim vrijednosti samoga arhitektonskog kompleksa, u ukupnoj valorizaciji i oblikovanju smjernica u obzir se uzeo i

njegov specifični urbanistički položaj. S povijesnog aspekta, sklop zgrada Gliptoteke svjedoči o prostornom razvoju najstarijih dijelova grada; izgrađen na izmaku 19. i početkom 20. stoljeća, označava prijelomni trenutak između predmodernog života gradečkog i kaptolskog podgrađa i moderne transformacije grada, njegovih funkcija i komunikacija. Kao posljednji izdanak tvorničke gradnje u najužoj povijesnoj jezgri, kompleks Gliptoteke sudjelovat će u svim kasnijim urbanističkim regulacijama, čuvajući memoriju mjesta i nalazeći svoju ulogu u novim modelima korištenja povijesnih prostora. Ta ga sudbina prati i danas; u okružju koje je posljednjih četrdesetak godina steklo dominantno turistički i komercijalno-ugostiteljski identitet, posebice pojačan izgradnjom Centra Kaptol, Gliptoteka je dragocjeno gnijezdo kulturnih sadržaja koje emanira smirenu energiju starine.

POVIJESNA ANALIZA
FORMIRANJA I
OBLIKOVANJA PROSTORA

Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, pogled sa sjevera

I.1. Potok Medveščak i njegova uloga u urbanističkom i gospodarskom razvoju grada

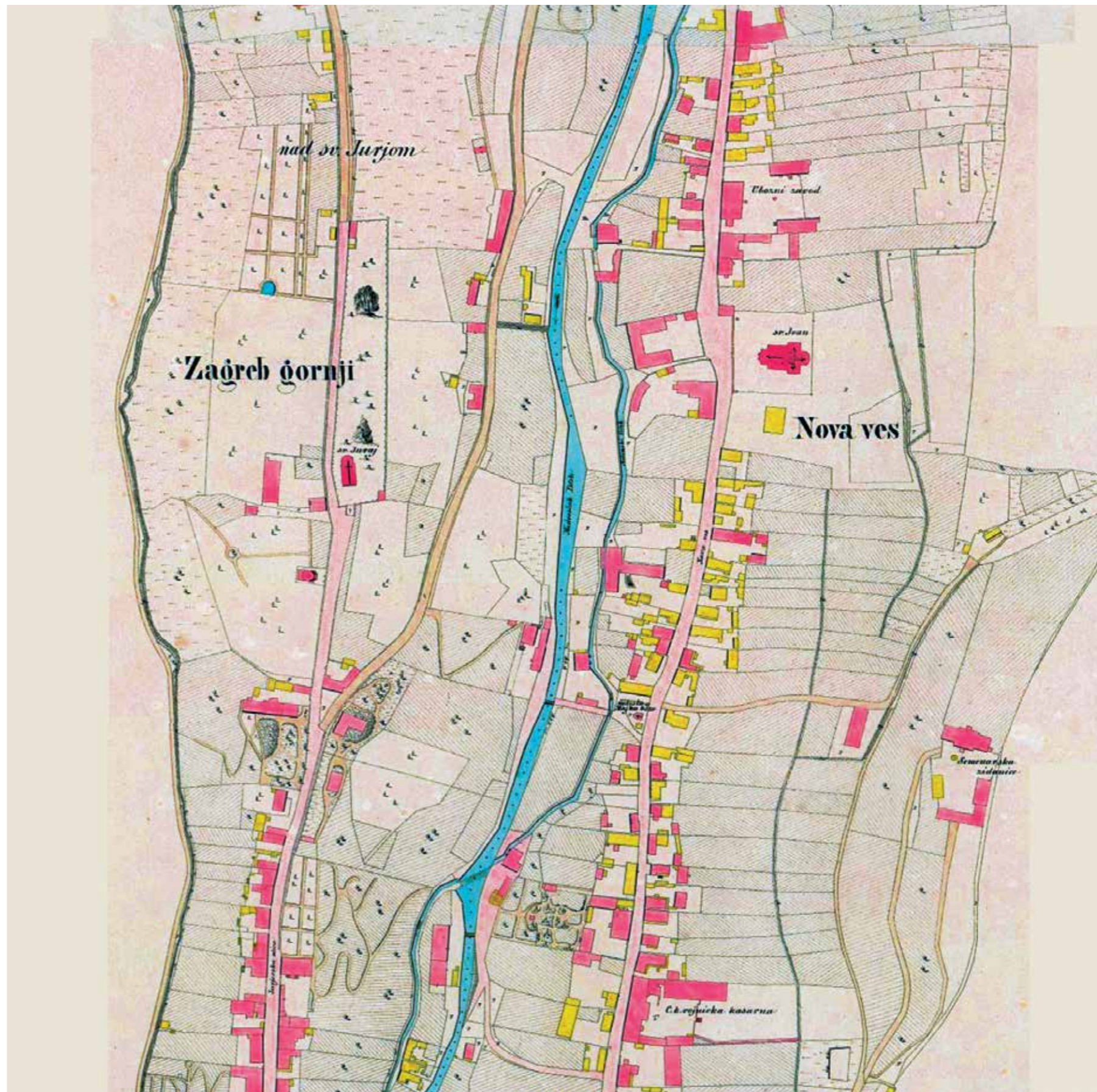
I.1.1. Grad »na potoku«

Pripovijest o dva susjedna grada, slobodnom i kraljevskom Gradecu i biskupskom i kaptolskom Kaptolu, koji se učestalo spore, pa i fizički sukobljavaju zbog potoka Medveščaka koji između njih teče – prva je povijesna pripovijest koju usvoje zagrebački đaci i vjerojatno jedna od rijetkih koju i trajno zapamte. Urbanistička geneza zagrebačkoga gradskog prostora bitno je određena upravo potocima koji se spuštaju s Medvednice te vijugajući dolinom utječu u Savu. Osim Medveščaka, kroz povijest još nazivanog Cirkvenitza, Cirkuniza, Cirkvenik i Medvednica, među većima su bili i potoci Kustošija i Čnomerec na samom zapadu te u nastavku, u smjeru istoka, Kuhinščak (Kuniščak), Jelenovec, Kalinovica, Serbečica, Srnjak, Tišica, Topličica i Tuškanec.¹ Potok Medveščak gorski je bujični potok koji izvire iz vrela Bažulovka podno Medvedgrada, sabire se u jezercu poznatome kao Kraljičin zdenac, teče šestinskom dolinom te se podno Okrugljaka združuje s potokom Gračenic, dobivajući na vodenoj masi i snazi. Predmetom spomenutih sporova Medveščak je bio ponajprije kao pogonska snaga dragocjenih žitnih mlinova, koji se od srednjeg vijeka grade uz njegov tok. Rekonstruirajući urbanističku situaciju s kraja 14. stoljeća, Ivan Krstitelj Tkalčić na kanalu Pretoka ili Prekopa, prokopanom još u 13. stoljeću, a poslije nazivanom i Melinskim, ubilježio je čak deset mlinova.²

S istekom 17. stoljeća urbana slika dvojnoga grada počinje se polako mijenjati. Premda na privredno aktivnom području podgrađa prva naselja nastaju još u 14. i 15. stoljeću, urbanizacija prostora izvan zidina dobiva zamah tek

1 NADA PREMERL, Potok u srcu Zagreba, u: *Potok u srcu Zagreba. Uz potok Medveščak – od izvora do ušća*, (ur.) Nada Premerl, Zagreb, 2005., 14.

2 Isto, 22; SNJEŠKA KNEŽEVIĆ, *Zagreb u središtu*, Zagreb, 2003., 26.

Katastarska karta Zagreba, detalj (vidljiva parcela današnje Gliptoteke između potoka Medveščak i njegova kanala), 1864., HDA

s prestankom osmanlijske opasnosti. U nastanku budućih uličnih pravaca glavnu je ulogu imao upravo potok. Prije velike regulacije potkraj 19. stoljeća, Medveščak se s obronaka spuštao na Mihaljevac, tekao kroz Ksaversku dolinu pa nastavljao današnjom Medvedgradskom, tj. negdašnjom Kožarskom ulicom, potom zapadnom stranom ulice Potok, današnjom Tkalčićevom, zatim podno južnog kaptolskog zida (ulica Pod zidom) pa skretao iza niza kuća sa sjeverne strane Sajmišnog trga, otječući dalje prema istoku, preko Bakačeve ulice, između kuća u Vlaškoj do Jurišičeve. Zatim je tekao sjevernom stranom Jurišičeve, između Palmotićeve i Draškovićeve, pa skretao prema jugoistoku, kroz Sajmište i Ulicu Franje Račkoga preko Trga kralja Petra Krešimira IV. i Držićeve do Radničke ceste, nastavljajući ravnicom između polja i vrtova do ulijevanja u Savu na Žitnjaku.³ Tok potoka i njegova kanala odredit će nastanak prvih uličnih pravaca izvan gradskih zidina. Isprva će gradnja kuća biti dopuštena tek na zapadnoj, gradečkoj strani potoka,⁴ no tijekom 18. stoljeća urbanizacija će polako zahvaćati i druge prostore podgrađa: sjevernu stranu Sajmišnog trga, Splavnicu, istočnu stranu Potoka, tj. ulicu koja se formirala na potezu današnje Tkalčićeve i Mikloušičeve ulice, kao i pravce koji su nastajali na obroncima Gradeca, tj. Dugu ulicu s Krvavim mostom i Mlinskim stubama. Potok će zacrtati i komunikacijske putove prema jugu i sjeveru – privredno aktivna Puževa (Jurišičeva) ulica pratit će njegov tok prema jugu, a potezi današnje Jurjevske i Mlinarske formirat će se uza nj na sjeveru, povezujući preko Kipnog (Ilirskog) trga medvedničke obronke s povijesnim središtem.

I.1.2. Tkalčićeva i Medvedgradska ulica

Nekadašnja ulica Potok, današnja Tkalčićeva, urbano se i socijalno transformira gradnjom prvih kuća potkraj 17. stoljeća.⁵ Tek polovicom 18. stoljeća zidanice će polako

početi zamjenjivati do tada isključivo drvenu gradnju, koja je bila osobito neotporna na razmjerno česte poplave potoka koji je zbog plitkog korita i mnogih pritoka lako bujao.⁶ Kako bi se obuzdala čud vodenog toka te ga se svrsishodno usmjerilo kao pogonsku snagu žitnih mlinova, poduzimano je kroz stoljeća više regulacija.⁷ Već spomenuti kanalizirani tok Pretoke prostirao se od Okrugljaka do Krvavog mosta, nekoliko puta mijenjajući smjer; do Vogelova mlina na Zvijezdi pratio je matični potok sa zapadne strane, potom je prelazio na njegovu istočnu stranu, a onda se, negdje u visini današnje Gliptoteke, ponovno prebacio zapadno, nastavljajući prema jugu sve do Krvavog mosta, gdje se ulijevao u matični potočni tok.⁸ Na potezu ulice Potok, današnjih Tkalčićeve i Kožarske, nekanalizirani i kanalizirani potok tekli su, dakle, usporedno, na različitim visinskim kotama. Potok Medveščak i njegov kanal bili su okosnica identiteta toga uličnog pravca sve do njihova zatvaranja na izmaku 19. stoljeća. Prve zidane kuće smjestile su se na istočnoj strani Potoka, podno već postojećega kaptolskog naselja Dolac. Uz župnu crkvu sv. Marije, koja će potkraj 18. stoljeća dobiti barokni izgled, spustivši se s kaptolskih obronaka do obale Medveščaka,⁹ formirat će se središte novoga naselja Potok, u kojem je prevladavao tip jednokatnice s unutarnjim krilima koja su zatvarala dvorište.¹⁰ Kuće na zapadnoj, desnoj obali, stisnute između potoka i mlinskog kanala, dužim su krilom bile orijentirane na ulicu, na koju su otvarale i svoje drvene hodnike, tj. ganjke.¹¹ Sve navedene arhitektonske formacije i danas tvore svojstveni identitet te ulice.

Sjeverno od naselja Potok, prateći kanalizirani vodotok, nastavljalo se područje negdašnje Kožarske ulice. Obuhvaćala je dio koji danas pripada Tkalčićevoj ulici te dio

Tklačićeva ulica s potokom Medveščakom oko br. 41, anon., 1892. MGZ-fot-5804

koji se nastavlja kao Medvedgradska ulica. Te cjeline bit će spojene u jedinstven ulični pravac tek uklanjanjem staroga dijela Tvornice kože u razdoblju međuraća. Kožarska ulica nazvana je prema djelatnosti štavljenja kože, vrsti obrta koja je također trebala vodu iz potoka, a u drugoj polovici 19. stoljeća prerasla je u industrijski pogon. Urbanizacija cijeloga tog poteza bila je, dakle, određena gospodarskom tradicijom korištenja potoka Medveščaka. S istekom 18. i početkom 19. stoljeća mlinarskoj djelatnosti pridružit će se i druge vrste manufakturne proizvodnje, poput papirne, suknarske ili keramičarske.¹² Prvi manji pogoni koji niču na području Nove vesi i u Ksaverskoj dolini potiču postupno naseljavanje okolnih prostora, uz potok i na kaptolskim obroncima. Za razliku od ulice Potok (Tkalčićeva i Mi-

3 PREMERL (bilj. 1), 16.

4 Isto, 28.

5 Isto, 31; KNEŽEVIĆ (bilj. 2), 27.

6 PREMERL (bilj. 1), 31.

7 Isto.

8 Isto, 15.

9 LELJA DOBRONIĆ, *Kaptolski i biskupski Zagreb*, Zagreb, 1991., 216.

10 PREMERL (bilj. 1), 32, 95.

11 Isto.

12 GORAN ARČABIĆ, *Manufaktura i industrija uz potok Medveščak, u: Potok u srcu Zagreba. Uz potok Medveščak – od izvora do ušća*, Zagreb, 2005., 65–72; KNEŽEVIĆ (bilj. 2), 28.

Avionski snimak Gornjeg Grada, anon., oko 1930. MGZ-fot-1356

klaušičeva), čija urbanizacija nosi malogradski, obrtnički identitet, potezi Kožarske ulice (uz negdašnji kanal Preto-ku) imali su istaknutiji radnički karakter.¹³ O tome svjedoči nekoliko još postojećih kuća u današnjoj Kožarskoj ulici; skromne, danas nadasve zapuštene opečne gradnje pričaju povijest konsolidacije radničkoga sloja u Zagrebu.¹⁴ Osnutak kožarske industrije potkraj šezdesetih godina 19. stoljeća potaknut će dakle urbanizaciju toga uličnog poteza, premda će sjeverni dio Kožarske, odnosno današnja Medvedgradska ulica, daljnji urbanistički razvoj doživjeti tek s velikim komunalnim zahvatom preloženja, tj. premještanja potoka Medveščaka. Njime će početi transformacija cijeloga područja medveščачke doline sjeverno od Jelačićeva trga, uključujući i područje Nove vesi i Kaptola, čije će se povijesne urbane aglomeracije i komunikacije morati prilagoditi ideji modernoga grada.

Pa ipak, u svim zahvatima koji će nakon premještanja i zatrpavanja potoka i Melinskoga kanala uslijediti na spomenutom području, ponajprije u međuraću, potez Tkalčičeve i Kožarske ulice ostat će većim dijelom netaknut. Uređenje i sanacija u godinama neposredno nakon komunalnog zahvata preloženja potoka (1896.–1898.) bit će primarno

pragmatičnog karaktera. Tijekom zahvata bit će regulirani smjerovi koji su taj potez spajali s Novom vesi (Zavojna i Mala ulica), no jedinstvena komunikacija između Tkalčičeve i sjevernog poteza Kožarske (današnje Medvedgradske) neće biti uspostavljena sve do gašenja proizvodnje u Tvornici koža (1937.). U velikom projektu uređenja Dolca početkom tridesetih godina izgradit će se početak Tkalčičeve ulice na istočnoj strani, gdje će niknuti novi blok višekatnih zgrada te će se uz crkvu sv. Marije otvoriti komunikacija prema novouređenoj tržnici.¹⁵ Ta izgradnja upadljivo je promijenila povijesno mjerilo ulice. Drugi onovremeni planovi rađeni s ciljem »higijenzacije« poteza Tkalčičeve, Kožarske i Medvedgradske naposljetku neće biti realizirani, pa će povijesne aglomeracije nekad obrtničkih ulica i radničkih naselja u godinama koje dolaze biti prepuštene *slumizaciji*.¹⁶ U takvim prilikama povijesna jezgra preživjet će Drugi svjetski rat, u kojem je također stradao dio njezinih zdanja, te dočekati poslijeratno doba bez velikih promjena u karakteru i gabaritima.

Novi povijesni trenutak poraća, u kojem će očuvanje povijesnih gradskih središta postati nezaobilaznim čimbenikom urbanog planiranja, formalno će zaštititi potez Tkalčičeve i Kožarske ulice; bit će to prva cjelina koja je taj status dobila temeljem svoje ambijentalne vrijednosti (1953.). U sljedećem razdoblju provest će se više natječaja za uređenje i revitalizaciju toga prostora. Temeljem natječaja iz 1967. predio uz kaptolske zidine uredit će se kao park na Opatovini, dok će realizacija interpolacije prema idejnom projektu Miroslava Begovića iz 1969. pričekati osamdesete godine. Izgradnjom Begovićeve bloka, između Tkalčičeve, Radićeve i Krvavog mosta, započet će novo razdoblje komercijalnog korištenja toga poteza; ono će mu udahnuti novi život, ali i ugroziti njegov povijesni supstrat zbog izostanka kontrole i planiranja.¹⁷

15 Kuća Bartulić, V. Bastl, 1933. i stambena kuća Srpske banke, S. Benedik, A. Baranayi 1931. Usporediti: KNEŽEVIĆ (bilj. 2), 37, 43.

16 Isto.

17 Isto.

Zone partera uređivat će se devedesetih godina te početkom dvijetisućitih: 1997. parter uz blok Radićeve – Tkalčičeve – Krvavi most, a 1998., u povodu izgradnje Centra Kaptol, potez od Miklaušičeve do Gliptoteke; u tom navratu će se prema Begovićevu projektu urediti i Park skulptura unutar kompleksa Gliptoteke (2001.). Parterna zona od Skalinske do Miklaušičeve ulice te južni dio Kožarske ulice, s okolnim parkovnim površinama, uređena je 2004. godine.

I.2. Počeci kožarske industrije u Zagrebu i Hrvatskoj

Premda obrtnička tradicija strojenja kože u Zagrebu kontinuirano postoji, jedinstveni ceh zagrebačkih kožara osnovan je tek 1846. godine.¹⁸ Od početka 19. stoljeća broj kožarskih obrta ubrzano raste; sredinom 19. stoljeća zagrebačka Trgovačko-obrtnička komora bilježi čak 83 samostalna kožarska obrtnika, a prema kraju stoljeća ta će se brojka i povećati.¹⁹ Već u drugoj polovici 18. stoljeća javljaju se i veće, manufakturne kožare, primjerice u Rijeci, Osijeku i Karlovcu,²⁰ a s odmakom 19. stoljeća proizvodnja se mjestimično i industrijalizira. Prema Rudolfu Horvatu, prva tvornica kože osnovana je 1832. godine u Varaždinu.²¹ Iako nevelik, taj pogon i slični mali pogoni bili su početak industrijalizacije hrvatskih zemalja. U idućem razdoblju broj sličnih kožarskih pogona još će se uvećavati: 1868. godine otvara se omanja tvornica Vatroslava Šimonića (Simonića) u Zagrebu,²² potom tvornice u Vukovaru i Vinkovcima, a

18 U ranijim razdobljima kožarski obrtnici udruživali su se u cehove sa srodnim obrtnicima (krznari, postolari, remenari, sedlari itd.). Jedinstveni ceh zagrebačkih kožara objedinio je obrtnike iz svih triju zagrebačkih jurisdikcija (biskupska, kaptolska, gradečka). RUDOLF HORVAT, *Povijest trgovine, obrta i industrije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1994., 232–233, 315.

19 RUDOLF BIČANIĆ, *Doba manufakture u Hrvatskoj i Slavoniji (1750.–1860.)*, Zagreb, 1951., tabela prema porezu za godinu 1862., 56.

20 Isto, 145.

21 RUDOLF HORVAT, *Povijest trgovine, obrta i industrije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1994., 315.

22 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16.

13 KNEŽEVIĆ (bilj. 2), 28.

14 PREMIERL (bilj. 1), 33.

1879. i u Splitu.²³ Najveći zamah u industriji obrade koža dogodit će se, međutim, tijekom Prvoga svjetskoga rata, kad je potražnja za proizvodima od kože izvanredno porasla; pokrenuta proizvodnja u Zemunu, Daruvaru, Virovitici, Sisku, Karlovcu, Makarskoj, Kostajnici i Omišu svjedoči o zastupljenosti te privredne grane u razdoblju međuraća.²⁴

Točan položaj tvornice Vatroslava Šimonića (Šimonića) nije moguće pouzdano utvrditi, iako se prema novijim istraživanjima pretpostavlja da je pogon bio na istom mjestu u Novoj vesi gdje je Šimonić imao posjed (Nova ves 17).²⁵ Iako je uspješno poslovala tri godine, čemu u prilog govori i Šimonićevo sudjelovanje na Međunarodnoj izložbi u Parizu (1867.) o kojem izvještavaju novine,²⁶ tvornica je zatvorena 1868. godine.²⁷ Iste godine, Ignjat (Vatroslav) Štern i sinovi zatražili su pak dopuštenje za podizanje vlastite tvornice koža u neposrednoj blizini Šimonićeve posjeda, pa se nameće zaključak o postojanju izvjesnog kontinuiteta između tih poduzeća.²⁸

Ignjat Štern stariji pripada drugoj generaciji židovske obitelji naseljene u Zagrebu od kraja 18. stoljeća, čiji će potomci u 19. i 20. stoljeću biti jedni od nositelja gospodarskog i industrijskog, ali i ukupnog društvenog razvoja grada.²⁹

srpnja 1937., 2; MIROSLAVA DESPOT, *Privreda Hrvatske XVII.–XIX. stoljeća: izbor građe*, Zagreb, 1957., 90.

23 HORVAT (bilj. 21), 318.

24 Isto.

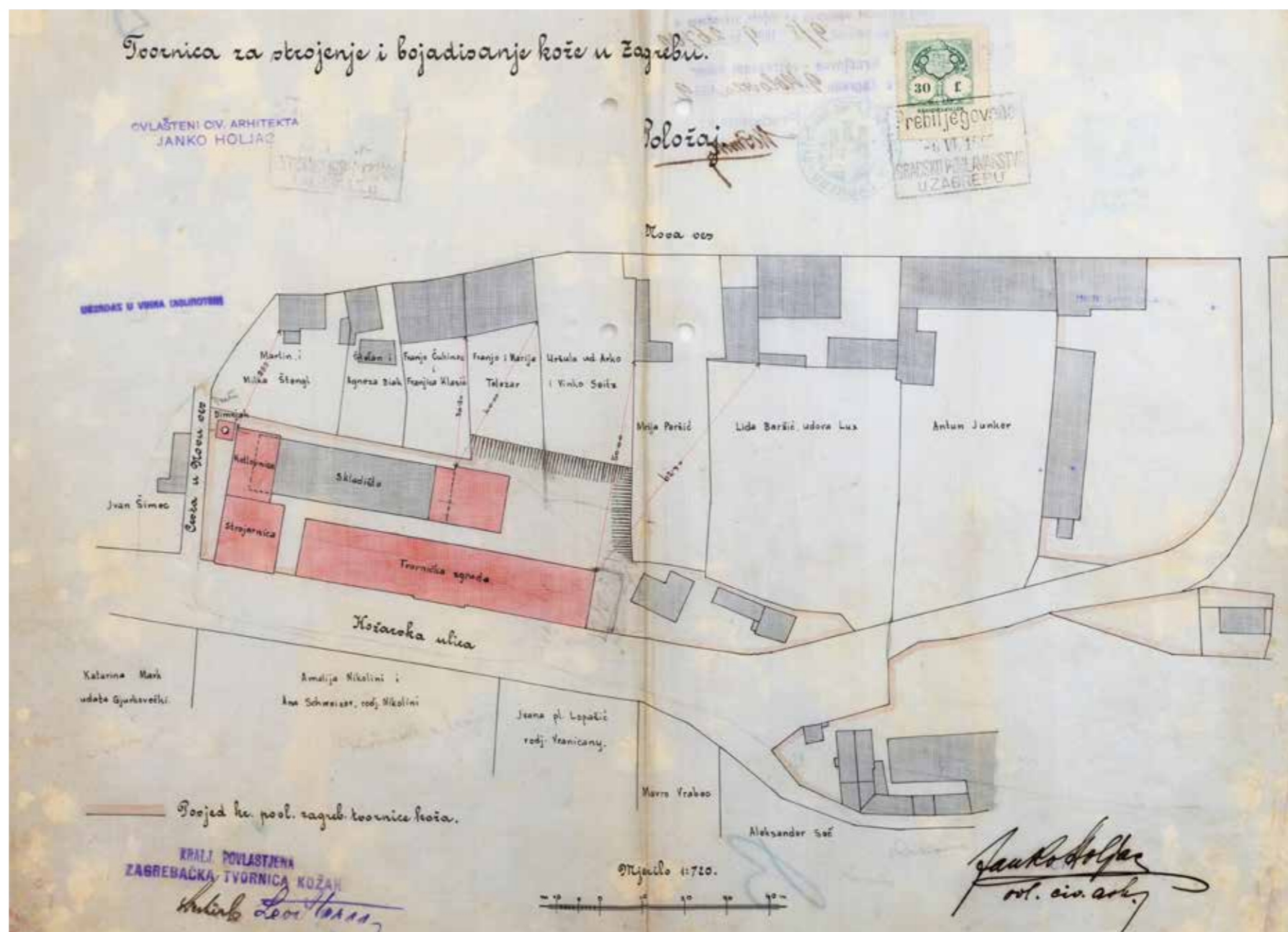
25 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici koža, 16. srpnja 1937., 2. Usporediti i: TIHANA BOBAN, *Arhitektura bivše tvornice koža u Zagrebu (sklop zgrada Gliptoteke HAZU)*, diplomski rad, Zagreb, 2016., 23–24.; LELJA DOBRONIĆ, *Stare numeracije kuća u Zagrebu*, Zagreb, 1959., 180.

26 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici koža, 16. srpnja 1937., 2; usp. i: BOBAN (bilj. 25), 24; MIROSLAVA DESPOT, *Industrija građanske Hrvatske: 1860.–1873.*, Zagreb, 1970., 117.

27 BOBAN (bilj. 25), 24.

28 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici koža, 16. srpnja 1937., 2. Usporediti i: BOBAN (bilj. 25), 29.

29 GAVRO SCHWARZ, *Povijest zagrebačke židovske općine od osnutka do 50-ih godina 19. vijeka*, Zagreb, 1939., 15; MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, *Židovi u gospodarstvu sjeverne Hrvatske od 1873. do 1941. godine*, u: *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, Zagreb, 1998., 135.

Kompleks tzv. nove Tvornice koža, položajni nacrt, arh. Janko Holjac, 1899./1900., HRZ

Glavnu ulogu u osnutku i pokretanju proizvodnje imao je njegov sin Jakov Štern, koji će sa svojim sinovima Žigom, Ignjatom mlađim, Guidom i Leom (Leonom) nastaviti voditi tvornicu koža. Kao što ističe Mira Kolar-Dimitrijević, nabava i prerada kože jedna je od djelatnosti kojom se bavi upravo židovski sloj stanovništva,³⁰ pa se u svjetlu te tvrdnje može sagledati i poduzeće zagrebačke obitelji Štern. Potkraj 19. stoljeća ono je zapošljavalo 250 radnika te uz

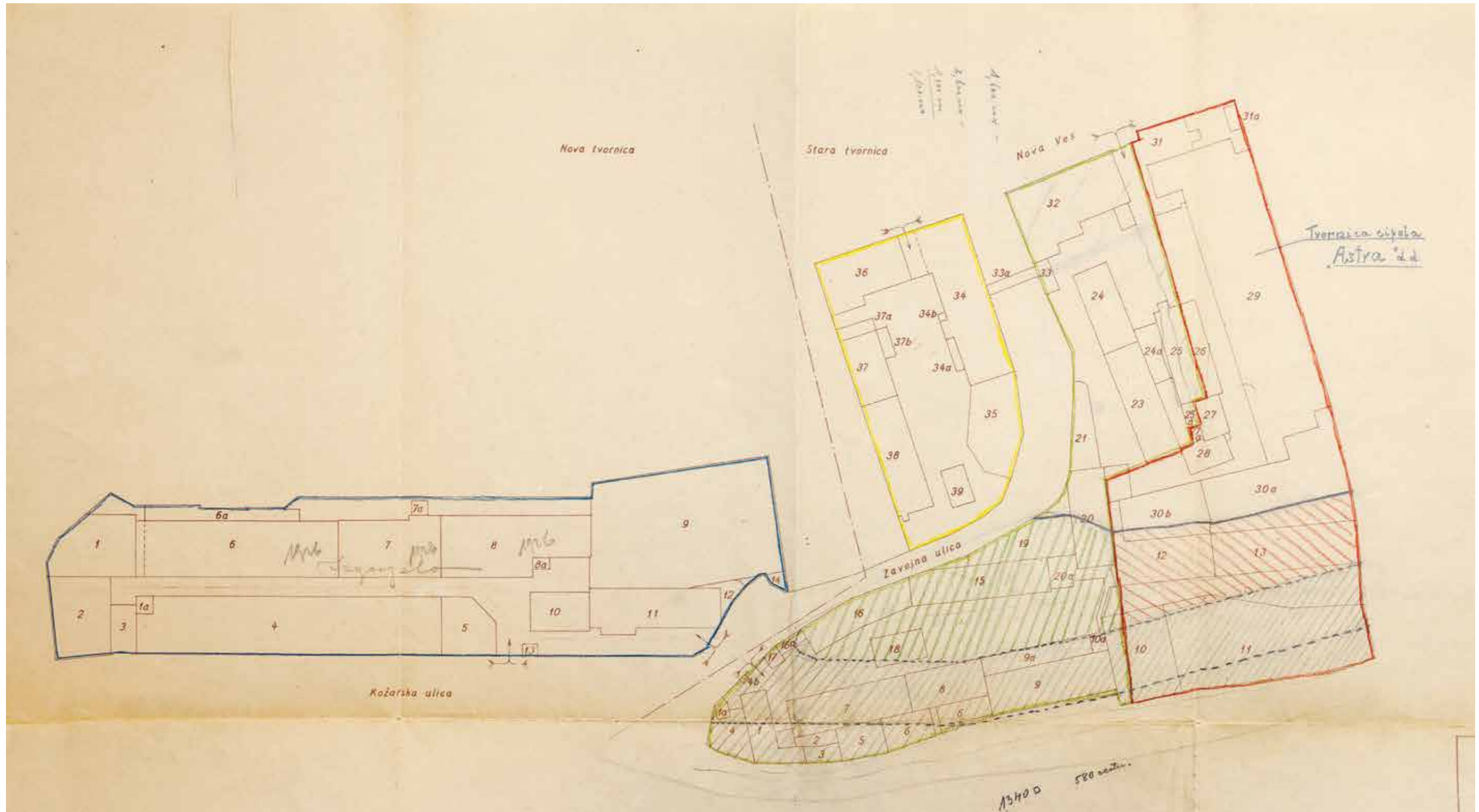
dva parna stroja proizvodilo oko sto tisuća komada sirovih koža, u vrijednosti većoj od milijun forinti godišnje.³¹

1.3. Kompleks Zagrebačke tvornice koža

Kompleks Zagrebačke tvornice koža obuhvaćao je područje između Nove vesi, Kožarske, Medvedgradske, Za-

30 KOLAR-DIMITRIJEVIĆ (bilj. 29), 127.

31 RUDOLF BIČANIĆ, *Razvoj industrije u Zagrebu*, u: *Iz starog i novog Zagreba*, 1 (1957.), 266.

Zagrebačka tvornica koža, položajni nacrt čitavoga sklopa iz godine 1937, HRZ

vojne i Male ulice. Od 1868. do 1930. na njemu je sa-
građeno nekoliko tvorničkih i skladišnih te stambenih cje-
lina: (1.) sklop tzv. stare Tvornice koža, građen od 1868.
do 1888. godine, na zemljištu koje se prostiralo od Nove
vesi prema zapadu, jugoistočno od Zavojne ulice te na

području Kožarske ulice; (2.) Tvornica cipela Astra, gra-
đena između 1880. i 1930., na zemljištu koje se izravno
nastavljalo na područje stare tvornice prema jugu, čineći
s njime cjelinu; (3.) kompleks koji je služio dijelom za
skladištenje i otpremu robe, a dijelom za stanovanje rad-

nika, građen između 1896. i 1914. na zemljištu koje se
također prostiralo od Nove vesi prema zapadu, omeđeno
Zavojnom ulicom, ali nasuprot području stare tvornice; te
(4.) sklop tzv. nove Tvornice koža, građen između 1898.
i 1927., koji se proširio na područje sjeverozapadno od

Zagrebačka tvornica kože, foto: Rudolf Mosinger, oko 1900.
 MGZ-fot-4500

Zavojne ulice, uz Kožarsku ulicu na zapadu te Malu ulicu na sjeveru.

Povijesni razvoj cijelog kompleksa događao se u kontekstu urbanističkoga širenja i industrijskoga razvoja grada u 19. stoljeću. U tom procesu izdvajaju se dva prijelomna događaja: regulatorna osnova iz 1888./1889. godine, donesena s ciljem obnove i izgradnje grada nakon razornog potresa 1880. godine, te velika komunalna akcija preloženja potoka Medveščaka (1896.–1898.). Premda je potok Medveščak zadugo usmjeravao privrednu dobrobit grada, odmakom 19. stoljeća i povećanjem broja manufakturnih te industrijskih pogona, on će biti sve veći komunalni problem: onečišćenje nusproduktima, presušivanje i smrad postat će predmetom sve češćih pritužbi i sve žešćih javnih polemika.³² Nepodesnost povijesnoga gradskog središta za potrebe moderne tvorničke proizvodnje formalizirala je i regulatorna osnova: njome je industrija prvi put planski usmjerena prema rubnim dijelovima grada na jugu i jugoistoku, uz djelomično uvažavanje zatečenog stanja.³³ U tim okvirima zbit će se i izgradnja, ali i trajanje kompleksa nove Tvornice kože. U trenutku rastvaranja starih urbanih konglomeracija i njihove prilagodbe modernim standardi-

32 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 1 i passim. Usporediti i: GORAN ARČABIĆ, *Industrijski centar države: Zagrebačka industrijska baština 1918.–1941.*, Zagreb, 2018., 38.

33 ARČABIĆ (bilj. 32).

Kompleks tzv. nove Tvornice kože, pogled s juga, 1940., fotografija, fototeka Gliptoteke HAZU

ma života u gradu, sklop podignutih objekata bit će rezultat kompromisa između gradske uprave, okolnog stanovništva i vlasnika, koji će trajati sve do tridesetih godina 20. stoljeća, preciznije do 1937. godine, kad je Zagrebačka tvornica kože d. d. proglasila likvidaciju.

S 1937. godinom, dakle, počinje razdoblje razgradnje i prenamjene te velike tvornice, na temelju izrađenih procjena, kalkulacija i novodonesenih planova.³⁴ Njezina transformacija ipak se neće dogoditi u jednom mahu. U svrhu regulacije spoja Tkalčičeve i Medvedgradske ulice, a na

34 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937. Usporediti i: BOBAN (bilj.25), 63–67.

osnovi novoga regulatornog plana iz iste godine, gradska općina izvlašćuje dio zemljišta na kojem su pogoni stare tvornice. Tvornica cipela *Astra* nastavit će s radom i u likvidacijskom postupku, postavši dijelom Tvornice obuće *Franjo Gorjup*, za koju će pedesetih godina 20. stoljeća biti izrađeni planovi nadogradnje i rekonstrukcije (poslovat će do 1991. godine). Zgrade sklopa nove tvornice, koja u trenutku likvidacije uključuje i objekt koji je sagradio Antun Cella na mjestu današnjega parka, kompaktna su cjelina, 1937. procijenjena na visoke iznose.³⁵

35 Isto.

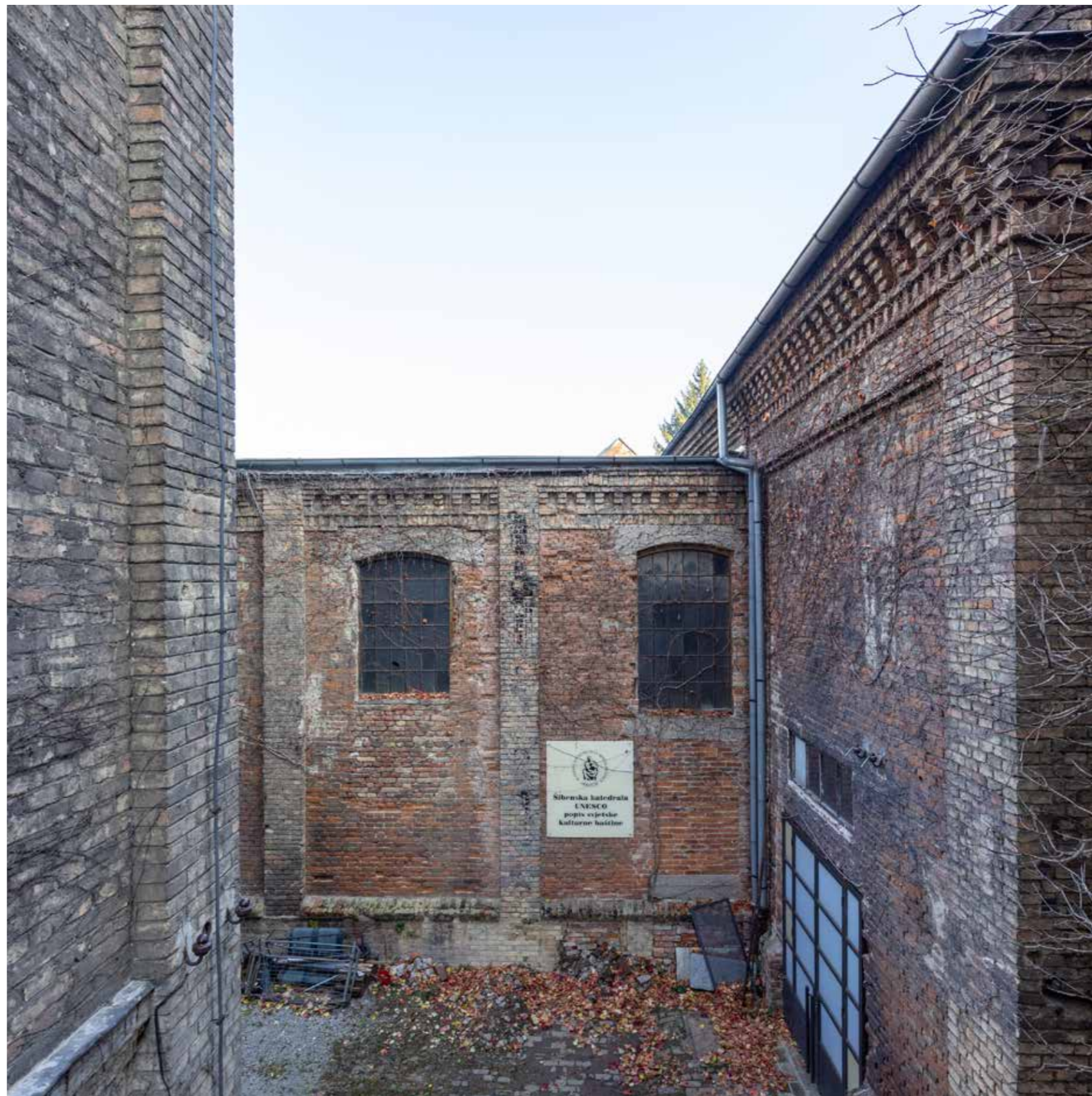
I.4. Gliptoteka HAZU i opstanak tvorničkoga kompleksa

Nastavak sudbine sklopa nove Tvornice koža vezan je uz sudbinu Gipsoteke, tj. zbirke sadrenih odljeva antičke i druge plastike, osnovane iste, 1937. godine na temelju donacije dr. Antuna Bauera.³⁶ Pokrenuvši pitanje pronalaska adekvatnog smještaja za zbirku koja se kontinuirano uvećavala, Baueru su se zdanja bivše nove Tvornice koža ubrzo pokazala kao idealno rješenje. Markantni sklop Holjčevih zgrada na jednom je mjestu nudio dovoljno smještajnih kapaciteta te nije zahtijevao velike preinake ni znatnija financijska sredstva. Gipsoteka je na Bauerovo zalaganje u travnju 1940. godine dobila u najam dvokatnu južnu uličnu zgradu, koja je u tom trenutku jedina bila ispražnjena; u ostalim zgradama tvorničkoga kompleksa još uvijek su se nalazili dijelovi postrojenja i materijal. U južnu zgradu su za relativno kratko vrijeme bili premješteni svi dijelovi zbirke, do tada razasuti po raznim lokacijama. Nakon godinu dana, dekretom Ministarstva unutarnjih poslova Nezavisne Države Hrvatske od 20. travnja 1941., Antun Bauer je dobio ovlast da zaplijeni sve prostorije bivše Tvornice kože. Gipsoteka je tako na raspolaganje gotovo odmah dobila cijeli kompleks tvornice.

Ulazak muzejske institucije u tvornička zdanja bio je važan u europskim razmjerima: konverzija paleoindustrijske arhitekture u muzej postat će redovitija pojava tek sedamdesetih godina 20. stoljeća, pa se doista radilo o vrlo ranom primjeru takve prenamjene.³⁷ Sanaciju i preuređenje prostorija na nekoliko će godina, međutim, omesti rat; Gipsoteka je morala prepustiti prostorije zapadne ulične

36 Svi podatci u poglavlju crpljeni su iz: MAGDALENA GETALDIĆ, Povijest Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u: *Kroatologija* IX, 1–2 (2018.), 43–67; VESNA MAŽURAN-SUBOTIĆ, Dr. Antun Bauer kao osnivač Gipsoteke u Zagrebu, u: *Muzeologija*, 31 (1994.), 82–86.

37 ŽARKA VUJIĆ, Je li izložba Skulptura antičke Salone iz fundusa Gliptoteke HAZU bila nagovještaj sretnije budućnosti ovog specijaliziranog umjetničkog muzeja?, u: *Život umjetnosti*, 108 (2021.), 122–133.

Pogled na sjevernu zgradu Šibenik i servisno dvorište

Radovi na uređenju dvorišta radi prenamjene kompleksa u Gipsoteku, 1947., fotografija F-87 (lijevo) F-111 (desno), fototeka Gliptoteke HAZU.

zgrade za potrebe vojnoga zrakoplovstva i njegova skladišta te pridruženu krojačku i postolarsku radionicu. Da bi se spriječila vojna konfiskacija cijelog kompleksa, u ostale su zgrade uskladištena dobra mnogih javnih institucija – škola, arhiva i drugih muzejskih ustanova. Unatoč tome, već 1942. počeli su osnovni sanacijski i građevinski zahvati: srušen je tvornički dimnjak, uklonjene drvene barake u dvorištu, poravnani plitki bazeni te položene stropne grede na mjestu dizala. U uvjetima ipak ograničene manipulacije građom, ratnih godina pristupilo se skupljanju arhivskoga gradiva. Rezultat toga bilo je osnivanje arhiva za likovne umjetnosti (1943.), koji će s Gipsotekom ući u sastav institucija JAZU-a.

Započeto će se nastaviti u godinama nakon rata, kad budu sanirane i adaptirane sve zgrade. Istodobno s građevinskim zahvatima, radilo se na konfiguraciji i smještanju zbirke.

Najprije su uređeni prostori južne zgrade u kojoj su odloženi odljevi antičkih skulptura, a ona je za javnost otvorena već 1945. godine. Potom će se postupno dopunjavati i definirati i ostali dijelovi zbirke. Godine 1950. Gipsoteka je ušla u sastav Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a 1952. promijenila je naziv u Gliptoteka, semantički proširivši vlastitu definiciju iz zbirke odljeva u zbirku skulptura. U okrilju JAZU-a neki od ogranaka njezina djelovanja preustrojit će se u nove organe: arhivska građa postat će današnjim Arhivom za likovne umjetnosti, djela na papiru ući će u sastav Kabineta grafike itd. Sljedećih desetljeća bit će profilirane sve dionice stalnog postava koji danas, uz ishodišnu zbirku odljeva antičke plastike, uključuje zbirku sadrenih odljeva fragmenata nepokretnih spomenika od 9. do 15. stoljeća, zbirku modernoga hrvatskog kiparstva od 19. do 21. stoljeća, zbirku fresaka, zbirku sadrenih odljeva

stećaka te zbirku medalja i plaketa. Gliptoteka će 1982. godine pokrenuti i svoju redovitu manifestaciju *Trijenale hrvatskog kiparstva*, središnju nacionalnu reviju umjetničke produkcije s područja kiparstva i srodnih medija. Prema projektu akademika Miroslava Begovića, 2000. godine uređen je i Park skulptura, koji je ne samo prostorno proširio kompleks nego i uvećao njegovu ambijentalnu kvalitetu.

Opstanak sklopa bivše nove Tvornice koža u povijesnom dijelu grada može se, dakle, zahvaliti isključivo njegovoj prenamjeni u instituciju Gipsoteke, odnosno Gliptoteke. Sinergijom arhitektonskog oblika i kulturne vrijednosti, zgrade tvornice s razmeđa 19. i 20. stoljeća do danas su očuvane u stanju koje dolično zastupa njihovu povijesnu vrijednost. Zato je 2007. godine kompleks zgrada Gliptoteke i upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao zaštićeno kulturno dobro.

ANALIZA
ARHITEKTONSKIH
OBILJEŽJA I
ZATEČENOG
STANJA

Pogled na most koji spaja zapadnu uličnu i istočnu dvorišnu zgradu s umjetničkom intervencijom Nenada Laktašića

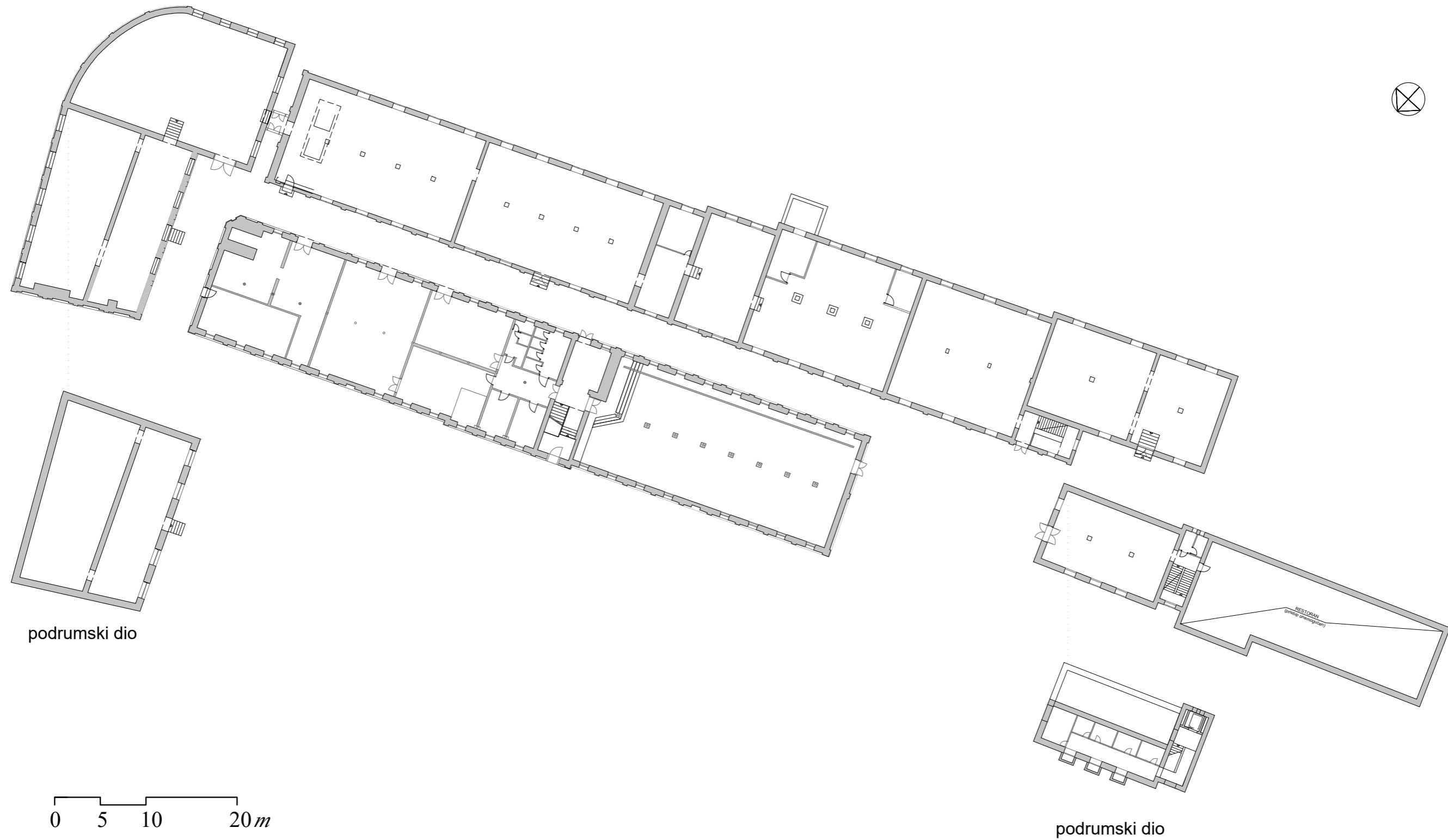
II.1. Urbanistički kontekst

Kompleks zgrada u kojima je smještena današnja Gliptoteka i danas tvori jedinstvenu arhitektonsku formaciju koja prostorno definira početak Medvedgradske ulice – njezin »priključak« na Tkalčićevu ulicu na čiji se smjer nastavlja te njezin karakteristični spoj s Novom vesi preko strme Male ulice. Zavojna ulica, koja kompleks tangira s južne strane, uz bočno, južno pročelje stare upravne zgrade (tzv. zgrada Antika) i ogradu današnjega Parka skulptura, izgradnjom Centra Kaptol zapravo je izgubila identitet ulice; premda formalno i dalje nosi svoje ime, danas joj pripada uloga svojevrsne šetnice, odnosno omanje parkovne površine koja definira kraj Tkalčićeve ulice te tvori razmjerno rahlu *legaturu* između kompleksa zgrada Gliptoteke i sklopa trgovačkog Centra Kaptol, ujedno kamuflirajući izlaz iz garaže Centra na Tkalčićevu ulicu.

Urbani razvoj uličnoga pravca određenog negdašnjim tokom potoka Medveščak instituciju Gliptoteke stavio je u bitno drugačiji društveni i urbanistički kontekst od onoga kojemu su inicijalno pripadale njezine povijesne zgrade. To se ponajprije odnosi na Tkalčićevu ulicu, koja je posljednjih četrdesetak godina postupno poprimala svoj današnji dominantno komercijalno-ugostiteljski karakter, koji se izgradnjom Centra Kaptol na zapadnim obroncima kaptolskog brijega i pojačao. Za razliku od živahnog ambijenta Tkalčićeve ulice, Medvedgradska ulica, koja se na nju nastavlja, zadržala je, pa i dodatno profilirala svoj stambeni i poslovni karakter, predstavljajući mnogo mirniju zonu istoga uličnog pravca. Svojim položajem kompleks Gliptoteke utoliko je gotovo idealna cezura između dvaju modela korištenja povijesnoga urbanog prostora – dinamična pulsacija života koja pristiže iz smjera glavnoga gradskog trga smiruje se u znatno tišem okružju ulice koja vodi prema reprezentativnim rezidencijalnim dijelovima grada. Takav položaj podesan je upravo s obzirom na muzejsku namjenu kompleksa, kojoj u prilog idu obje vrste urbanih energija; dok turistička atraktivnost poteza koji spaja povijesne cjeline Gradeca i Kaptola usmjerava potencijalne korisnike, tišina koja dopire s obronaka Medvednice stvara povoljnu atmosferu za kulturne sadržaje.

Tkalčićeva ulica, foto: Radovan Ivančević, fototeka IPU

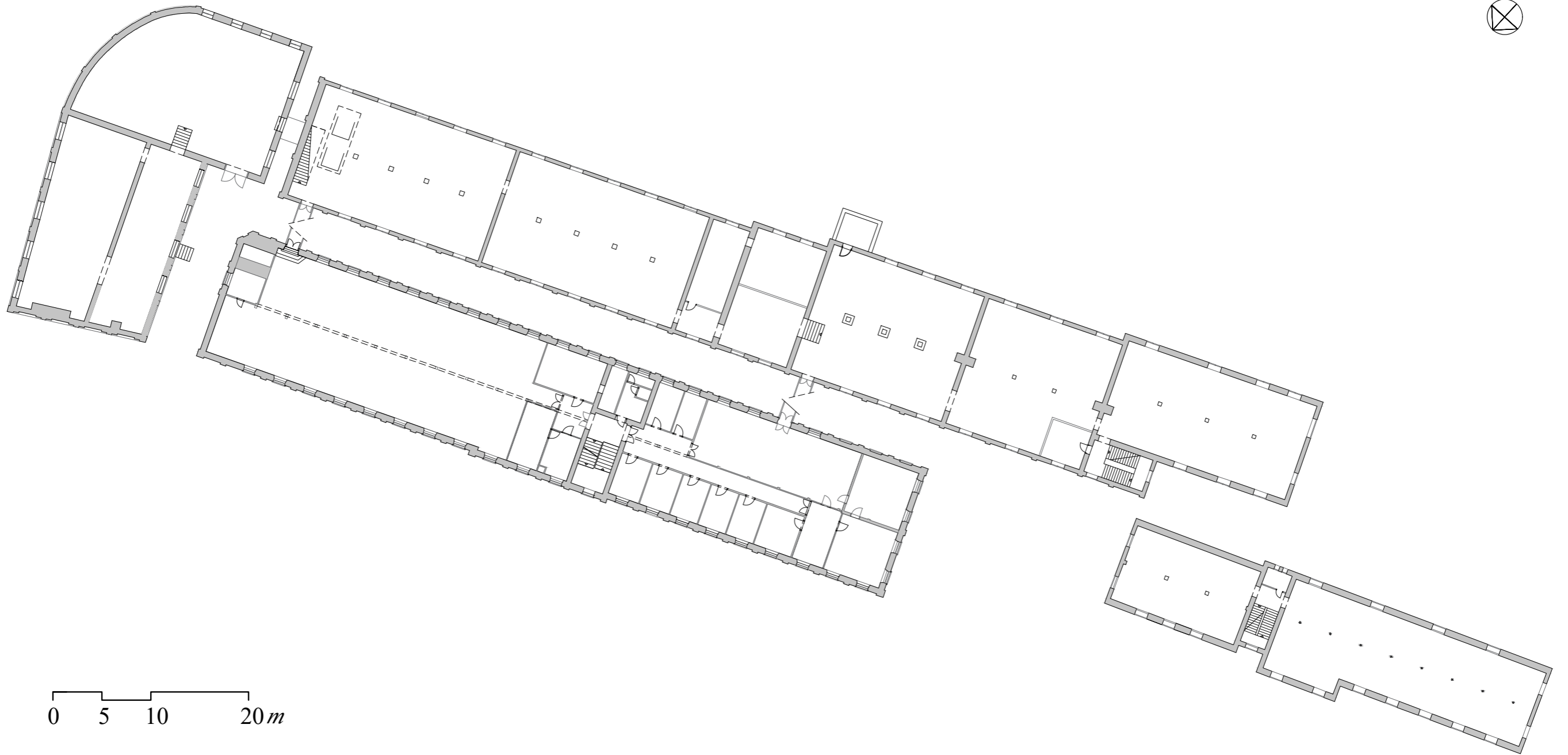

Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, tlocrt prizemlja, postojeće stanje

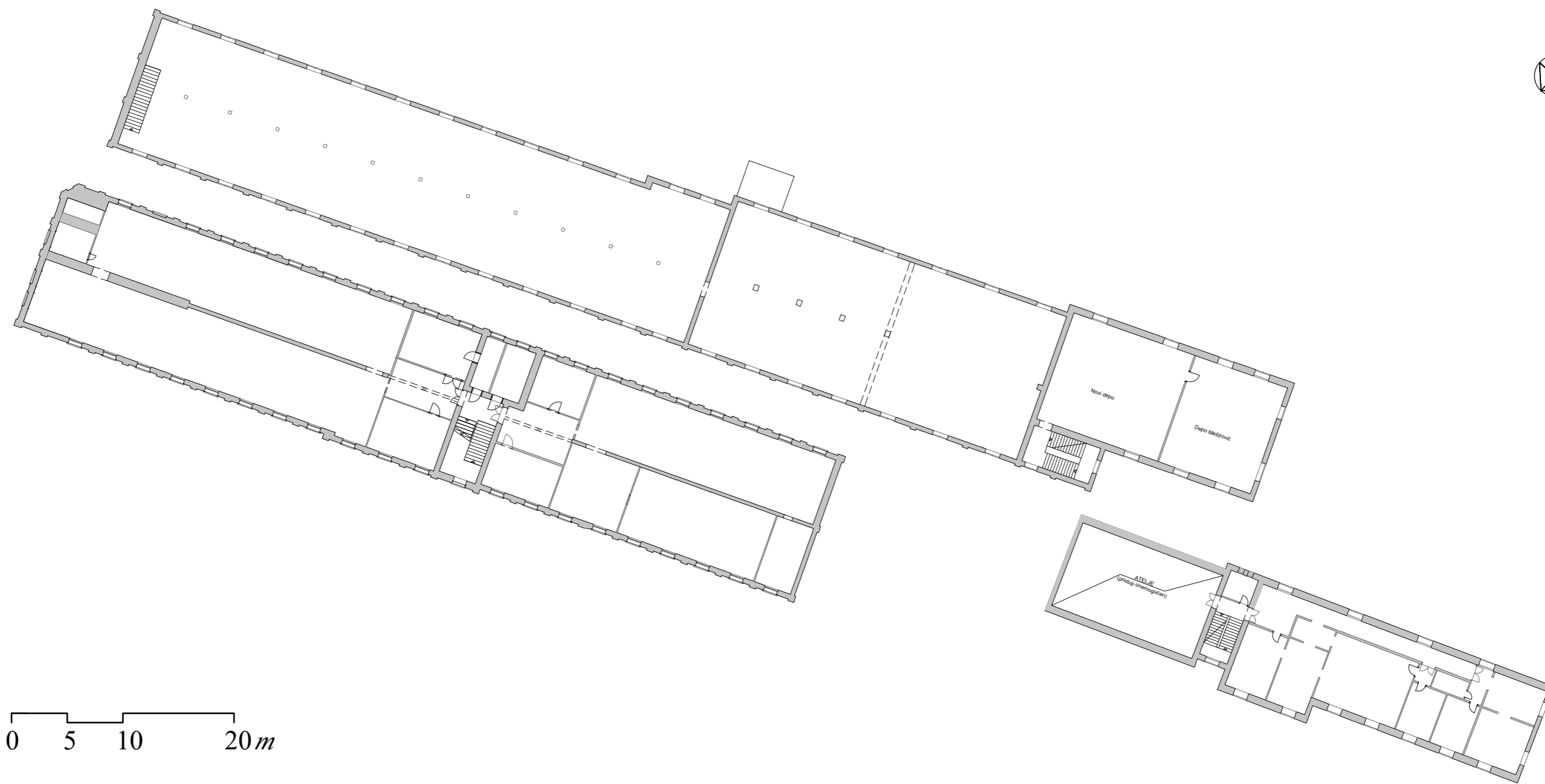
II.2. Organizacija unutarnjeg prostora

Organizacija unutarnjeg prostora četiriju zgrada Gliptoteke rezultat je provedenih prilagodbi tvorničkih zgrada muzej-

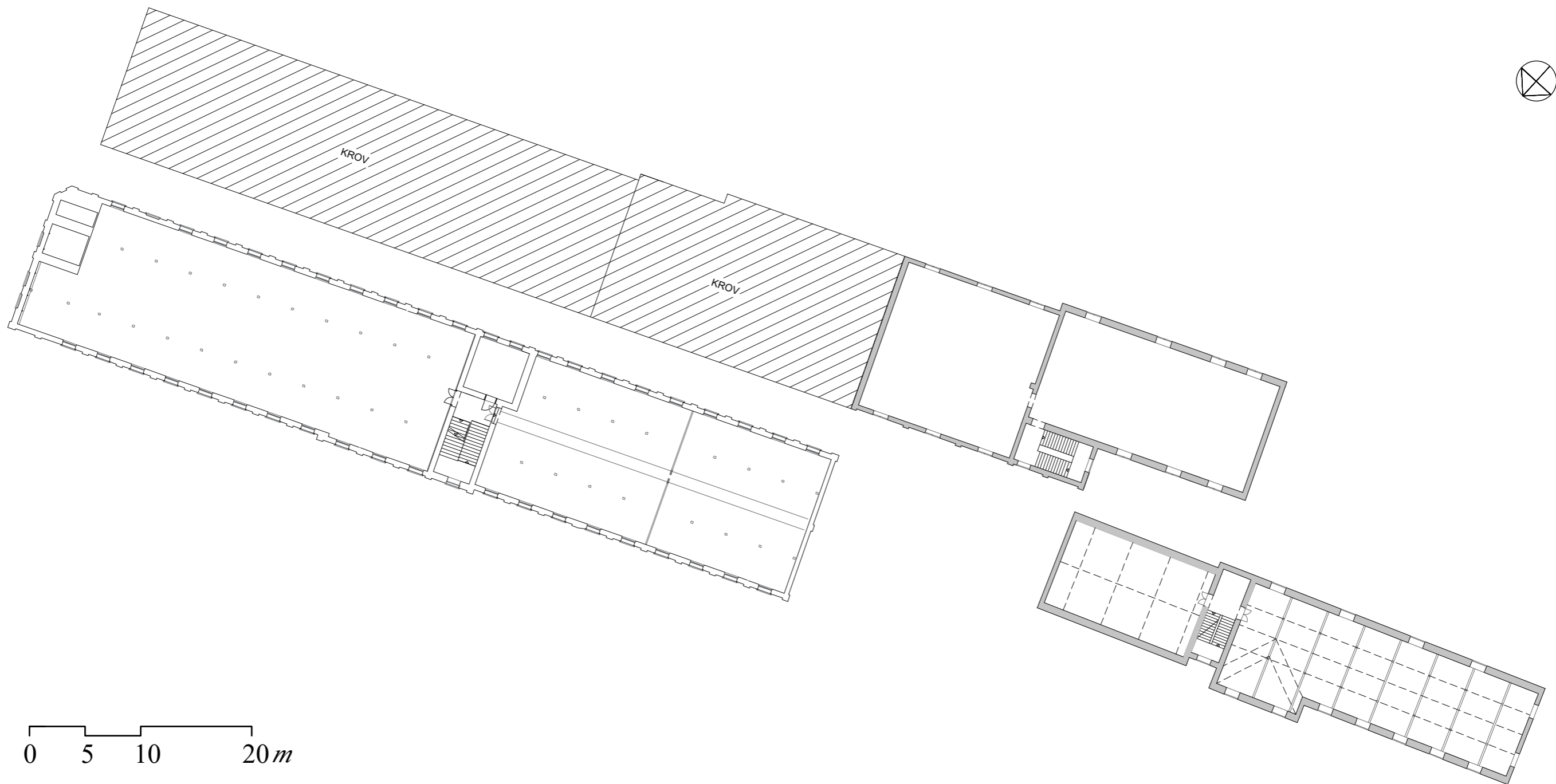
skoj svrsi, no s još uvijek čitljivim elementima negdašnjih tvorničkih prostora.

Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, tlocrt prvog kata,
postojeće stanje

Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, tlocrt drugog kata,
postojeće stanje

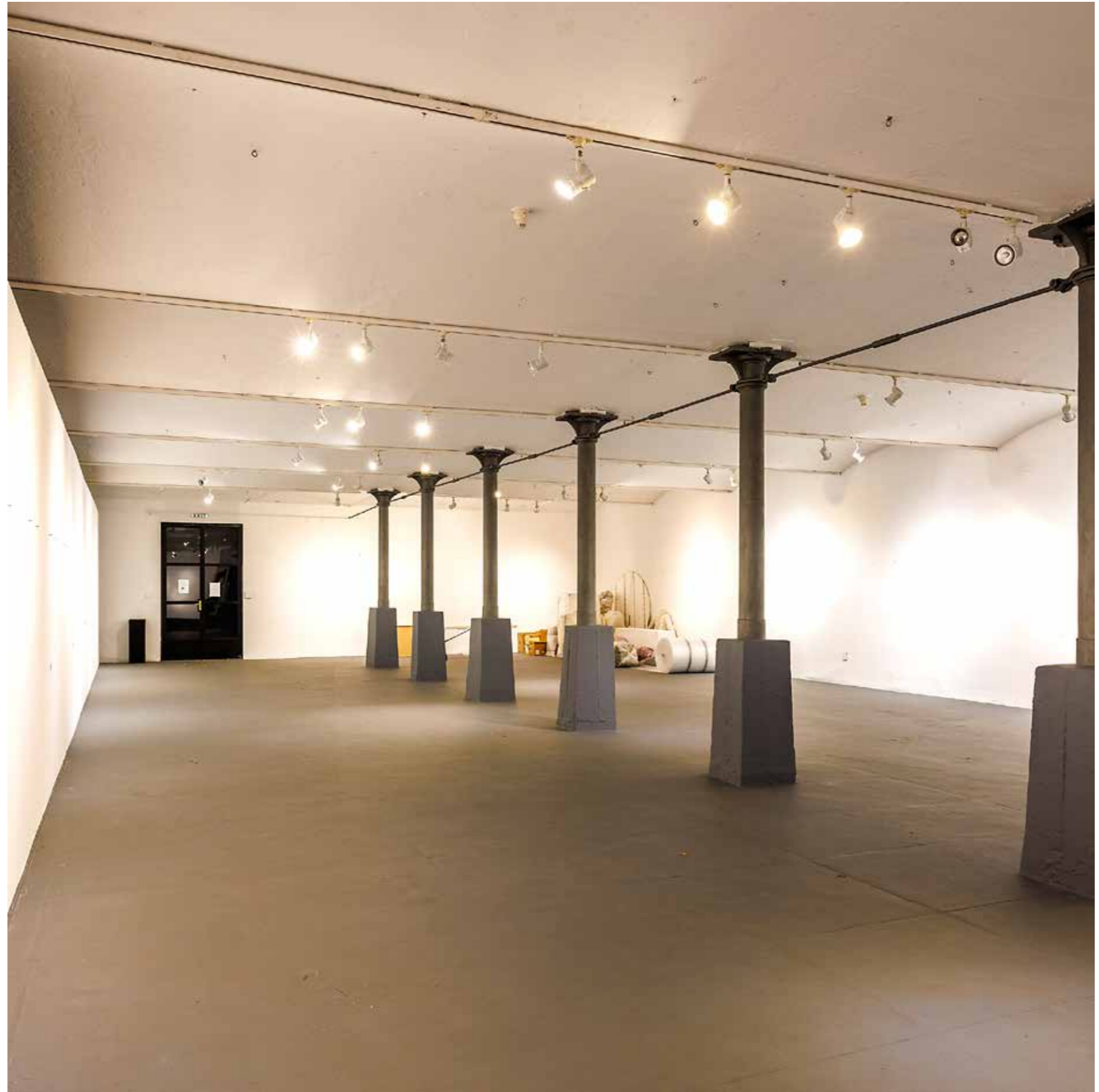
Kompleks zgrada Gliptoteke HAZU, tlocrt trećeg kata/
potkrovlja, postojeće stanje

II.2.1. Zapadna ulična zgrada

Organizacija unutarnjeg prostora četveroetažne zapadne ulične zgrade rezultat je adaptacije tvorničkog objekta za potrebe muzeja. Jednostavnost prostorne koncepcije izvornoga tvorničkog objekta (Janko Holjac, 1899./1900.) omogućila je relativno laku pregradnju, bez narušavanja osnovnih gabarita i konstruktivnih elemenata građevine. Tlocrt izduženog pravokutnika sastoji se od dvaju glavnih krila, sjevernog i južnog, međusobno odvojenih prostorom stubišta i pripadajućeg hodnika.

U prizemnoj etaži prostor južnog krila koristi se u galerijske svrhe. Čini ga velika dvorana s elegantnim čeličnim stupovima, kojoj se pristupa kroz vrata iz središnjeg stubišnog dijela gdje se danas nalazi ulazna recepcija. Pristup dvorani moguć je i kroz vanjska vrata, otvorena na bočnom, južnom pročelju zgrade. Uza sjeverni zid nalazi se razmjerno uzak, za tri stepenice povišen podest trapezoidnog oblika, preko kojega se pristupa unutarnjim vratima, odnosno prolazi do ulazne recepcije zgrade. Današnji glavni zapadni ulični ulaz u zgradu vodi do prostora ulazne recepcije i stubišta; prostor recepcije razmjerno je skučen. U osi s glavnim ulazom, s minimalnim pomakom, nalazi se i izlaz iz zgrade prema dvorištu; ta je os najbrža komunikacija između ulične i dvorišne zgrade u zoni prizemlja. Prizemni prostor sjevernog krila, u koji se također pristupa iz središnjeg prostora ulazne recepcije preko omanjeg pretprostora, višestruko je pregrađen te trenutno smješta prostorije restauratorsko-preparatorske radionice, stolarske radionice, čuvaonice, stambenog prostora domara i sanitarnog čvora za posjetitelje. Sanitarnom čvoru pristupa se preko spomenutoga omanjeg pretprostora, iz kojega se ulazi i u dvije nuzgredne prostorije na zapadu te u nastavku u ostale navedene prostorije.

Na prvom katu južno je krilo adaptirano za prostorije uprave. Prostor je podijeljen uzdužnim hodnikom, s čije se zapadne, istočne i južne strane nižu prostorije; većini prostorija pristupa se iz hodnika, izuzev južnih prostorija koje povezuje kružna komunikacija. Osim veće dvorane u istočnom dijelu južnog krila koja služi u reprezentativne

Prizemna izložbena dvorana, zapadna ulična zgrada

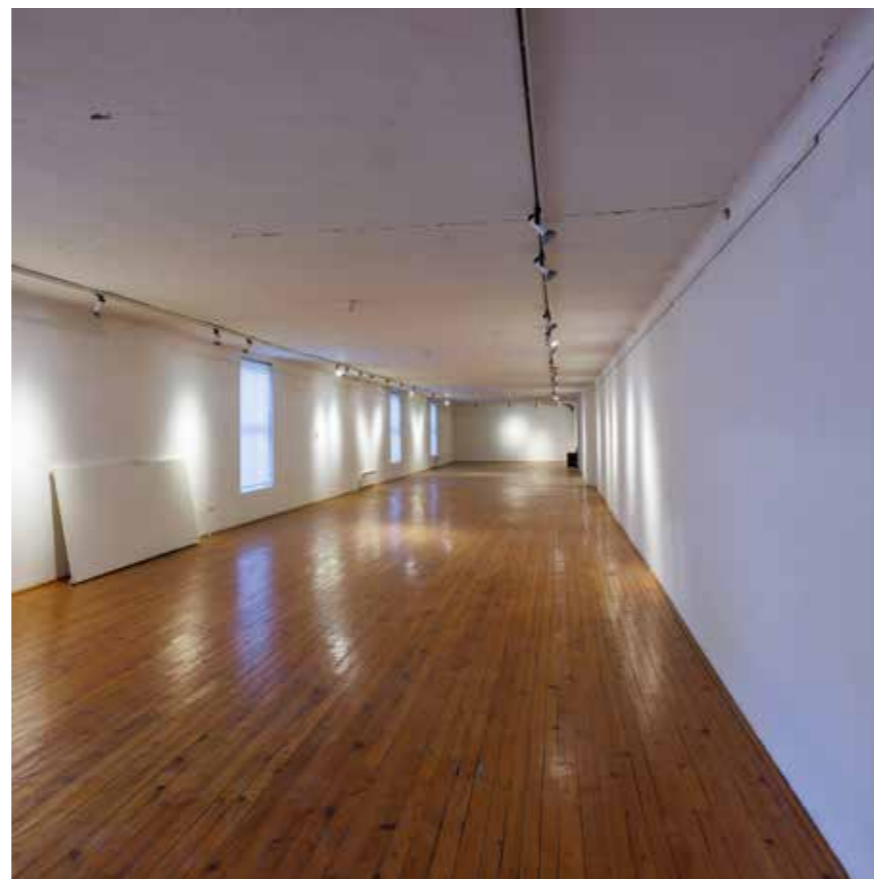
Stubište, pogled iz prizemlja, zapadna ulična zgrada

Svečana dvorana na prvom katu, zapadna ulična zgrada

Dvorana stalnog postava na prvom katu, zapadna ulična zgrada

Izložbena dvorana na drugom katu, zapadna ulična zgrada

svrhe, većinu drugih prostorija čine uredi manje ili nešto veće tlocrtno površine. Na istočnom zidu spomenute dvorane nalaze se vrata koja vode na most koji spaja uličnu s dvorišnom zgradom. Iz središnjega prostora stubišnog hodnika pristupa se sanitarnom čvoru te prostorijama sjevernog krila. Organizacija prostora sjevernog krila na prvom katu, adekvatno prizemlju, počinje pretprostorom iz kojega se ulazi u omanje prostorije (zapadno i istočno) te u veliku izložbenu dvoranu u kojoj je danas dio stalnog postava. U dnu izložbene dvorane također se nalaze vrata koja vode na drugi most koji spaja uličnu s dvorišnom zgradom.

Na etaži drugog kata i južno i sjeverno krilo adaptirano je kao izložbeni prostor. U južno krilo ulazi se iz stubišnog prostora. Analogno organizaciji prostora na nižim etažama, preko pretprostora se pristupa omanjim prostorijama zapadno i istočno te izložbenim dvoranama u nastavku. Izložbeni prostor u južnom krilu drugog kata pregrađen je uzdužno – zapadni dio jedinstvena je dvorana, dok je istočni podijeljen u tri segmenta. Organizacija prostora u sjevernom krilu je slična; iz središnjeg stubišnog prostora pristupa se manjem pretprostoru, preko kojega se pristupa omanjim prostorijama zapadno i istočno te izložbenim dvoranama u nastavku. Izložbeni prostor sjevernog krila također je pregrađen uzdužno, u dvije velike longitudinalne dvorane. Kao i na ostalim etažama, iz stubišnog hodnika pristupa se nusprostorijama. Etaža potkrovlja u oba krila zgrade prostrani je, jedinstven, relativno svijetao prostor koji se koristi kao čuvaonica. Budući da nema podne obloge, kretanje njime je otežano.

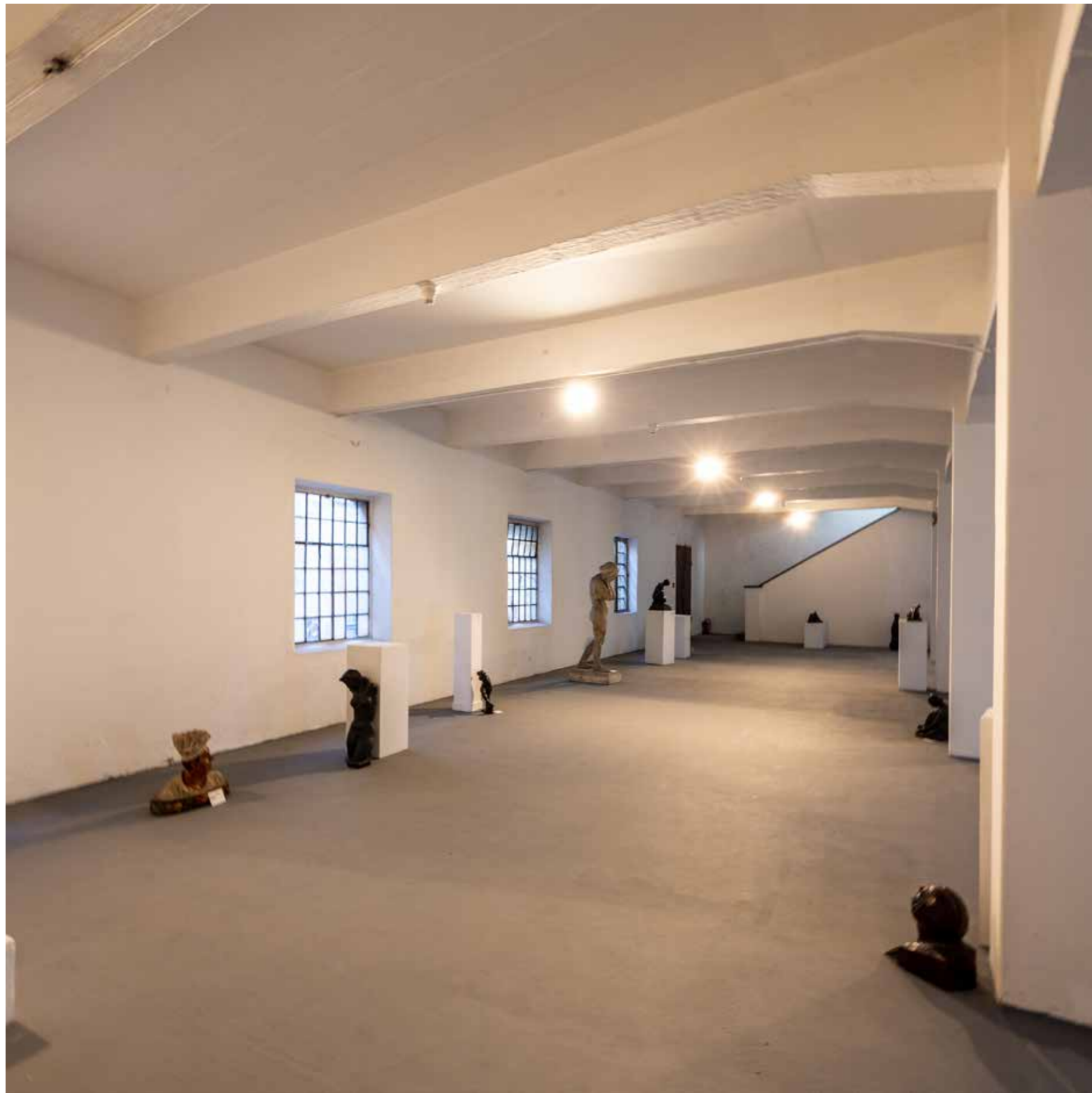
II.2.2. Istočna dvorišna zgrada

Istočna dvorišna zgrada nije jedinstveno projektiran prostor, nego rezultat većega broja dogradnji te sveobuhvatne rekonstrukcije nakon požara 1926., što se odražava i u njezinoj tlocrtnoj dispoziciji. Uvjetno ju je moguće podijeliti na sjeverno, središnje i južno krilo, a takva podjela donekle odražava i njezin postupni povijesni razvoj, koji je, adaptaciji nakon požara unatoč, još uvijek moguće iščitati iz prostorne

organizacije. Manje prilagodbe u organizaciji prostora provedene su i u procesu prenamjene zgrade u muzej.

Sjeverno krilo ulične zgrade u prizemlju čine dvije prostorije, koje spojene na kraćoj strani zatvaraju izduženi pravokutnik. Pristupa im se kroz dvojna vrata na zapadnom pročelju, od kojih su samo jedna u funkciji. Radi se o prostranim dvoranama s po četiri armiranobetonska stuba koja nose konstrukciju; dvorane se trenutno koriste kao izložbeni prostor za stalni postav. Iz sjevernog krila pristupa se prostorijama središnjeg krila. To krilo čine dvije manje prolazne prostorije i jedna veća dvorana, gotovo kvadratnog tlocrta; karakter joj daju tri robusna stuba koja nose svodnu konstrukciju. Središnje krilo koristi se kao izložbeni prostor za stalni postav. Južno krilo zgrade zatvara svojevrsni L-tlocrt, a u prizemlju ga čini gotovo kvadratna prostorija koja teži ponoviti proporcije dvorane središnjeg krila na koju se idealno tlocrtno nastavlja te dvije prostorije koje zajedno opisuju pravokutni tlocrt. Taj najjužniji dio tlocrta je uvučen u odnosu na ravninu ostatka zgrade. U kutu koji nastaje uvlačenjem smjestio se volumen stubišta, koje povezuje etaže u tom krilu. Prostoriji u težnji kvadratnog tlocrta pristupa se preko spomenutog stubišta, a drugim dvjema prostorijama kroz zasebna vrata, otvorena na zapadnom pročelju; prizemna etaža zgrade nije dakle prohodna u kontinuitetu.

Prvom katu cijele istočne zgrade pristupa se stubištem u južnom krilu zgrade. Pristupiti je moguće i preko spomenutih mostova koji povezuju uličnu zgradu s dvorišnom zgradom na etaži prvog kata. Zbog pristupa koji nameće jedinstven, uzdužni smjer kretanja, na razini prvog kata dvorane svih krila povezane su u longitudinalni niz, premda tlocrtno ponavljaju dispoziciju prizemlja. Slijedeći logiku kretanja, najprije se ulazi u povezane prostorije južnog krila pa se prolazi kroz glavnu dvoranu središnjeg krila i potom dolazi u dvije prostrane dvorane sjevernog krila. Dojmu jedinstvenosti pridonosi i armiranobetonska konstrukcija stubovlja i gređa koja daje karakter svim dvoranama na etaži prvog kata. Uza sjeverni zid posljednje, najsjevernije dvorane nalazi se jednokrako stubište koje vodi izravno u dvorane drugog kata.

Dvorana stalnog postava na prvom katu, istočna dvorišna zgrada, sjeverno krilo

Na etaži drugog kata komunikacija između sjevernog te središnjeg krila i najjužnijih prostorija južnog krila još se jedanput prekida; prostorije sjevernog i središnjeg krila te dio južnog krila čine longitudinalni niz dvorana kojem se pristupa preko spomenutoga jednokrakog stubišta uza sjeverni zid; dvoranama koje zatvaraju pravokutni tlocrt južnog krila moguće je pak pristupiti samo preko stubišta južnog krila; etaža drugog kata nije dakle prohodna u kontinuitetu. Prostor sjevernog krila na drugom katu čini jedinstvena uzdužna dvorana

kojoj karakter daje vitko stubovlje povezano upuštenom podvlakom, odnosno gredom. Iz nje se ulazi u također uzdužnu dvoranu (čija dužina na nižim etažama odgovara ukupnoj dužini »kvadratnih« dvorana središnjeg i južnog krila); armiranobetonski stubovi i grede ne remete opći dojam prostranosti. Dvorane najjužnijeg dijela južnog krila, kao što je rečeno, čine zasebnu prostornu jedinicu.

Južno krilo dvorišne zgrade ima i četvrtu etažu. Radi se o prostoru čija armiranobetonska stropna konstrukcija nosi ravni krov. Taj prostor nema reprezentativni karakter pa se trenutno koristi kao skladište knjiga.

Dvorana stalnog postava u prizemlju, istočna dvorišna zgrada, središnje krilo

Dvorana čuvaonice s odljevima skulptura I. Meštrovića, drugi kat južnog krila istočne dvorišne zgrade

Stubišta u sjevernom krilu istočne dvorišne zgrade

Most koji povezuje zapadnu uličnu i istočnu dvorišnu zgradu

II.2.3. Sjeverna zgrada, tzv. zgrada Šibenik

Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik) bipartitni je objekt sastavljen od dvaju prizemnih volumena: zgrade negdašnje strojarnice (koja ima i podrumsku etažu) i zgrade negdašnje kotlovnice. Prostori dvaju prostornih entiteta danas su povezani vratima. Zgrada je orijentirana na dvorište; u nju se ulazi kroz vrata otvorena na zapadnom, bočnom dvorišnom pročelju objekta bivše kotlovnice. Na južnom dvorišnom pročelju objekta bivše strojarnice nalaze se vrata za ulazak u podrumski prostor.

Tlocrt objekta bivše strojarnice blago je asimetričnog, trapezoidnog oblika. Razdijeljen je po dužini na dvije longitudinalne prostorije, međusobno povezane vratima, tj. otvorima u pregradnom zidu. Prostor nije reprezentativan pa se koristi kao čuvaonica.

Tlocrt objekta bivše kotlovnice također je asimetričan; može se približno definirati kao okrnjeni pravokutnik, koji sa

Prostor čuvaonice, sjeverna zgrada Šibenik

Dvorana stalnog postava s odljevom krstionice Šibenske katedrale, sjeverna zgrada Šibenik

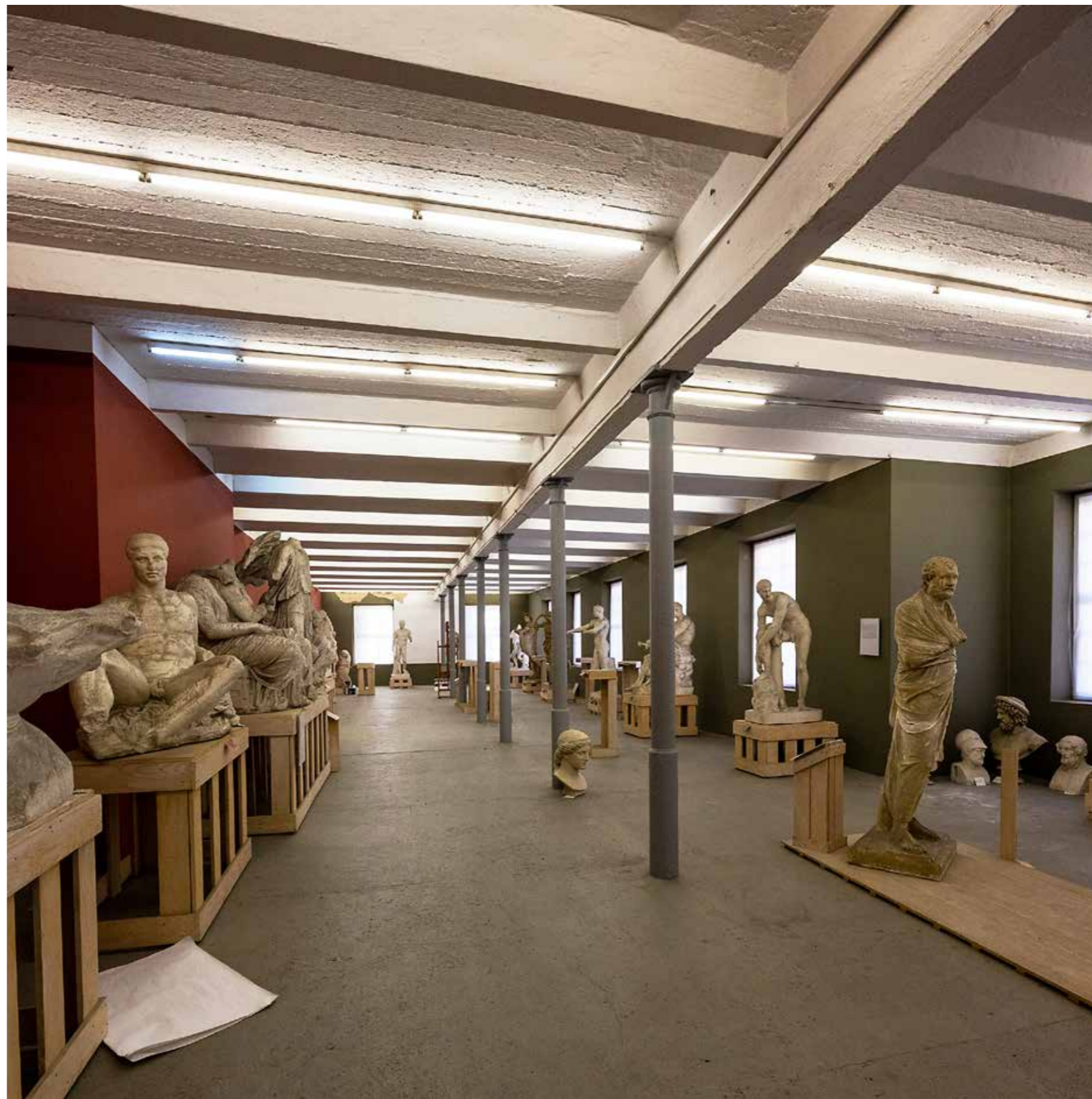
sjeveroistoka ne tvori kut, nego se savija u krivulju. Unatoč tlocrtnoj nepravilnosti, unutrašnjost objekta je impresivna – određena visokim otvorenim krovom, čija otvorena drvena konstrukcija velikog raspona natkriljuje sav prostor. Zbog reprezentativnog dojma, ali i visine, prostor se koristi kao stalna izložbena dvorana. Iz te je dvorane moguće pristupiti u koridor koji vodi u istočnu dvorišnu zgradu, odnosno u uski dio dvorišta između tih dviju zgrada.

II.2.4. Južna ulična zgrada, tzv. zgrada Antika

Južna ulična zgrada ima bipartitnu prostornu osnovu; sastoji se od dvaju krila koje povezuje volumen stubišta. Sjeverno krilo pravokutnog je tlocrta te se proteže kroz čak pet etaža – podrumsku, prizemnu, etažu prvog i drugog kata te etažu potkrovlja. Južno krilo također se tlocrtno zasniva na izduženom pravokutniku, s plitko izbočenim dijelom na zapadnoj strani, koji u vizuri glavnoga zapadnog pročelja označava idealno središte prostorne kompozicije. Volumen južnog krila čine prizemlje, prvi i drugi kat te tavan.

O podrumskom prostoru ispod sjevernog krila zaključuje se temeljem nacрта. Do njega vodi krak glavnog stubišta, a podijeljen je u više izbi koje zatvaraju L-tlocrt. Prizemna dvorana sjevernog krila jedinstven je, prostran prostor koji određuje robusna armiranobetonska konstrukcija. Danas se preko nje ulazi u cijelu južnu zgradu, kroz vrata otvorena na njezinu sjevernom pročelju. Glavni zapadni ulaz, smješten u volumenu stubišta, trenutno je izvan funkcije.

Prizemnim prostorom cijeloga južnog krila zgrade koristi se restauracija. Spoznaje o adaptacijama toga dijela izostaju, no temeljem analogije s prvim katom moguće je zaključiti da je i to bio jedinstven prostor koji je niz od osam stupova rahlo dijelio po dužini na dva »broda«. Stubištu koje vodi na više katove zgrade također se trenutno pristupa preko prizemlja sjevernog krila. Stubište je dvokrako te povezuje oba krila zgrade u svim etažama. Prvi kat sjevernog krila ponavlja prostornu organizaciju prizemlja – radi se o jedinstvenoj dvorani, čiji karakter određuje robusna

33 Dvorana stalnog postava s odljevima antičke plastike, prvi kat južnog krila južne ulične zgrade Antika

Stubište južne ulične zgrade Antika

armiranobetonska konstrukcija. Prvi kat južnog krila čini jedinstvena dvorana; osam vitkih čeličnih stupova prostor dijeli na dva longitudinalna »broda«; ta po dojmu vrlo elegantna dvorana vrlo je pogodna za stalni postav zbirke. Drugi kat sjevernog krila ponavlja prostornu organizaciju prvog kata; u tom je prostoru trenutno atelje akademskog kipara Šime Vulasa. Prostorna organizacija drugog kata južnog krila služila je za smještaj ureda uprave. Sa stubišta se u taj dio ulazi preko pretprostora koji pak vodi u hodnik, smješten uz istočni zid zdanja; iz hodnika se pristupa uredima manje ili veće tlocrtne površine. Prostor potkrovlja sjevernog krila je prostran i svijetao, rastvoren prozorima

Prostorije čuvaonica, drugi kat južnog krila južne ulične zgrade Antika

u zoni nadozida. Trenutno se koristi kao skladišni prostor. Tavanski prostor južnog krila niži je i skućeniji.

II.3. Unutarnja oprema

Izuzev južne ulične zgrade (tzv. zgrade Antika), izvorna oprema zgradā Gliptoteke svodi se na drvene prozore i vrata iz različitih razdoblja te izdvojene detalje koji svjedoče o tvorničkoj namjeni kompleksa.

II.3.1. Zapadna ulična zgrada

Zidovi zapadne zgrade iznutra su ožbukani i oličeni pretežito bijelom bojom. Prema provedenim restauratorskim istraživanjima, pretpostavlja se da zidovi interijera u najra-

Željezni otvor, zapadna zgrada

nijoj fazi nisu bili žbukani, a da ostaci vapneno-pješčane žbuke i nalič svjetložute oker boje pripadaju nekoj od ranijih faza obnove (Zapadna ulična zgrada, sonda 8).³⁸ Restauratorska sondiranja stupova u prizemnoj dvorani južnog krila zgrade upućuju na nalič crne boje u prvom sloju (Zapadna ulična zgrada, sonda 7); vrlo je vjerojatno i da su u betonu lijevane baze pripadale izvornoj funkciji hale s bazenima za obradu kože.

Izložbeni prostor u prizemlju i na prvom katu te radionice imaju na podovima beton, dok su u sanitarnim prostorija-

38 MIRTA KRIZMAN, *Izvešće konzervatorsko-restauratorskih istraživačkih radova unutar kompleksa Gliptoteke HAZU u Zagrebu*, Špatula.d.o.o., Zagreb, 2022. Svi podatci o restauratorskim istraživanjima u nastavku teksta temelje se na tom elaboratu. Sonde su numerirane zasebno za svaku zgradu.

ma keramičke pločice. Podovi u izložbenim prostorima na drugom katu i uredima na prvom katu prekriveni su parketnim drvenim daščicama različitih dimenzija i načina slaganja.

Središnje postavljeno dvokrako stubište izvedeno je montažnim elementima od umjetnog kamena položenog na čelične traverze te učvršćenog u obodne zidove. Zbog muzejskih potreba, u izložbenim su dvoranama kata djelomično zatvoreni prozori laganim pregradnim pločama.

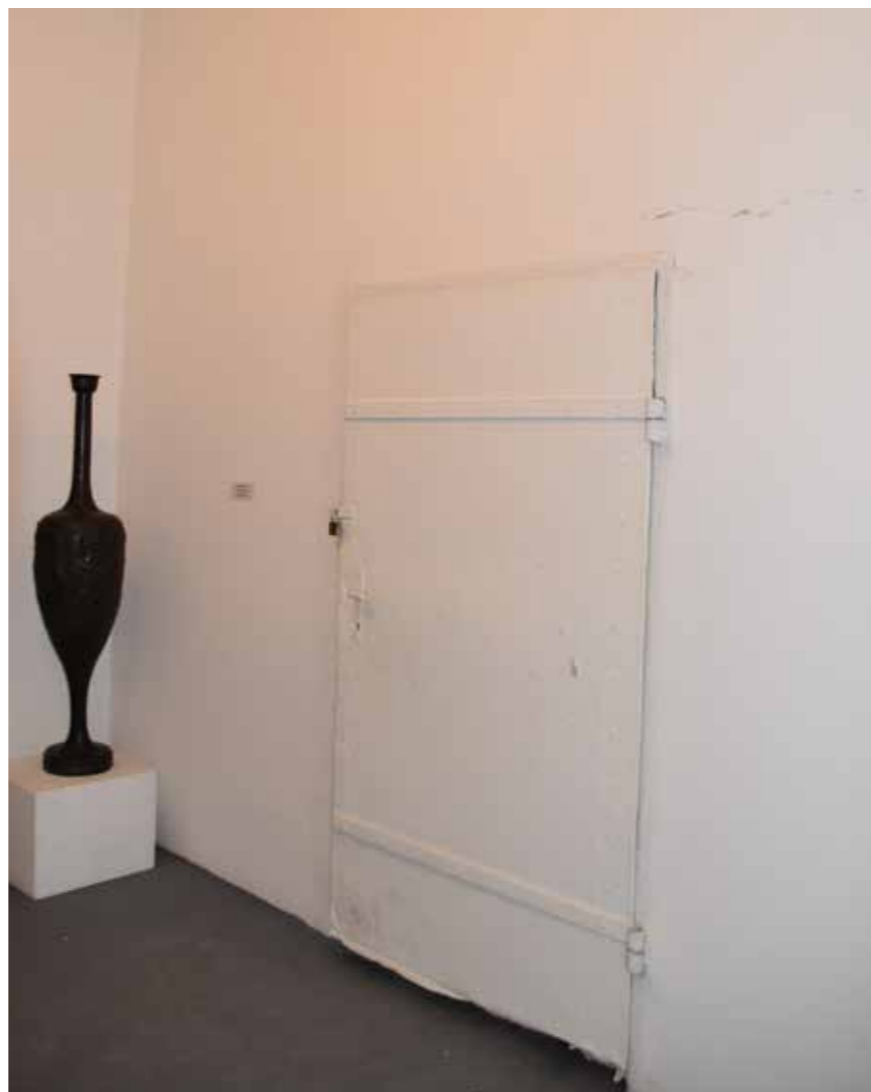
Stolarija prozorskih otvora uglavnom je očuvana na svim etažama. Posrijedi su drveni dvokrilni prozori s dvokrilnim nadsvjetlom. Svako krilo, tj. okno podijeljeno je u šest polja. Prozorska stolarija oličena je različitim uljanim bojama (od bijele, sive do crvene); provedena restauratorska istraživanja pokazuju da je izvorni nalič bio tamnosmeđe boje, kestenjastog tona (sonde 1–5). Prozori su imali i unutarnja krila, o čemu svjedoče vidljive šarke. S vanjske strane u prizemlju postavljena je jednostavna željezna rešetka. U uredskim prostorima na prvom katu s dvorišne strane nalaze se oblikom jednostavniji drveni prozori, koji su vjerojatno zamijenjeni u nekoj od obnova prilikom prenamjene u muzej.

Na prvom katu u sjevernom krilu nalaze se velike sadrene skulpture, tj. sadreni odljevi povijesnih spomenika: stećak Kulina bana, tumba s prikazom viteškog dvoboja, stećak Radoja, sina vojvode Stipana Miloradovića, i stećak s arkadama i viteškom scenom.

II.3.2. Istočna dvorišna zgrada

Prostorije istočne zgrade ožbukane su i oličene bijelom bojom. Prema restauratorskim istraživanjima, najstariji slojevi žbuke pripadaju vremenu obnove zgrade nakon požara 1926. godine; ton sloja pripadajućeg naliča mjestimično nije razaznatljiv, no većinom se očitava kao svjetložut ili svjetlosmeđ (Istočna dvorišna zgrada, sonde 12–16).

Zatvori prozorskih otvora višekratno su mijenjani. U katnim zonama pretežito su jednostruki, oblikovani kao fiksna že-

Željezna vrata, istočna zgrada

ljezna rešetka s jednostrukim staklom te nadsvjetlom koje se otklopno otvara. Prozori zapadnog pročelja u prizemlju redom su pak izvedeni u drvu, a razlikuju se oblikovanjem okvira i prozorskih krila. Tip drvenog dvokrilnog prozora s profiliranom vertikalnom letvicom zaključenom bazom i kapitelom, jednostavne geometrijske forme, upućuje na stariju izvedbu; prema nalazima restauratorskih sondiranja, kronološki je najstariji povijesni nalič bio tamnosmeđe boje kestenjaste nijanse (Istočna dvorišna zgrada, sonde 7 i 8). Ostali prozori prvog i drugog kata ispitani restauratorskim istraživanjem metalne su građe te se razlikuju u dimenzijama i raspodjeli ostakljenja, zadržavajući isti profil vertikal-

nih i horizontalnih metalnih letvica. Istraživanja upućuju na veći broj povijesnih naliča, no zaključuje se da je kronološki najstariji nalič bio tamnosive boje (Istočna dvorišna zgrada, sonde 1, 3–6).

Završna obloga podova je monolitna – »češka glazura« na betonu.

Postoji nekoliko sačuvanih metalnih vrata koja svjedoče o industrijskoj namjeni zgrade. Restauratorska istraživanja pokazuju da su ispitane vratnice nastale u različitim vremenima, no pretpostavlja se nakon požara 1926. godine. Sondiranja (tj. analiza povijesnih naliča) upućuju na nalič sive ili crne boje kao prvi sloj na metalnom nosiocu (Istočna dvorišna zgrada, sonde 9–11).

Dvokrako stubište u južnom krilu zgrade je izvorno, kamenih gazišta, što potvrđuju i restauratorska istraživanja (Istočna dvorišna zgrada, sonda 12).

U prizemlju su smještene sadrene skulpture, tj. odljevi velikih dimenzija (portal trogirске katedrale majstora Radovana; portal crkve Male braće braće Petrovića; heksafora i korska klupa Biskupske palače u Pagu Mihoja Brajkova).

Na prvom katu nalaze se sadreni odljevi također velikih dimenzija (*Pomirba vladara i Krunjenje Tomislava* – reljefi za postament spomenika kralju Tomislavu Roberta Frangeša-Mihanovića, 1928.–1938.).

U prostorijama na drugom katu nalaze se sadrene skulpture Ivana Meštrovića: spomenik kralju Karolu u Bukureštu, skica za spomenik kralju Ferdinandu u Bukureštu te evanđelist Luka.

II.3.3. Sjeverna zgrada, tzv. zgrada Šibenik

Unutarnji zidovi tzv. zgrade Šibenik ožbukani su i djelomično oličeni narančasto. Na podu se kao završna obloga izmjenjuju beton i keramit-pločice, što svjedoči o brojnim prenamjenama i preoblikovanjima toga prostora. Tu su smješteni sadreni odljevi velikih dimenzija: Nika I, Nika II, Nika III, Nika IV, Ruđer Bošković, spomenik Svetozaru

Miletiću u Novom Sadu, Grgur Ninski, Raspelo i Spomenik zahvalnosti Francuskoj Ivana Meštrovića; spomenik Marku Oreškoviću Vanje Radauša; krstionica katedrale u Šibeniku, reljef svitka s natpisom Jurja Dalmatinca, reljef konjanika, portal palače Papalić, luneta portala crkve sv. Augustina u Anconi, oltar bl. Arnira i sarkofag sv. Staša (gornji dio) Jurja Dalmatinca; portal Crnota i portal Nimira Andrije Alešija; portal Kneževe palače u Pagu Ivana Pribislavića.

Svi prozori su jednostruki, oblikovani kao fiksna željezna rešetka s jednostrukim staklom te nadsvjetlom koji se otklošno otvara.

II.3.4. Južna ulična zgrada, tzv. zgrada Antika

U toj je zgradi najvećim dijelom očuvana izvorna oprema: prozori, vrata, podne obloge i kaljeve peći, ponajprije u prostorijama na drugom katu. Ondje se nalaze drveni dvokrilni prozori s dvokrilnim nadsvjetlom. Krila u nadsvjetlima podijeljena su u četiri polja, a ona ispod u osam polja. Danas su oličena različitim uljanima bojama (bijela i smeđa), a restauratorska sondiranja pokazuju da je izvorno drvenarija prozora bila ličena smeđom bojom, kestenjaste nijanse uljnog ili tutkalnog sastava (Južna ulična zgrada, sonde 1–3). Djelomično su sačuvana i unutarnja krila. Vrata su također drvena; premda se oblikom donekle razlikuju, stilski odgovaraju početku 20. stoljeća; sondiranja upućuju na izvorni nalič smeđe boje (Južna ulična zgrada, sonde 4, 5).

Promjene unutarnje stolarije većinom su zahvatile izložbene i zajedničke prostorije interijera prizemlja i kata, koji je bio dostupniji javnosti. U dvorani na prvom katu južnog krila izrađene su replike prozorske stolarije prema izvorniku (Južna ulična zgrada, sonda 3). U prizemlju na istočnom pročelju prozorski otvori zatvoreni su fiksnom stijenom (jednostruko staklo u betonskom okviru).

Zidovi su ožbukani i oličeni u različitim tonovima. Nalazi restauratorskih sondiranja kojima je istražena zidna građa prostorija drugog kata južnog krila upućuju na izvornu pro-

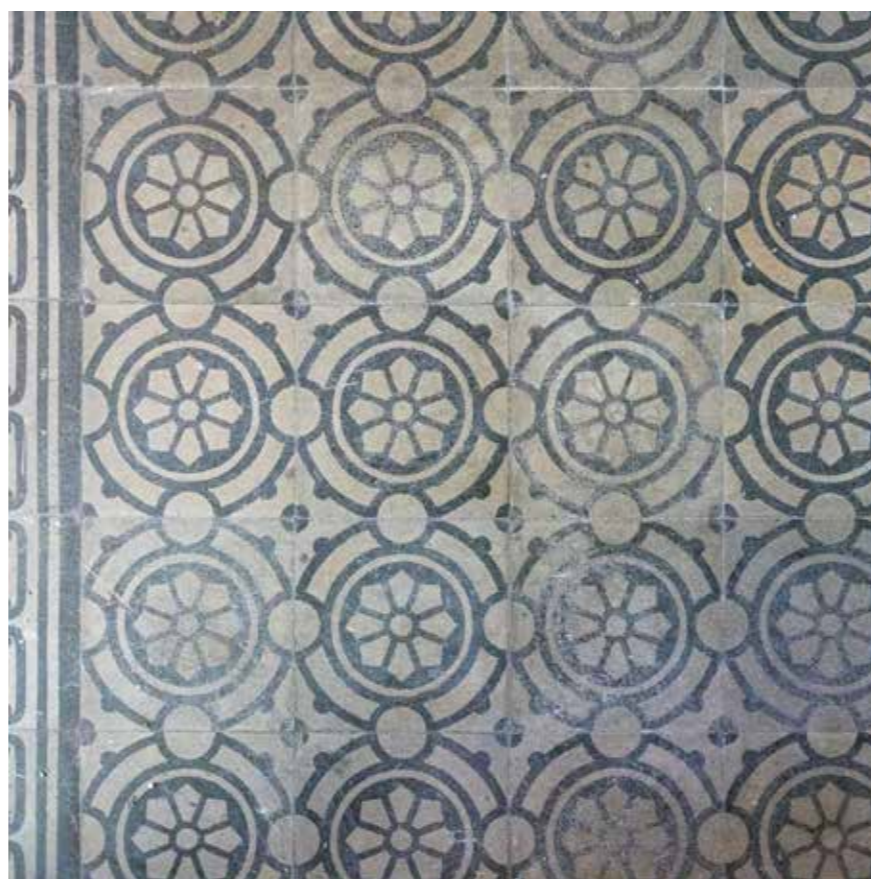
Drveni ormari u prostorijama drugog kata južnog krila južne zgrade Antika

Podna obloga keramit-pločicama, drugi kat južnog krila južne ulične zgrade Antika

stornu organizaciju koja barem djelomično odgovara današnjoj. Pronađen je veći broj polikromnih naliča jednostavne kompozicije s razlikama u boji stropnih, središnjih i donjih dijelova zidnih ploha koje su međusobno odvojene horizontalnim bordurama tamnijih tonova. Izvorni naliči istraženih prostorija razlikuju se u koloritu, a višestruke povijesne obnove zidova interijera ponavljaju kompoziciju izvornog naliča, s razlikom u kromatskim karakteristikama polikromnih naliča (Južna ulična zgrada, sonde 12–15).

Podovi su obloženi drvenim daskama i keramit-pločicama s geometrijskim uzorkom svjetlosive i tamnosive boje.

Dvokrako stubište izvedeno je montažnim elementima od umjetnog kamena, oslonjenima na obodne zidove i čelične traverze. Ograda je izvedena lijevanim željezom i crno oličena. Prema restauratorskim istraživanjima, izvorni nalič

Keramička peć, drugi kat južnog krila južne ulične zgrade Antika

bio je antracitne crne boje, zagasitog tona, bez sjaja (Južna ulična zgrada, sonda 6).

U prostorima drugog kata nalazi se nekoliko izvornih kraljevih peći.

II.4. Pročelja

II.4.1. Zapadna ulična zgrada

Današnja pročelja dvokatne zapadne ulične zgrade odražavaju kompozicijska i oblikovna obilježja predviđena izvornim nacrtima Janka Holjca (1899. i 1900.), uz stanovita odstupanja. Opeka kao glavni građevni materijal pročeljima daje osnovni vizualni identitet, a funkcionalno oblikovanje, provedeno temeljnim elementima raščlambe, svjedoči o utilitarnoj namjeni zgrade. Vizualnim pregledom

pročelja uočena su mjestimično znatnija oštećenja izvorne opečne građe i dekorativne opeke, i to ponajviše u zonama podnožja, ali i drugdje.

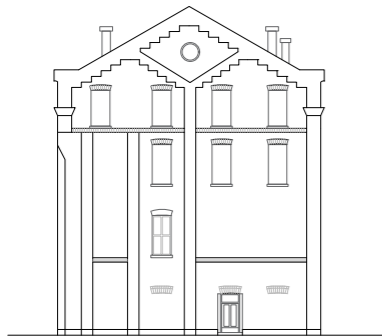
Ulično pročelje prema Medvedgradskoj ulici raščlambom po vertikali odražava etažnu podjelu zgrade: vijenac u visini prozorskih klupčica prvog kata dijeli zonu prizemlja od katnih zona, dok završni vijenac odvaja katove od zone nadozida i krovišta. Prizemlje i dvije katne etaže definiraju, dakle, tri prozorska pojasa, a prozorski niz teče i u zoni nadozida ponad vijenca, odnosno podno krovne strehe. U horizontalnom presjeku pročelje je raščlanjeno s 22 pro-

zorske osi, međusobno odvojene jednostavnim lezenama koje se protežu kroz sve etaže do završnog vijenca, dinamizirajući pročelje po vertikali. Središnje četiri osi blago su rizalito istaknute, pridonoseći ukupnoj simetričnosti kompozicije pročelja. U četvrtoj osi središnjeg dijela (S–J) smješten je današnji glavni ulaz u zgradu. S oblikovnog aspekta, elementi raščlambe su temeljni, izvedeni isključivo kao profilacija u opeci. Dok je vijenac koji dijeli prizemnu od katnih zona sasvim jednostavan, pravokutna profilacija, završni je izveden kao tzv. konzolni vijenac, koji robusnošću daje dignitet završnoj kadenci pročelne kompozicije.

istočno (dvorišno) pročelje

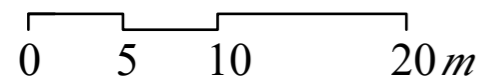
sjeverno pročelje

zapadno (ulično) pročelje

južno pročelje

Zapadna ulična zgrada, pogled s juga na zapadno pročelje

Prozorski otvori prizemlja i katnih zona su pravokutni, a prozorske niše istaknute segmentnim rasteretnim lukom od opeke (prizemlje i prvi kat dvostruki lučni nadvoj, drugi kat jednostruki). Prozorski otvori u zoni nadozida također su pravokutnog oblika, ali drugačijih mjera i u drugačijem ritmu izmjene (samo je u središnjem rizalitu svaka os otvorena prozorom, dok je u preostalim dijelovima pojasa prozorom otvorena tek svaka druga os; prozori se razlikuju i u širini; izostala je i prozorska niša jer nadozid zapravo nije zidani, nego daščani). U prizemnom se pojasu u šestoj (6.) i osamnaestoj (18.) osi (S–J) umjesto prozorskih otvora nalaze slijepa niše istog oblika. Današnji glavni ulaz u zoni prizemlja naknadno je otvoren; izvorno, na njegovu se mjestu nalazio prozorski otvor. Prozori u prvoj osi prvog i drugog kata naknadno su zazidani, a restauratorska istraživanja pokazuju da je zazidan i prozor prvog kata iznad današnjega glavnog ulaza (13. prozorska os), na čijem se mjestu nalazi međukat stubišta (Zapadna ulična zgrada, sonda 8).

Dvorišno, istočno pročelje kompozicijski odgovara uličnom, uz manje nepravilnosti i odstupanja. Rizalitno isticanje središnjih osi je izostalo, a ukupan broj vertikalnih prozorskih osi iz pragmatičnih je razloga uvećan za jednu, slijepu os. Na taj, sjeveroistočni ugao zgrade naslanjao se tvornički dimnjak, koji je uklonjen. Oblici otvora su također adekvatni uličnom pročelju, uz sljedeće razlike: u prizemnom pojasu se u 2., 3., 4. i 5. osi (J–S) nalaze slijepa niše umjesto prozorskih otvora; prozorski otvori u 5. i 22. osi prvog kata pretvoreni su u vrata kroz koja se izlazi na mostove koji spajaju uličnu zgradu s dvorišnom. Zazidana su dva prozora na prvom katu (1., 2.) te jedan na drugom (21.). Vrata u prizemlju danas se nalaze u 11., 16., 18. i 21. osi prizemnog pojasa; to ne odgovara potpuno izvornoj situaciji jer je prema tipu nadvoja moguće zaključiti na kojem je mjestu prozor prerađen u vrata. Također, istom je logikom moguće zaključiti da su se vrata nalazila i u 9. osi, gdje je danas slijepa niša sa skulpturom. Analogno uličnom pročelju, mansardna je zona otvorena jednostrukim ili dvostrukim prozorom u svakoj drugoj osi. Na prozor-

Zapadna ulična zgrada, glavni ulaz u Gliptoteku

Zapadna ulična zgrada, detalj zapadnog pročelja (završni vijenac i drveni nadozid)

Zapadna ulična zgrada, pogled na južno pročelje

Zapadna ulična zgrada, pogled na sjeverno pročelje

skim otvorima prvog kata i u mansardnoj zoni djelomično su očuvana izvorna prozorska okna. Velik dio dvorišnoga pročelja prekriva divlji bršljan.

Južno, bočno pročelje oblikovno se nastavlja na ulično i dvorišno pročelje. Polje pročelja markantno uokviruju ugaoni pilastri, kojima završavaju vijenci uličnoga i dvorišnoga pročelja. Izostankom, dakle, robusnog vijenca, katne su zone kompozicijski povezane s visokim zabatom, što je istaknuto oblikovnim rješenjem koje s pomoću središnje lezene i dekorativnih konzolnih vijenaca pročelno polje dijeli na dva simetrična dijela, čiji zabatima slični završeci ulaze u glavno zabatno polje. Visoki je zabat otvoren još jednim pojasom prozora koji ponavljaju dimenzijama i oblikom prozorske otvore katova; u završnom, romboidnom segmentu zabata nastalom umetanjem dekorativnih vijenaca nalazi se okulus. Plitki vijenac u visini prozorske klupčice prvog kata odvaja prizemlje od katnih zona, a završni, također plitki vijenac katne zone od visokog zabata, koji je također duž svih stranica obrubljen konzolnim vijencem. U katnim pojasevima te mansardnom pojasu nalaze se po četiri prozora, adekvatnog oblikovanja. U prizemnom pojasu vidljivi su ostaci rasteretnih lukova, koji su mogli pripadati prozorskim otvorima koji su sada zazidani. Između treće i četvrte prozorske osi danas se u prizemlju nalaze naknadno otvorena vrata. Sjeverno bočno pročelje oblikovano je na isti način kao i južno, uz odstupanja i asimetričnosti u raščlambi. Izuzev jednog prozora prvog kata i okulusa, svi prozorski otvori su zazidani. Moguće je da su neki prozorski otvori katova bili prerađeni u vrata, povezana vanjskim požarnim stubama, što bi odgovaralo predloženom rješenju u izvornom Holjčevu nacrtu. U širini treće osi nalaze se naknadno otvorena vrata.

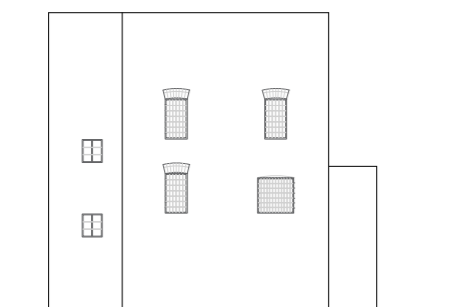
II.4.2. Istočna dvorišna zgrada

Pročelja istočne dvorišne zgrade svjedoče o višefaznim dogradnjama i pregradnjama toga dijela kompleksa pa je teško govoriti o njihovom kompozicijskom jedinstvu. Pa ipak, opeka kao glavni građevni materijal, kao i prozor-

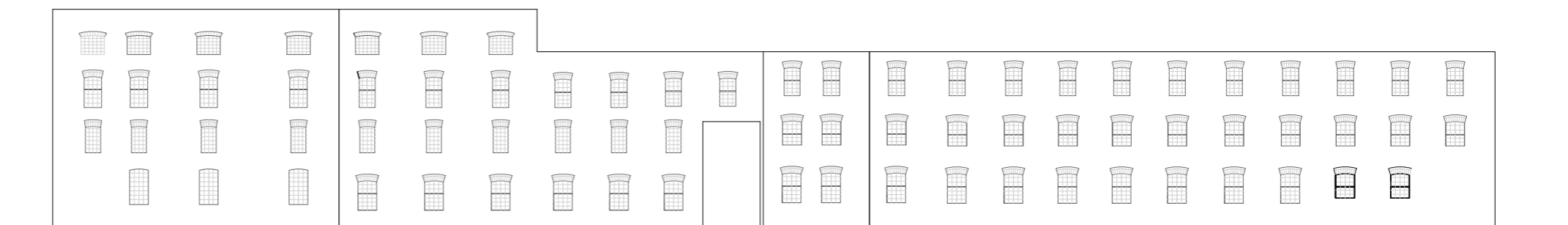
ski otvori, koji unatoč različitosti dimenzija, neujednačenom ritmu i različitim poravnanjima tvore opći dojam sličnosti, čine i pročelja zgrade vizualno prepoznatljivima, ponajprije zapadno pročelje koje i jest primarno izloženo pogledu. Vizualnim pregledom uočena su mjestimično znatnija oštećenja izvorne opečne građe i dekorativne opeke, i to ponajviše u zonama podnožja, ali i drugdje. Zapadno pročelje dvorišne zgrade može se sagledati u nekoliko susljednih oblikovnih »etapa«, odnosno partija. Gledajući od sjevera prema jugu, prva partija zidnog pla-

šta na kojoj je vidljiv konzolni vijenac koji teče između prozorskog pojasa prvog i prozorskog pojasa drugog kata, kao i plići vijenac koji odvaja prizemlje od prvoga kata, ima jedanaest prozorskih osi. Oba vijenca vjerojatno pripadaju prvim fazama gradnje, upućujući na to da je taj dio pročelja bar djelomično očuvao elemente starije kompozicije. Svih jedanaest prozorskih osi odijeljeno je lezema; lezene teku u kontinuitetu, povezujući zonu prizemlja i prvoga kata; potom se nastavljaju ponad konzolnog vijenca u prozorskom pojasu drugog kata, što se objašnja-

va njegovom naknadnom dogradnjom. Većina prozorskih otvora u toj partiji pročelja karakterističnog je pravokutnog oblika koji završava segmentnim lučnim nadvojem u opeci, izuzev drugog kata čiji prozori imaju ravni kulisni nadvoj. Kasnije adaptacije izmijenile su oblik prozora u osmoj osi prvog kata, kao i otvore vrata i prozora u prizemlju. Danas vrata postoje u prvoj i osmoj prozorskoj osi, a na osnovi razlika u obliku i veličini nadvoja moguće je zaključiti da su se izvorno vrata nalazila u trećoj i petoj osi. Naknadno otvorena vrata na prvom katu preko mosta

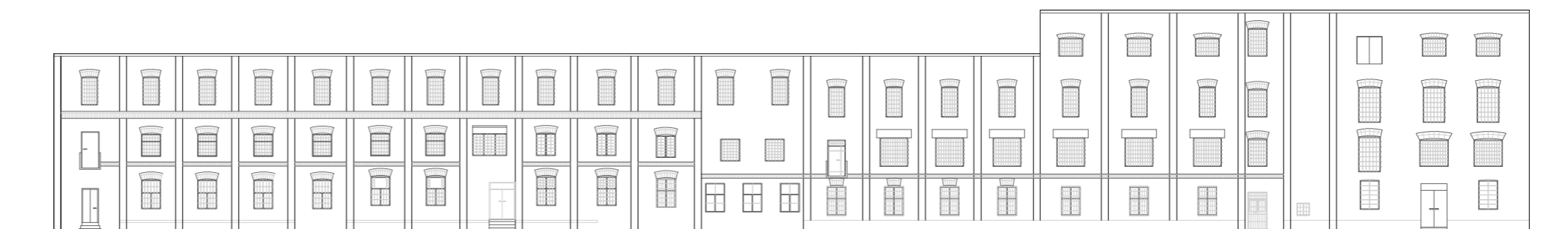
južno pročelje

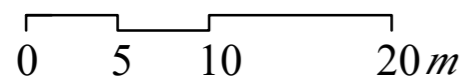
istočno pročelje

sjeverno pročelje (zgrada 2-3 prijelaz)

zapadno (ulazno) pročelje

Istočna dvorišna zgrada, nacrt pročelja, postojeće stanje

Istočna dvorišna zgrada, pogled na središnji dio zapadnog pročelja i ulazni trg

spajaju dvorišnu zgradu s uličnom, zapadnom zgradom. Ostatak pročelnog plašta uvjetno je moguće podijeliti na središnju partiju (koja se prostire do troetažnog volumena) i posljednju partiju (koja se izdiže kroz četiri etaže). Premda se radi o dijelovima zgrade koji su nastajali u više uzastopnih nadogradnji, pregradnjom nakon požara 1926. godine izgled njihovih pročelja je konsolidiran te danas ostavlja dojam oblikovno relativno jedinstvene cjeline. U središnjem dijelu pročelja, koji se prostire do četveroetažne partije, još uvijek se razaznaje razmjerno kompaktna, dobro proporcionirana dionica od četiri prozorske osi, kojoj pak prethodi dionica s raznorodnim ritmom i oblikom otvora. U prvom u nizu od spomenute četiri prozorske osi na prvom katu nalaze se vrata koja su preko danas nepostojećega mosta povezivala dvorišnu zgradu s uličnom. Posljednja partija pročelja proteže se kroz četiri etaže i sastoji se od dvije dionice, od kojih je prva u ravnini s ostatkom pročelja, dok je druga, najjužnija, uvučena. Kompozicijski su povezane elementima raščlambe – lezenama koje povezuju katove te, donekle, oblikom prozora. Prvi u nizu prozora (S–I) u zoni četvrte etaže uvučenog dijela naknadno je adaptiran u balkonska vrata. U prizemlju su vrata kojima se ulazi u prizemne prostorije uvučenog volumena južnog krila.

Istočno pročelje dvorišnog objekta slabo je vidljivo; iz Parka skulptura pogled priječi zidana ograda, a i neposredna blizina susjednih objekata otežava sagledavanje cjeline. O njegovu izgledu zaključuje se prije svega na temelju nacrt. Oblikovna raščlamba vijencima ili lezenama potpuno je izostala; i u ranijim su se fazama na dvorišni objekt s istoka naslanjali drugi tvornički objekti pa se vjerojatno i nije očekivalo da sudjeluje u definiranju eksterijera. Čini se da je konsolidacija nakon požara razmjerno ujednačila njegov izgled, povezavši heterogenu strukturu zidnim plaštem koji definiraju prozorski pojasevi prizemlja te prvog, drugog i trećeg kata, razmjerno ujednačenih prozorskih otvora pravokutnog ili kvadratnog oblika s karakterističnim segmentnim nadvojem i rešetkastim prozorskim oknima.

Istočna dvorišna zgrada, pogled na južno pročelje i park skulptura

Istočna dvorišna zgrada, pogled na ulaz u prizemne dvorane središnjeg krila

Istočna dvorišna zgrada, pogled na sjeverno pročelje i koridor koji spaja istočnu i sjevernu zgradu

Istočna dvorišna zgrada, detalj opečne građe na zapadnoj fasadi u zoni podnožja

Južno pročelje dvorišne zgrade danas je orijentirano prema Parku skulptura. Ne odlikuje ga posebna raščlamba. Posrijedi je slijepi zidni plašt s dva prozorska otvora na razini prvog kata i dva na razini drugog kata. Tri prozora karakterističnog su pravokutnog oblika sa segmentnim nadvojem, dok je jedan naknadno proširen. U toj je vizuri vidljiv i bočni zid stubišnog volumena zgrade, koji je otvoren dvama omanjim prozorima.

Sjeverno pročelje dvorišne zgrade sučelice je orijentirano na južno pročelje sjeverne zgrade, tj. njezina sjeveroistočnog volumena (zgrada bivše kotlovnice). Između tih dvaju pročelja nalazi se samo uski koridor, u čijoj je sredini napravljen i zatvoreni prolaz koji spaja dvije zgrade. Zbog opisane situacije, relativno je teško sagledivo. Raščlanjeno je u skladu s ostatkom pročelja: tri prozorska pojasa osi odgovaraju trima etažama, vijenac odvaja zonu prvog od zone drugog kata; tri prozorske osi do razine vijenca odjeljuju lezene. Prozorske su niše karakterističnog oblika; može se pretpostaviti da su sve bile otvorene prozorima, od kojih su danas neki zazidani. U srednjoj osi prizemlja danas se nalaze vrata koja vode u natkriveni prolaz koji sjevernu zgradu spaja s istočnom.

II.4.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)

Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik) bipartitni je objekt koji se sastoji od dva volumena: zgrade negdašnje strojarnice (čije su ulične strane orijentirane prema Tkalčićevoj i Maloj ulici) i zgrade negdašnje kotlovnice (koja se nastavlja na nju s istočne strane i čija ulična fronta prati strminu Male ulice te zakreće u Novu ves). U cjelini promatrano, njihova ulična pročelja i zide, izvedeni i oblikovani u karakterističnoj opeci, definiraju slikoviti ambijent Male ulice s njezine južne strane. Vizualnim pregledom uočena su mjestimična oštećenja izvorne opečne građe i dekorativne opeke, i to ponajviše u zonama podnožja.

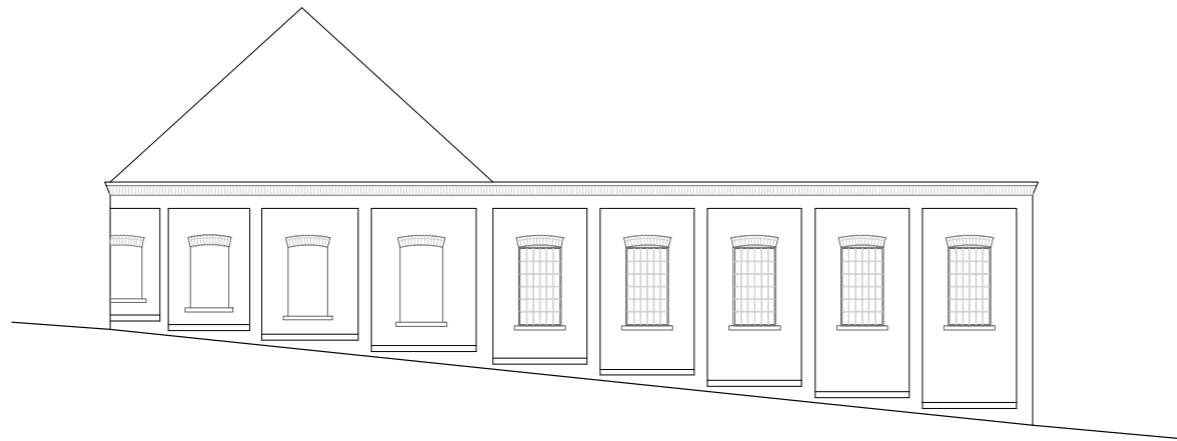
Zapadno ulično pročelje prizemne zgrade bivše strojarnice oblikovanjem odražava kompozicijsko rješenje predviđeno

izvornim nacrtom Janka Holjca. Opeka kao glavni građevni materijal pročelju daje osnovni vizualni identitet. Pročelna ploha raščlanjena je u četiri prozorske osi odvojene lezenama; dno je naglašeno plitkim soklom, a zaključuje ju konzolni vijenac. Slijepe prozorske niše pravokutnog su oblika, sa segmentnim rasteretnim lukom od opeke; iznad

slijepih niša u svakoj se osi nalazi i slijepi, dekorativni okulus. Pročelje je obraslo vegetacijom.

Sjeverno ulično pročelje ujedinjuje uličnu frontu zgrade bivše strojarnice i ulični zid zgrade bivše kotlovnice u jedinstven potez koji prati zakrivljeni, brdoviti smjer Male ulice. Oblikovanje cijeloga poteza izvedeno je istim ele-

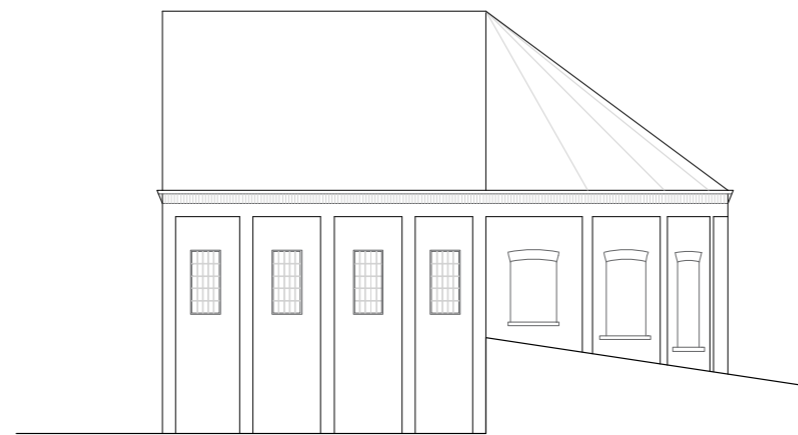
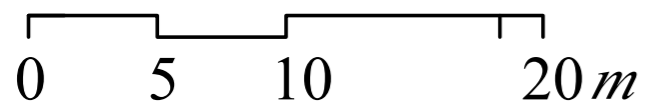
mentima – horizontalni ritam određuju prozorske osi odijeljene lezenama; zidni plašt zaključuje robusni konzolni vijenac. U prozorskim osima koje pripadaju zgradi nekadašnje strojarnice nalaze se prozorski otvori koji završavaju segmentnim rasteretnim lukom; u dionici zida koja zatvara zgradu nekadašnje kotlovnice nalaze se pak slijepe pro-

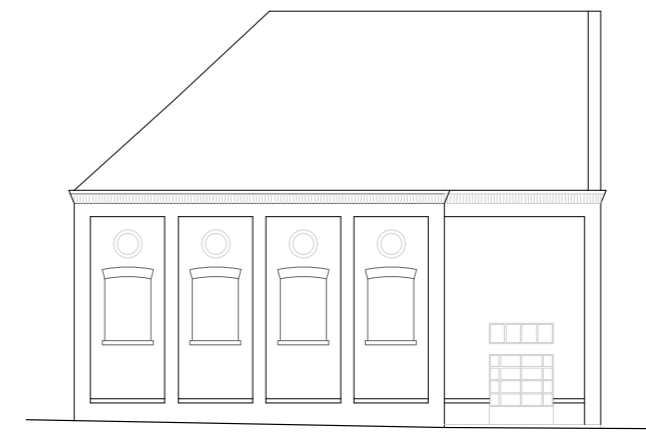
ulično (sjeverno) pročelje

dvorišno (južno) pročelje

ulično (istočno) pročelje

ulično (zapadno) pročelje

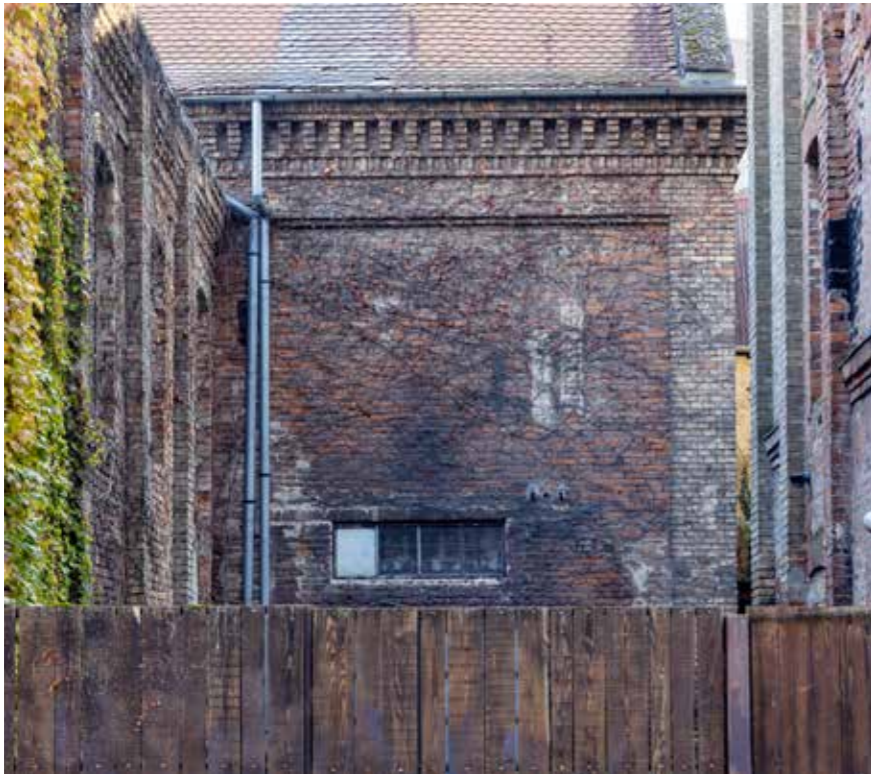

Sjeverna zgrada Šibenik, pogled na zapadno i sjeverno pročelje sa zapada

zorske niše. Zbog izdizanja terena, horizontalni je pojas slijepih niša niveliran u liniji rasteretnih lukova, dok se visina donjih rubova skraćuje. Izdizanje, odnosno pad terena stepeničasto prati i sokl zidnog plašta.

Pogled na južno dvorišno pročelje objekta ograničen je na vanjski zidni plašt zgrade nekadašnje strojarnice, dok je pročelje zgrade bivše kotlovnice nemoguće sagledati u kontinuitetu jer ga od istočne dvorišne zgrade odvaja tek uski koridor, u sredini kojega je i zatvoreni prolaz koji spaja te dvije zgrade. Dvorišno pročelje prizemnog objekta nekadašnje strojarnice kompozicijski se nastavlja na zapadno ulično pročelje – horizontalni ritam određuje pet prozorskih osi odijeljenih lezenama; prekidajući svojom visinom pojas sokla i završni vijenac, lezene donekle dinamiziraju naglašeno horizontalnu kompoziciju pročelja. U poljima četiriju prozorskih osi u visini prizemlja nalaze se prozorski otvori segmentnog lučnog završetka; u jednom, najzapadnijem polju nalazi se slijepa niša adekvatnog oblika. U širini pak triju osi nalaze se i podrumski prozori, odnosno vrata koja s vanjske strane omogućuju pristup podrumskim prostorijama. Zabatno dvorišno (nekad glavno) pročelje zgrade nekadašnje kotlovnice danas je teško sagledivo jer je dostupno samo iz uskog koridora. Komponirano je, kao i analogna pročelja ostalih zgrada, simetrično; zona prizemlja raščlanjena je četirima prozorskim osima odijeljenima lezenama, a lezena prolazi i sredinom zabatnog polja dijeleći ga na dva dijela. Pročelje je raščlanjeno čak dvama prozorskim pojasevima, od kojih je jedan »lažan« jer ne odgovara prostornoj realnosti prizemnog objekta. Prozorske niše u oba su pojasa slijepe, a oblikovanjem odgovaraju nišama na ostalim pročeljima zgrade. Jedna od tih niša je naknadno zazidana. Na samom zabatu otvorena su pak dva prozora, svaki u jednom od dvaju polja odijeljenih lezenom. Na mjestu nekadašnjih ulaznih vrata nalazi se natkriveni prolaz koji sjevernu zgradu spaja s istočnom.

Na zapadnom dvorišnom zidu objekta nekadašnje kotlovnice danas se nalaze vrata kroz koja se ulazi u cijeli kompleks sjeverne zgrade. Iznad vrata je svjetlarnik.

Sjeverna zgrada Šibenik, pogled na zapadno pročelje objekta kotlovnice i servisno dvorište sa zapada

Sjeverna zgrada Šibenik, pogled na sjeverno pročelje objekta strojarnice sa sjevera

Sjeverna zgrada Šibenik, vizura uličnog pročelja objekta kotlovnice i Male ulice

Sjeverna zgrada Šibenik, detalj vijenca

Istočno pročelje objekta nekadašnje kotlovnice teško je sagledivo. Prema nacrtima, radi se o jednostavnoj kompoziciji koju čine četiri prozorske osi artikulirane lezenama, s po četiri prozorska pravokutna otvora, uobičajenoga segmentnog lučnog završetka. Prozori su otvoreni, što je vidljivo iz interijera zgrade.

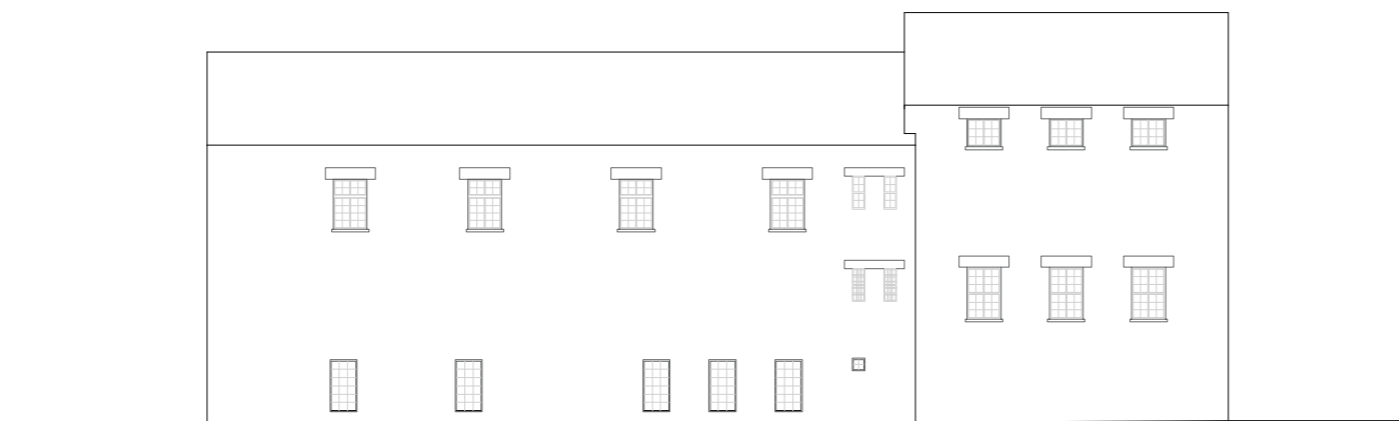
II.4.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)

Pročelja južne ulične zgrade (tzv. zgrade Antika) oblikovno podržavaju stariju susjednu Holjčevu zgradu. Opeka kao glavni građevni materijal pročeljima daje osnovni vizualni identitet, a funkcionalno oblikovanje bez dekorativnih elemenata očituje modernu interpretaciju utilitarne zgrade. Vizualnim pregledom uočena su mjestimično znatnija oštećenja izvorne opečne građe i dekorativne opeke, i to ponajviše u zonama podnožja, ali i drugdje.

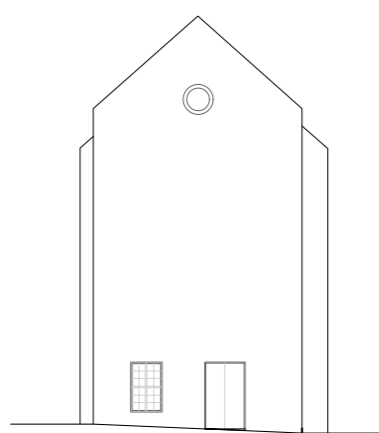
Razlike u visini volumena odražavaju genezu gradnje jer je objekt nastao na temelju starijih struktura. Zapadno ulično pročelje tripartitna je kompozicija, koja skladno spaja sjeverni i južni volumen. Zbog blagog pada terena u smjeru sjever – jug, provedena je nivelacija kota u ravnini prvog kata, što je vidljivo i na pročelju – prozorski pojas prizemlja sjevernog i južnog volumena minimalno su deniverirani. Prozorski pojasevi prvog i drugog kata kompozicijski povezuju sve dijelove pročelja. Cezura koju stvara uvučena pročelna ploha stubišnog volumena, u kojoj razmještaj prozora prati etaže polukata, ne remeti prevladavajući ritam ukupne kompozicije pročelja, kao što to ne čini ni u izbačeni dio koji završava zabatom, markirajući idealno središte kompozicije. Prozorski otvori pravokutnog su oblika, proporcija koje oponašaju otvore na Holjčevoj zgradi, s nadvojima koji simuliraju betonske (radi se zapravo o opečnom nadvoju koji je prekriven žbukanom maskom). Prozorska krila s rešetkastim oknima slijede stariji model prozora na Holjčevoj zgradi. Na pročelnom dijelu sjevernog, višeg volumena, ponad zone drugog kata nalazi se i mansardni prozorski pojas. U prizemnom pojasu u ravnini prozorskih osi nalaze se troja vrata (jedna u uvučenom di-

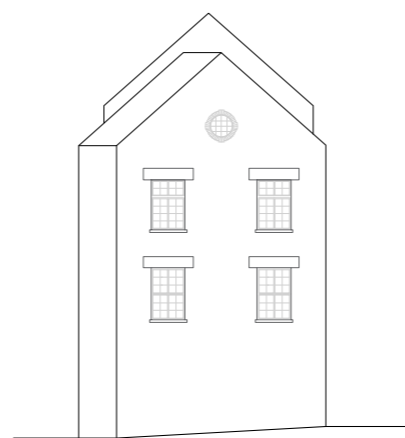
zapadno ulično pročelje

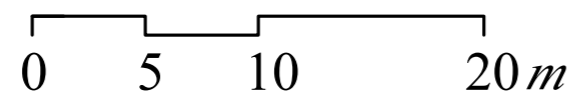
istočno dvorišno pročelje

sjeverno dvorišno pročelje

južno dvorišno pročelje

Južna zgrada Antika, nacrt pročelja, postojeće stanje

Južna zgrada Antika, pogled na južno pročelje

Južna zgrada Antika, pogled na istočno dvorišno pročelje sa sjevera

Južna zgrada Antika, pogled na zapadno ulično pročelje

jelu i dvoja u nižem, južnom volumenu). Pročelje je djelomično obraslo vegetacijom (divlji bršljan). Istočno dvorišno pročelje ne odlikuje uočljivo oblikovno htijenje; izvedeno je krajnje ekonomično, s pojednostavnjenim rasporedom prozora. I sjeverni i južni dio pročelja imaju tek dva prozorska pojasa (prizemlje i drugi kat), različitog broja i ritma. Mjesto stubišta naznačeno je pak parom manjih, užih prozora u zoni drugog kata, no može se jasno razaznati da su se isti prozori nalazili i na prvom katu te u prizemlju. Pročelje je djelomično obraslo vegetacijom. Južno bočno pročelje danas je orijentirano prema dvorišnim vratima, kroz koja se ulazi u Park skulptura. Oblikovanjem sažeto oponaša kompoziciju bočnih pročelja na Holjčevoj uličnoj zgradi. Karakter mu daju dvije simetrično postavljene prozorske osi te okulus zabata. Prozorski otvori u zonama prvog i drugog kata odgovaraju onima na uličnom pročelju, s vidljivim kulisnim nadvojima. U prizemlju su vrata, do kojih je bio i prozor, koji je zazidan. U izvornoj izvedbi vjerojatno su to bila dva prozora, adekvatna prozorima etaža. Sjeverno bočno pročelje krajnje je jednostavno; u katnim zonama nema prozora, izuzev okulusa u zabatu. U prizemlju su jedan prozor i jedna vrata, kroz koja se danas ulazi u zgradu. Pročelje je obraslo vegetacijom.

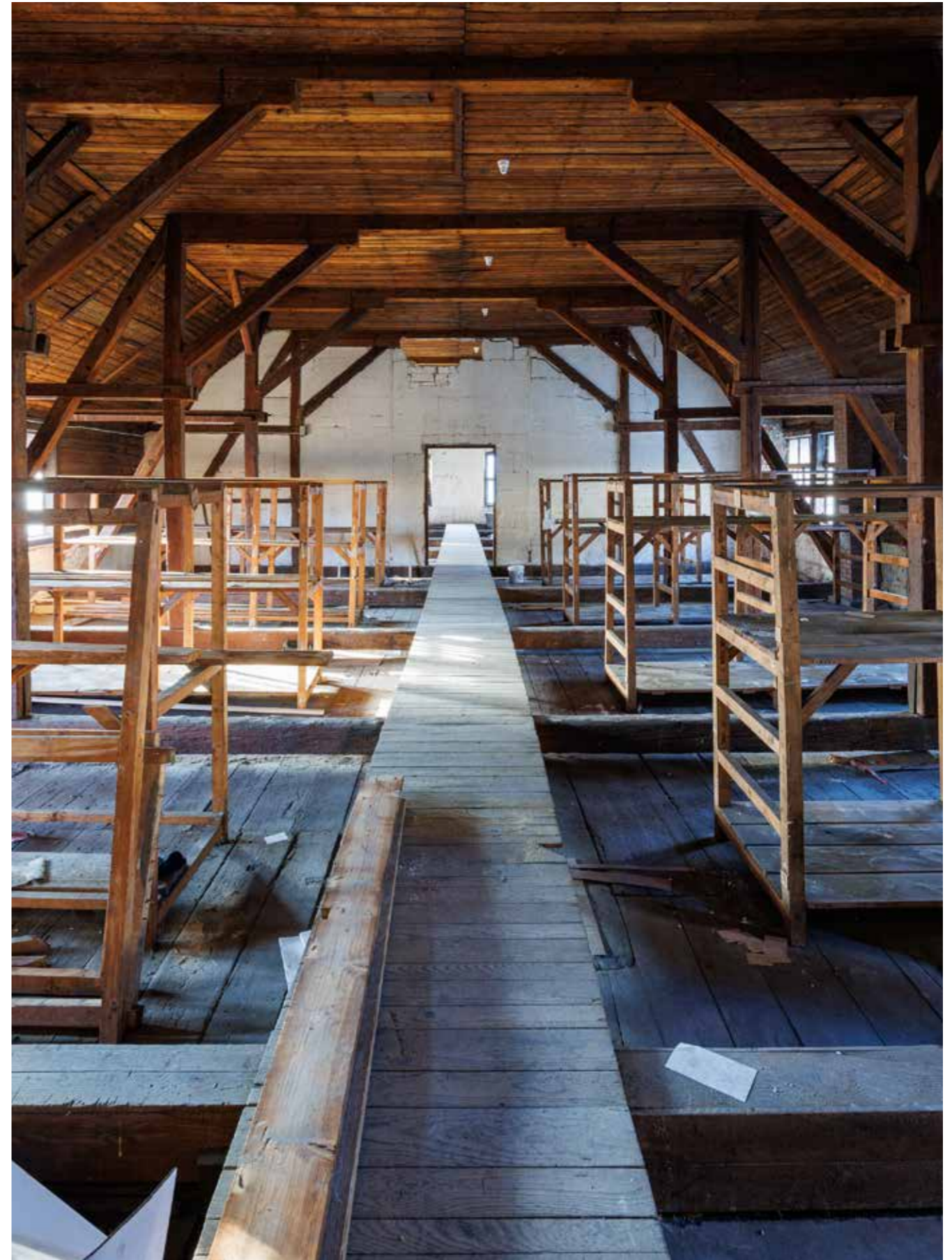
II.5. Krovišta

II.5.1. Zapadna ulična zgrada

Krov je dvostrešan, izveden drvenim elementima kao dvostruka visulja. Drvena konstrukcija krovišta s unutarnje strane obložena je daščanom oplatom. S vanjske strane krov je pokriven biber-crijepom. Zabati su zidani. Krov je mjestimično otvoren omanjim krovnim prozorima. Prostor krovišta nema poda iznad gređa; kretanje je moguće daščanim mostom koji prostor povezuje po sredini.

Zapadna ulična zgrada, krovšte, sjeverno krilo

Zapadna ulična zgrada, krovšte, južno krilo

Istočna dvorišna zgrada, spremište izdanja u potkavlju

II.5.2. Istočna dvorišna zgrada

Krov je ravan i prekriven krovnom ljepenkom. Zamišljen je kao neprohodan krov. Iz prostorija trećeg kata južnog krila moguć je izlaz na nižu površinu krovne plohe koja se nalazi iznad sjevernog krila.

II.5.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)

Krovovi sjeverne zgrade zatvaraju dva povezana volumena. Krov dijela zgrade koja obrazuje ugao Tkalčićeve i Male ulice (objekt bivše strojarnice) je ravan i neprohodan. Krovšte dijela zgrade, čiji sjeverni zid u nastavku teče Malom ulicom (objekt bivše kotlovnice), izvedeno je kao otvorena drvena konstrukcija prekrivena biber-crijepom. Budući da se u tom dijelu zgrada prilagodila zavojitom smjeru Male ulice, krovšte složenog tipa prati tlocrtni oblik. Ta impozantna konstrukcija krovšta vidljiva je iz interijera jer je u prizemlju izostala stropna, tj. međukatna konstrukcija.

Sjeverna zgrada Šibenik, krovšte objekta kotlovnice

Južna zgrada Antika, krovništvo južnog krila

Južna zgrada Antika, detalj otvora okulusa

II.5.4. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)

Krov je u većem dijelu dvostrešan, prekriven biber-crijepom; plitko izbočen volumen središnjega dijela koji završava zabatom, na dvostrešni se krov okomito naslanja vlastitim plitkim troslivnim krovom. Razlike u visini krova odražavaju kompozitnu strukturu zgrade čiji se glavni volumeni također razlikuju visinom. Krovništvo sjevernijeg, višeg dijela izvedeno je kao otvorena drvena konstrukcija dvostruke visulje, s nosivim nadozidom koji je rastvoren prozorima. Drvena konstrukcija krovništva djelomično je prekrivena daščanom oblogom i daščanim stropom. Sjeverni zabat je zidani, s vidljivim otvorom okulusa. Krovništvo južnog dijela je gredna drvena konstrukcija. Krov je mjestimično otvoren omanjim krovnim prozorima.

II.6. Materijal i tehnika gradnje

Kompleks zgrada koje čine današnju Gliptoteku nastao je između 1899., odnosno 1900. godine, i 1926. godine, uz novije adaptacije, tj. pregradnje unutarnjih prostora. S obzirom na taj vremenski raspon, tehnike gradnje i tipovi konstrukcija su višestruki. Unatoč razlikama u gradnji i konstrukciji, kompleksu identitet daje vanjsko zide od opeke, koje vizualno povezuje sve zgrade sklopa.

II.6.1. Zapadna ulična zgrada

Glavnu nosivu vertikalnu konstrukciju čini vanjsko zide od pune opeke te jednoređno stupovlje koje teče po sredini objekta, na svim etažama. U prizemlju su stupovi čelični, kružnog presjeka (promjer 20 cm), u donjem dijelu ozidani, dok su stubovi na prvom i drugom katu drveni, kvadratnog presjeka (24 x 24 cm). Raspored stupova u prizemlju i stubova na katovima se poklapa, tj. međusobno prati. Stubovlje prvog i drugog kata danas je djelomično vidljivo, a djelomično integrirano u pregradne zidove. Zidovi oko stubišne jezgre također su zidani.

Nosiva horizontalna konstrukcija na razini prizemlja povijesno je rana varijanta armiranobetonske konstrukcije, koju čini uzdužno čelično gređe I-profila (oslonjeno na stupove) te svodovi koji imitiraju pruski svod. Stropnu konstrukciju katova čine drveni grednici, u sredini oslonjeni na drvenu podvlaku koja uzdužno povezuje stubovlje, a krajevima na vanjske zidove. Lučni segmentni nadvoji iznad prozora i unutarnjih vrata također su zidani u opeci, kao i parapeti. Nosiva konstrukcija dvokrakog stubišta položena je na zidane zidove s jedne strane, odnosno na čelične traverze s druge strane. Prema geotehničkom elaboratu, temelji ulične zgrade su trakasti betonski temelji, pretpostavlja se armirani.³⁹

³⁹ BRANISLAV ŠKORO, *Elaborat ocjene postojećeg stanja konstrukcije građevine »Gliptoteka – Medvedgradska 2« oštećene potresom od 22. 03. 2020. godine*. Škoro. Poduzeće za inženjering d.o.o., Zagreb, 2020., poglavlje B.8.1.

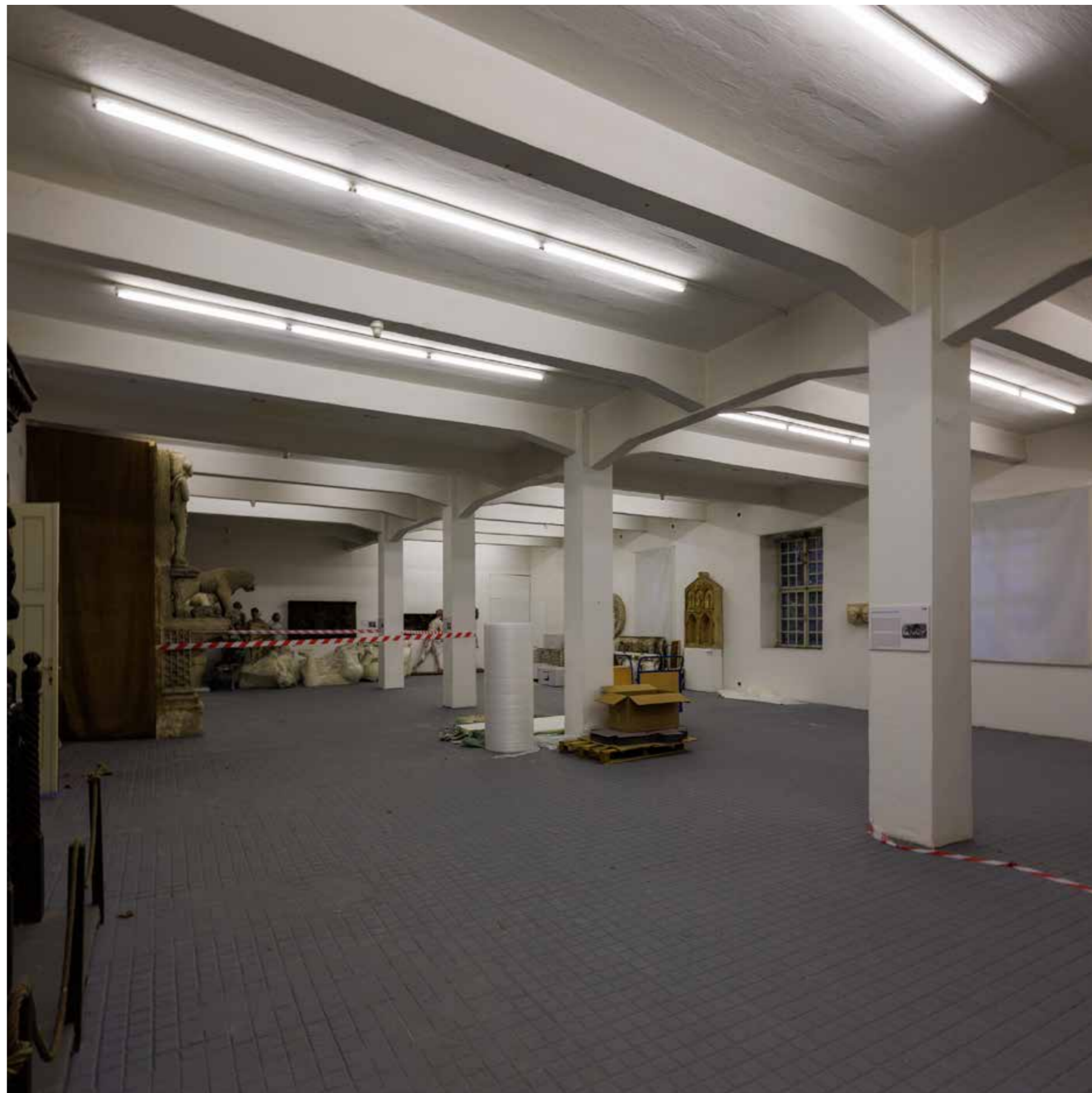
Zapadna ulična zgrada, prizemlje

II.6.2. Istočna dvorišna zgrada

Istočna dvorišna zgrada rezultat je relativno brojnih dogradnji te sveobuhvatne rekonstrukcije nakon požara 1926. koji je zahvatio krov i katne etaže zgrade, kad je zgrada konstruktivno konsolidirana.

Glavnu nosivu vertikalnu konstrukciju čini vanjsko zid od pune opeke te jednoredno stubovlje koje teče po sredini objekta, na svim etažama. Zidovi oko stubišne jezgre također su zidani. Stubovi su većim dijelom armiranobetonski, kvadratnog presjeka, te povezani armiranobetonskim gredama u oba smjera. Glavnu nosivu horizontalnu konstrukciju čine armiranobetonske ploče koje se oslanjaju na spomenuto stubovlje i grede. U odnosu na opisani konstrukcijski sustav, zamjetna su sljedeća odstupanja: u većoj prizemnoj dvorani srednjeg krila konstrukciju čini niz od tri armiranobetonska stuba, koji se razlikuju oblikom (imaju bazu i kapitel); na njih se oslanjaju betonski svodovi koji oblikom oponašaju pruski svod. Također, armiranobetonska stropna konstrukcija longitudinalne dvorane sjevernog krila na drugom katu, iznad koje se nalazi ravan krov, oslonjena je na upuštenu gredu koja uzdužno povezuje stubovlje koje je manjeg presjeka i stoga u dojmu vitkije od stubovlja prvog kata. Lučni segmentni nadvoji iznad vrata zidani su u opeci. Prozorski se nadvoji razlikuju, ali samo oblikom – dio prozorskih otvora ima lučne segmentne nadvoje zidane u opeci, a dio horizontalne nadvoje u opeci koji simuliraju da su armiranobetonski. Radi se, međutim, samo o pridanoj žbukanoj krinki koja na vanjskom pročelju prekriva nadvoj. Parapeti su zidani.

Glavnu vertikalnu komunikaciju čini dvokrako stubište u južnom dijelu zgrade. Stubište se s objiju strana oslanja na zidane zidove – na vanjski zid zgrade s jedne strane i na unutarnji stubišni zid s druge strane. Unutarnji zid stubišta otvoren je lučnim otvorima radi statike, ali i svjetlosti. Prema geotehničkom elaboratu, pretpostavlja se da je objekt temeljen na trakastim temeljima od opeke ili betona.⁴⁰

Istočna dvorišna zgrada, prvi kat

40 ŠKORO (bilj. 39), poglavlje B.8.2.

II.6.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)

Današnja sjeverna zgrada kompozitnog je, nepravilnog tlocrta; čini je objekt koji obrazuje ugao Tkalčićeve i Male ulice (tzv. objekt bivše strojarnice) koji je dvoetažni (sastoji se od podruma i prizemne etaže) te objekt koji se nastavlja Malom ulicom (tzv. objekt bivše kotlovnice), koji se može definirati kao visoka prizemnica. Oba objekta orijentirana su prema dvorištu. Vertikalnu nosivu konstrukciju čine zidovi zidani punom opekom u vapnenom mortu. Lučni segmentni nadvoji prozora i vrata također su izvedeni u opeci. Horizontalna nosiva konstrukcija postoji samo u dijelu zgrade koji obrazuje ugao Tkalčićeve i Male ulice (tzv. objekt bivše strojarnice). Iz dviju prizemnih prostorija vidljive su grede koje po dužini spajaju zapadni i istočni zid objekta, oslanjajući se na zidna ležišta. Može se pretpostaviti da postoji horizontalna nosiva konstrukcija između podruma i prizemlja zgrade. Objekt koji se nastavlja Malom ulicom (tzv. objekt bivše kotlovnice) nema stropne, tj. međukatne konstrukcije (vidi **Krovišta**).

II.6.4. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)

Južna zgrada također je kompozitnog karaktera. Sastoji se od dviju cjelina povezanih stubišnim volumenom, koje zajedno zatvaraju relativno pravilan pravokutni tlocrt. Sjeverni dio čini čak pet etaža: podrum, prizemlje, dva kata i potkrovlje. Južni dio sastoji se od prizemlja i dvaju katova. Glavnu vertikalnu nosivu konstrukciju čine vanjski zidovi zidani punom opekom u vapnenom mortu te stubovi, odnosno stupovlje koje prolazi sredinom svih etaža – armiranobetonski stubovi kvadratnog presjeka (35 x 35 cm) u prizemlju, na prvom i na drugom katu sjevernog dijela zgrade te čelični stupovi (promjera 15 cm) u prizemlju i na prvom katu južnog dijela zgrade. Zidano je i zide koje okružuje stubište između sjevernog i južnog dijela zgrade. Horizontalnu nosivu konstrukciju čine armiranobetonske ploče koje se oslanjaju na armiranobetonske grede. U sjevernom dijelu zgrade, na prizemnoj etaži, kao i na katnim etažama,

Istočna dvorišna zgrada, prizemlje, središnje krilo

ta se konstrukcija oslanja na dva armiranobetonska stuba, međusobno uzdužno dodatno povezana čeličnom gredom I-profila; ta greda je okomita u odnosu na armiranobetonske grede te ih podupire. U dvorani na katu vidljiva su i dva pilastra, smještena uza sjeverni, odnosno južni zid, koja se nalaze na istoj osi kao i stupovi te služe kao svojevrsna zidna ležišta za istu čeličnu gredu. U južnom dijelu zgrade ista se vrsta armiranobetonske konstrukcije oslanja na betonsku gredu koja uzdužno povezuje čelične stupove; ta je konstrukcija dobro vidljiva na etaži prvog kata, dok je u prizemlju djelomično zakrivljena adaptacijom (prostor restorana). Vertikalna komunikacija omogućena je dvokrakim stubištem koje povezuje sve etaže.

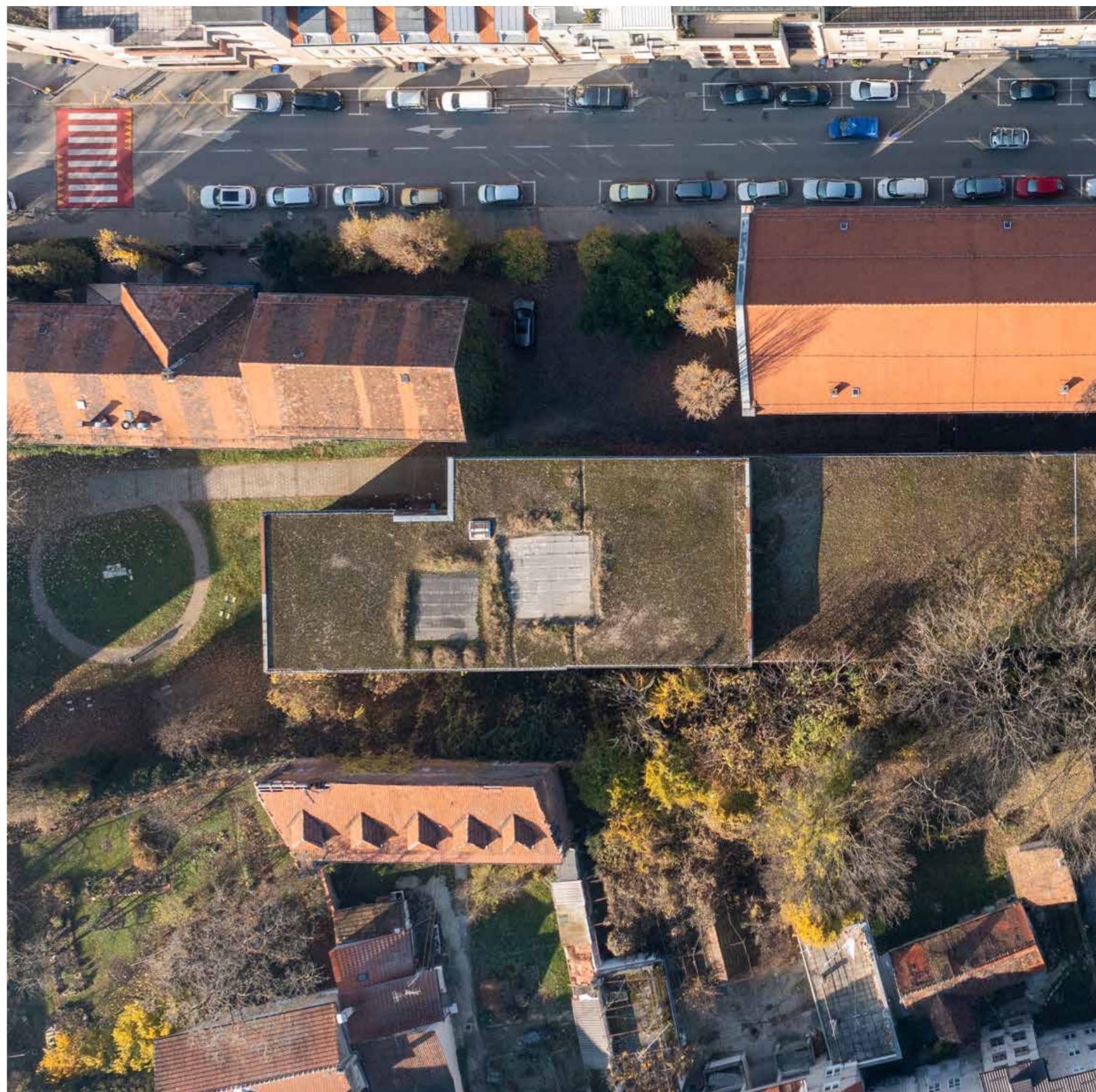
Prema elaboratu ocjene građevinskog stanja konstrukcije, temelji su izvedeni kao trakasti betonski temelji ispod zidanih zidova.⁴¹

II.7. Dvorišta

Kompleks Gliptoteke ima četiri dvorišne situacije:

- I. Trgu sličan prostor između zapadne i južne zgrade (tzv. zgrade Antike), otvoren prema Medvedgradskog ulici.
- II. Park skulptura južno i istočno od tzv. zgrade Antike.
- III. Koridor između zapadne, istočne i sjeverne zgrade.
- IV. Prostor između sjeverne i istočne zgrade.

Dio istočno od istočne zgrade nije bio dostupan pa se nije mogla provesti analiza postojećega stanja. Od svih navedenih dvorišnih situacija, samo je Park skulptura sadržajno, tj. funkcijski definiran. Pečat ambijentima dvorišta daje i vegetacija.

Pogled na ulazno dvorište, Park skulptura i koridor iz zraka

41 ŠKORO (bilj. 39), poglavlje B.8.3.

Grm lovora višnje uz ogradu, ulazni trg

II.7.1. Ulazni trg

Prostor između zapadne ulične zgrade, južne ulične zgrade («Antika») i istočne dvorišne zgrade, od ulice dijeli samo oграда s dvorišnim vratima. U postojećoj prostornoj organizaciji, s toga prostora moguće je ući u sva tri okolna zdanja Gliptoteke jer se na svakoj od zgrada nalazi na ovaj prostor orijentiran ulaz. Parter je šljunčan (sipina). Prostor se trenutno koristi kao parkiralište automobila zaposlenika te kao dvorište za dostavu.

II.7.2. Park skulptura

Park skulptura uređen je kao perivoj koji se prostire jugoistočno od arhitektonskog kompleksa Gliptoteke – južno od istočne dvorišne zgrade i istočno od južne ulične zgrade (tzv. zgrade Antika).

Realiziran je 2000. godine prema zamisli akademika Miroslava Begovića. Na istočnoj je strani omeđen ozelenjenim zidom, a na južnoj i zapadnoj strani zidom od opeke, podignutim u vrijeme uređenja parkovne površine. Taj zid ograđuje park od Zavojne ulice, koja definira parcelu na za-

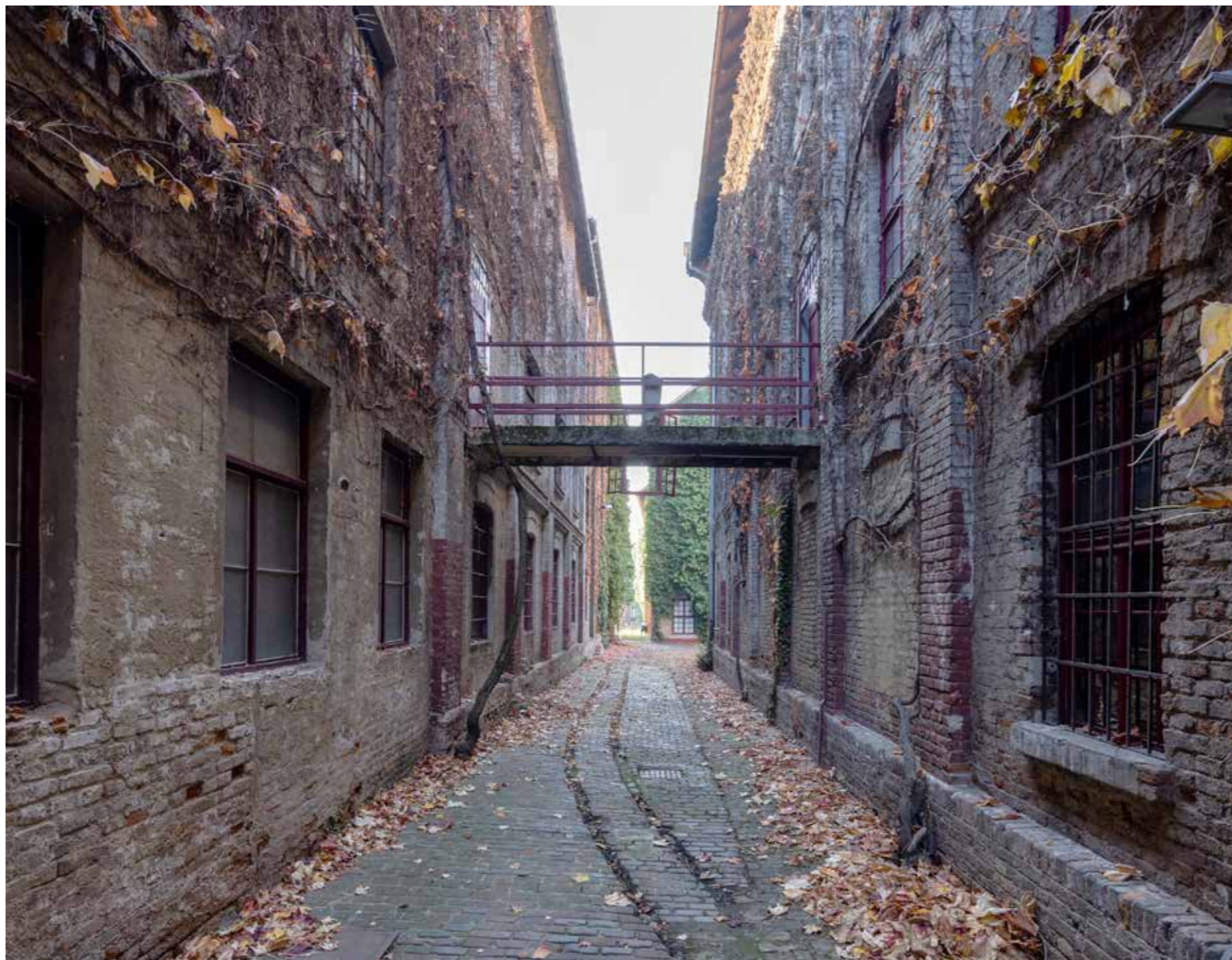
Park skulptura, snimka iz zraka

Pogled na ulaz u park skulptura sa zapada

Pogled na Park skulptura s jugoistoka

Koridor s mostom koji povezuje zapadnu i istočnu zgradu te vidljivim tračnicama poljske željeznice u zoni partera

padnoj strani. Na zapadnoj strani zida uređena su i ulazna dvorišna vrata. Parku se može pristupiti i stazom koja vodi od dvorišta smještenog između zapadne dvorišne zgrade, južne ulične zgrade i istočne dvorišne zgrade, uz istočnu fasadu južne zgrade (tzv. Antike). Parter parka je pretežito travnat, uz uređenu kružnu šetnicu popločenu betonskim kockama.

II.7.3. Koridor

Prostor prolaza između zapadne ulične i istočne dvorišne zgrade tranzitni je potez preko kojega se zbiva komunikacija između zdanja. U njegovu parteru razaznaju se tragovi tračnica koje su pripadale poljskoj željeznici. Kaldrma popločenja izvedena je opekom. Slikovita je, ali u dosta lošem stanju.

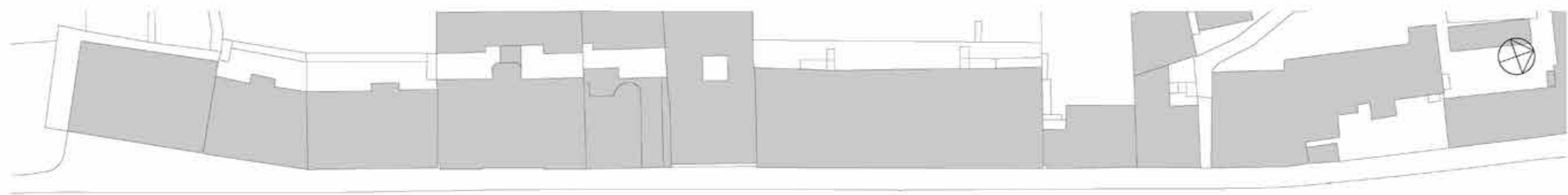
Dvorišni prostor između zapadne ulične zgrade i sjeverne zgrade (tzv. zgrada Šibenik) od Medvedgradske je ulice odijeljen drvenim dvorišnim vratima. Iz tog se prostora danas ulazi u dvorane sjeverne zgrade, kroz vrata na njezinoj zapadnoj dvorišnoj pročelju. Iz toga dvorišnog dijela moguć je pristup i zapadnoj uličnoj zgradi, kroz vrata otvorena na njezinoj sjevernoj fasadi.

II.7.4. Servisno dvorište

Prostor između sjeverne zgrade («Šibenik») i istočne dvorišne zgrade svojevrsan je servisni prostor, kao i djelomično dostupan prostor istočno od istočne zgrade. Zbog neadekvatnog rješenja odvodnje oborinske vlage, zidovi u tim prostorima su oštećeni.

Servisno dvorište, pogled za zapada

MEDVEDGRADSKA ULICA

0 5 10 20 m

I. ulazni trg II. park skulptura II.a III. IV. nije dostupno

① Hedera helix (bršljen)	③ Prunus laurocerasus (lovor višnja)	⑤ Populus nigra (jablan)	⑦ Philadelphus virginialis (pajasmin)	⑨ Rubus caesius (divlja kupina)	⑪ Ailanthus altissima (pajasen)
② Parthenocissus quinquefolia (petoprsta lozica)	④ Forsythia intermedia (forzicia)	⑥ Sambucus nigra (bazga)	⑧ Bryophyta (mahovina)	⑩ Catalpa bignonioides (catalpa)	⑫ Liquidambar styraciflua (likvidambar)
● čuvanje i obnova	● uklanjanje				

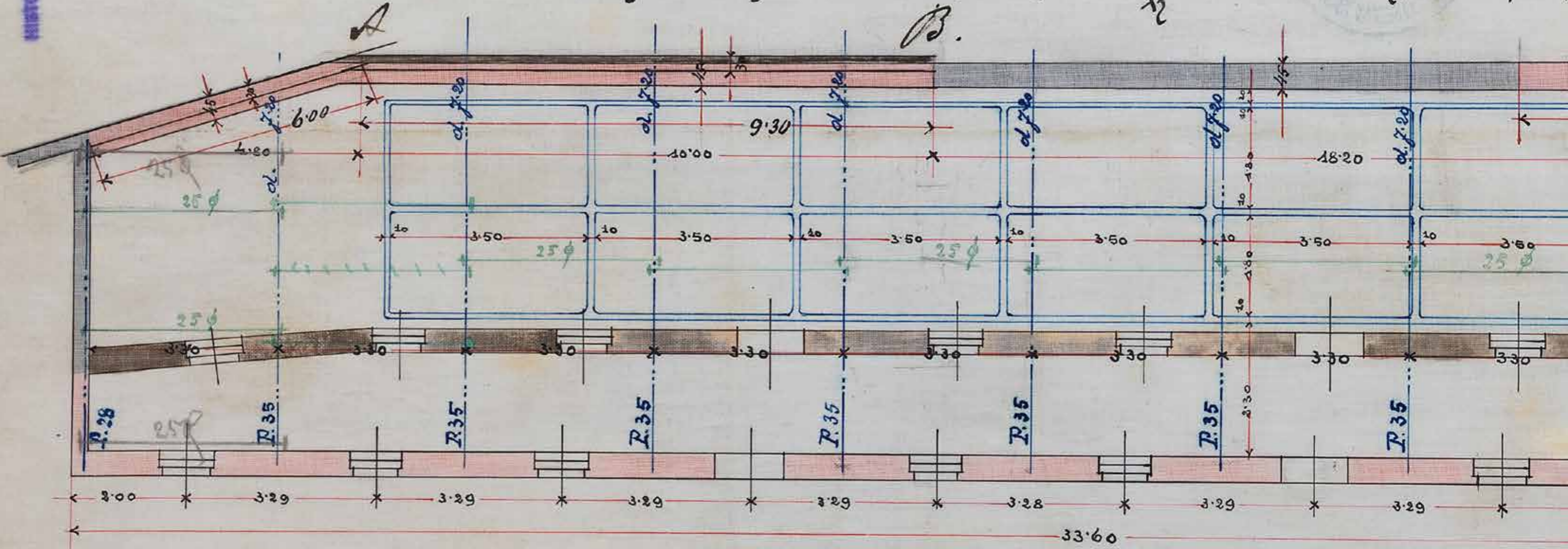
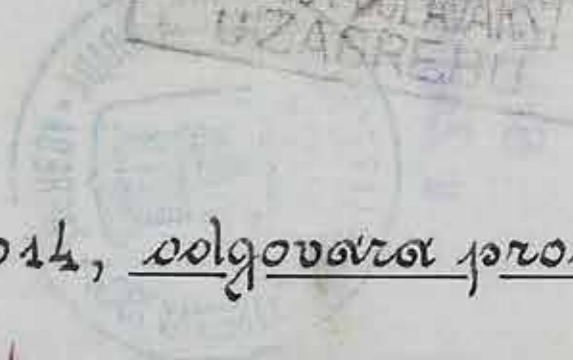
GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE

Mr. povl: tvornica koža u Zagrebu.

OVLAŠTENI CIV. ARHITEKTA
JANKO HOLJAG

HISTORIJSKI ARHIV U ZAGREBU

Težina voda ⁵⁷⁰ 350 kg.
 opterećenje voda 250 kg
 ukupno 600 kg.
 $Q \approx 3.30 \times 6.40 \times 600 \approx 12.672 \text{ kg.}$
 $\frac{Q \times l}{8} = \frac{12.672 \times 6.40}{8} = 1013.760 \text{ kgcm.}, \frac{2 \cdot 3}{8} = 1014, \text{ odgovara prof}$

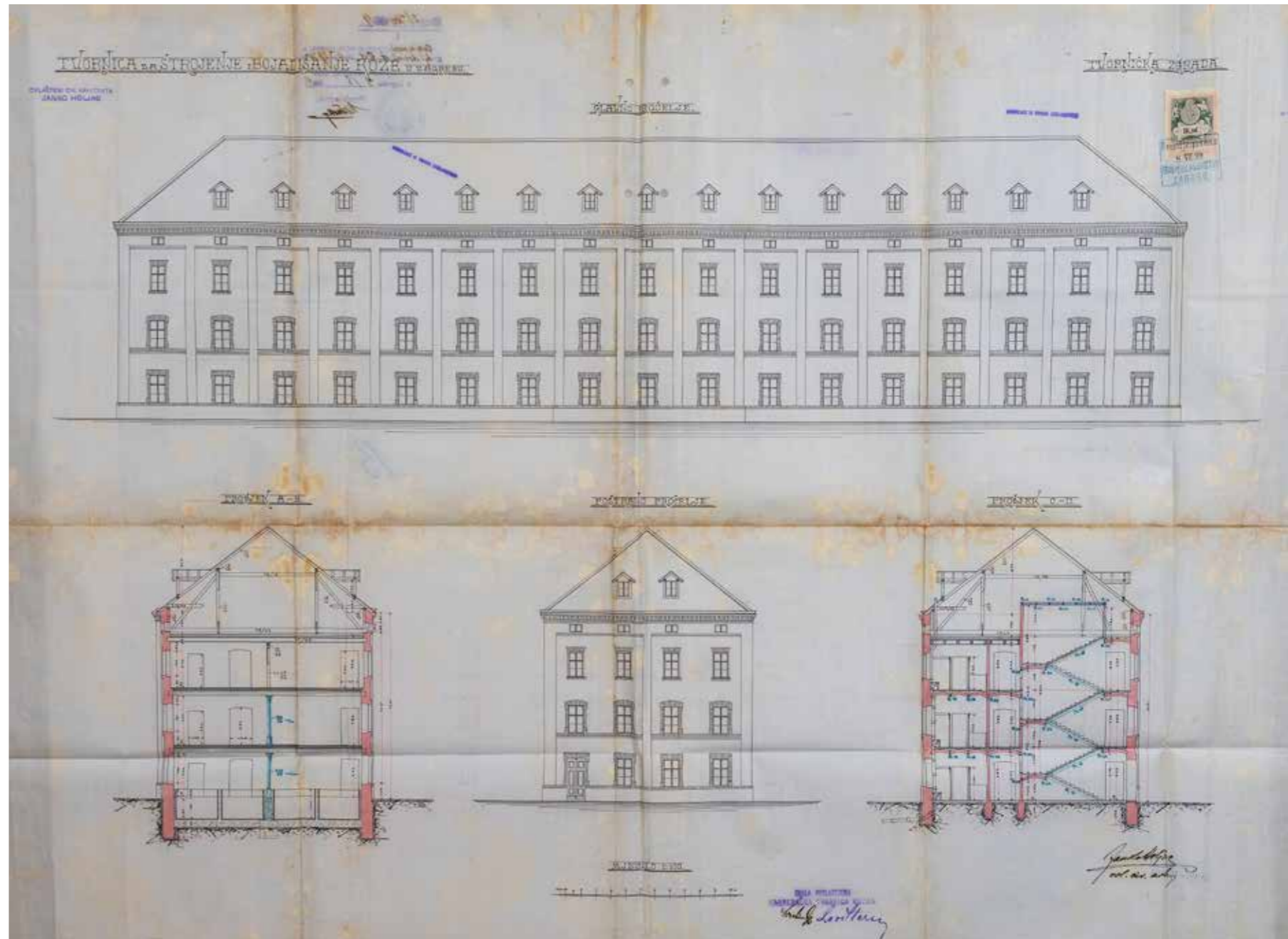
Janko Holjag

Mjerilo = 1:100.

Zdanja koja tvore današnju Gliptoteku HAZU pripadala su sklopu tzv. Nove tvornice za strojenje i bojanje koža, dijelu velikog kompleksa Zagrebačke tvornice koža koji se prostirao cijelim područjem između Nove vesi, Kožarske, Medvedgradske, Zavojne i Male ulice. Njihova gradnja predstavlja novu etapu duge povijesti toga tvorničkog kompleksa, koji je tek izgradnjom Nove tvornice zaposjeo područje zapadno od Zavojne ulice. Povijest gradnje Nove tvornice počinje 8. svibnja 1895. godine, kad je podnesena molba za gradnju novoga tvorničkog skladišta, ishodišta današnje istočne ulične zgrade.⁴² Unatoč distanciranosti upravnih tijela spram daljnjeg širenja te vrste onečišćujuće industrije u sjevernim zonama grada, u sljedećih tridesetak godina sva zdanja Nove tvornice izgrađit će se u današnjim gabaritima. Novi dio tvornice nastao je i razvijao se u širem kontekstu urbanističke regulacije koju će potaknuti veliki komunalni pothvat preloženja potoka Medveščaka, pa je sklop zgrada Gliptoteke jedan od punktova kojim počinje moderni razvoj grada.

III.1. Zapadna ulična zgrada

Povijest gradnje zapadne ulične zgrade počinje podneskom od 14. srpnja 1898. godine, u kojem vlasnici tvornice mole za izgradnju čak četiriju novih objekata: nove zgrade kožarnice, objekata strojarnice i kotlovnice s dimnjakom te nadogradnje postojećeg spremišta.⁴³ Molba, međutim, neće biti odmah riješena pozitivno. Nakon dogovorene javne rasprave,⁴⁴ odlukom od 28. kolovoza vlasnicima će se odbiti gradnja novog kompleksa;⁴⁵ osim bojazni zbog dalj-

Nacrtni zapadnog pročelja zapadne ulične zgrade, Janko Holjac, 1899, DAZG

njeg onečišćenja okoliša (traženo je čak i stručno mišljenje Kemijsko-analitičkog zavoda⁴⁶), kao razlog se ističe da bi izgradnja sklopa, prije donošenja nove regulatorne osnove (1899., op. a.), sprječavala razvoj grada prema istoku.⁴⁷ Na-

kon uložene žalbe te ponovljenog očevida,⁴⁸ 9. kolovoza 1899. godine donesena je nova odluka kojom se tvornici ipak dopušta izvođenje radova, uz dodatne uvjete i odricanje od prava na odštetu u slučaju premještanja tvornice, tj.

42 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 6.

43 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, [Molba Leona Sterna] Slavnomu gradskom poglavarstvu kao obrtnoj oblasti br. 25953, 14. 7. 1898. Molbi je priložen i elaborat, na i. mj.

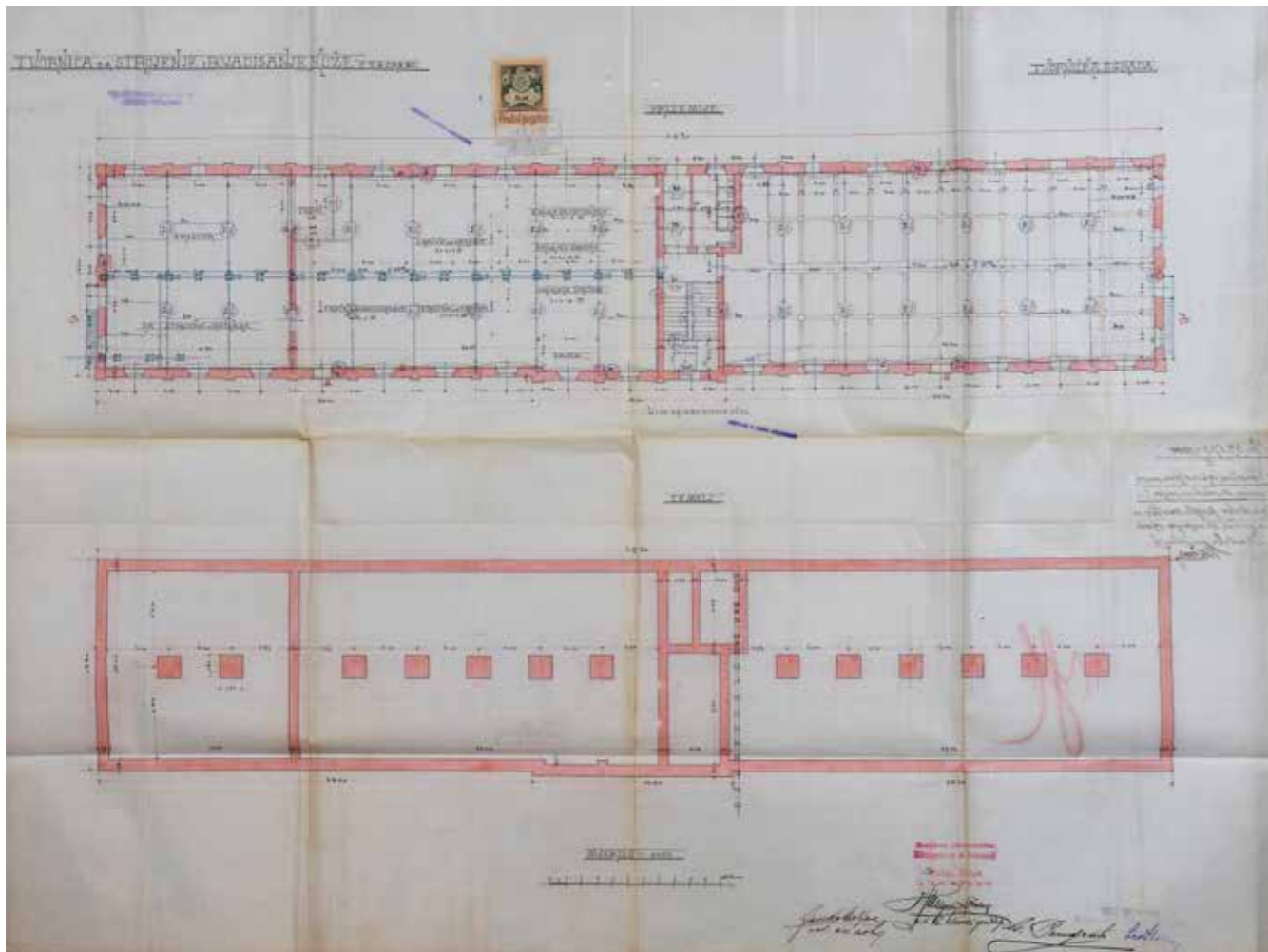
44 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Oglas [letak], 3. 8. 1898.; Zapisnik rasprave, na i. mj.

45 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Odluka (u rješenju molbe br. 25953), 28. 8. 1898.

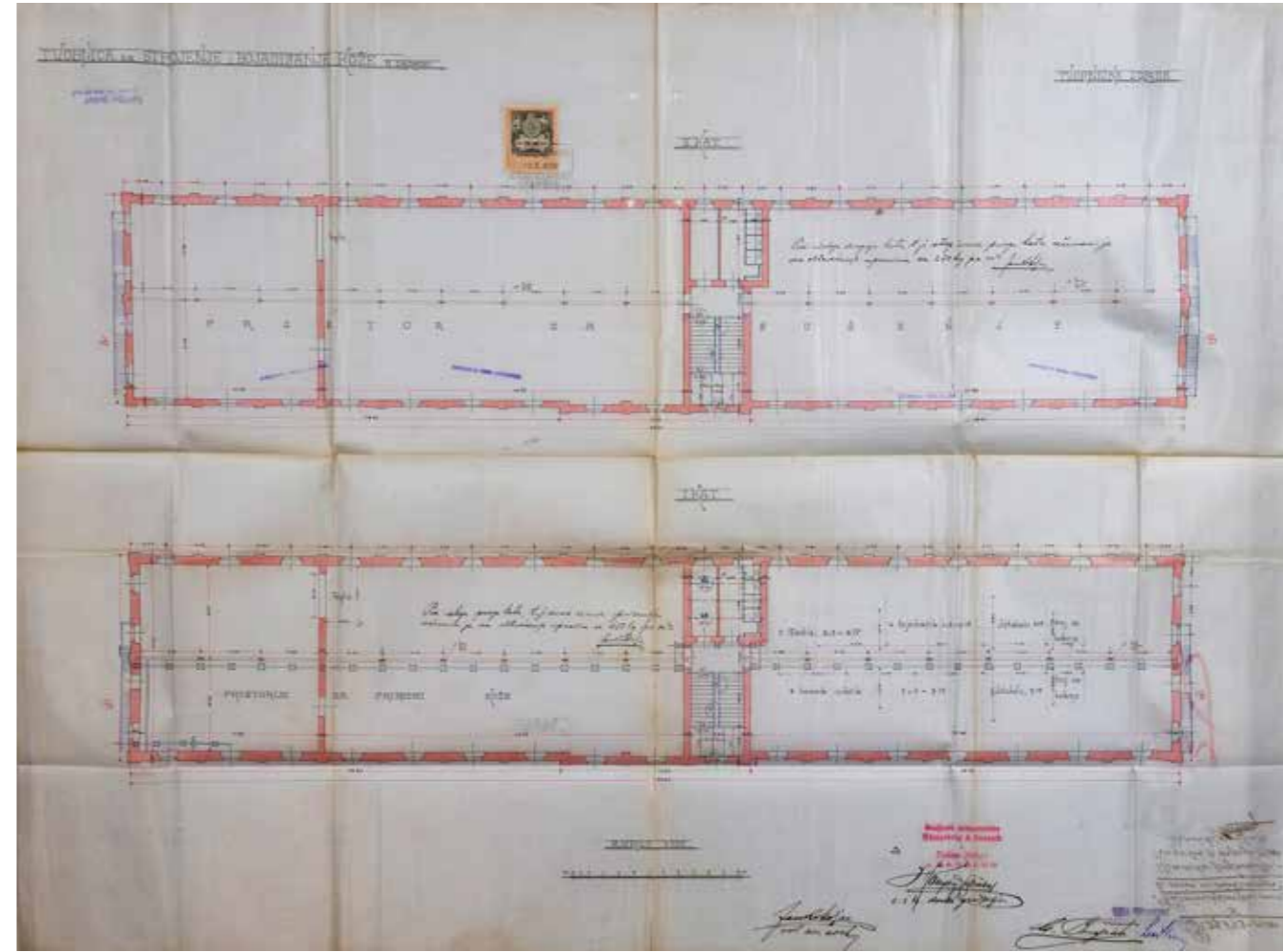
46 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Mišljenje Kr.-zemaljskog kemijsko analitičkog zavoda u Zagrebu, zaprimljeno pod ur. br. 28547.

47 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Odluka (u rješenju molbe br. 25953), 28. 8. 1898.

48 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Utok proti hvaljenoj odluci od 28. kolovoza 1898. br. 25953, 1. rujna 1898.; Otpis vlade u predmetu utoka tvornice kože, br. 37743, 15. 10. 1898.; Odgovor Slavnom poglavarstvu [na pitanja u otpisu od 15. 10.], 10. 11. 1898.

Tlocrt zapadne ulične zgrade, etaže podruma i prizemlja, Janko Holjac, 1899, DAZG

Tlocrt zapadne ulične zgrade, etaže prvog i drugog kata, Janko Holjac, 1899, DAZG

eksproprijacije zemljišta.⁴⁹ O planiranom sklopu i glavnoj tvorničkoj zapadnoj zgradi svjedoče nacrti Janka Holjca iz 1898. godine, kao i položajni nacrt cijeloga kompleksa koji predstavlja korigiranu verziju iz 1899. godine.⁵⁰

Budući da se radi o jedinstveno planiranom i komponiranom kompleksu, lokacija i tlocrt zapadne zgrade od početka je bio zamišljen u kontekstu sklopa kao cjeline. Zapadna zgrada se prilagodila pravokutnom obliku već izgrađenog Pilarova skladišta, na koji se i oblikovno nadovezala. Kom-

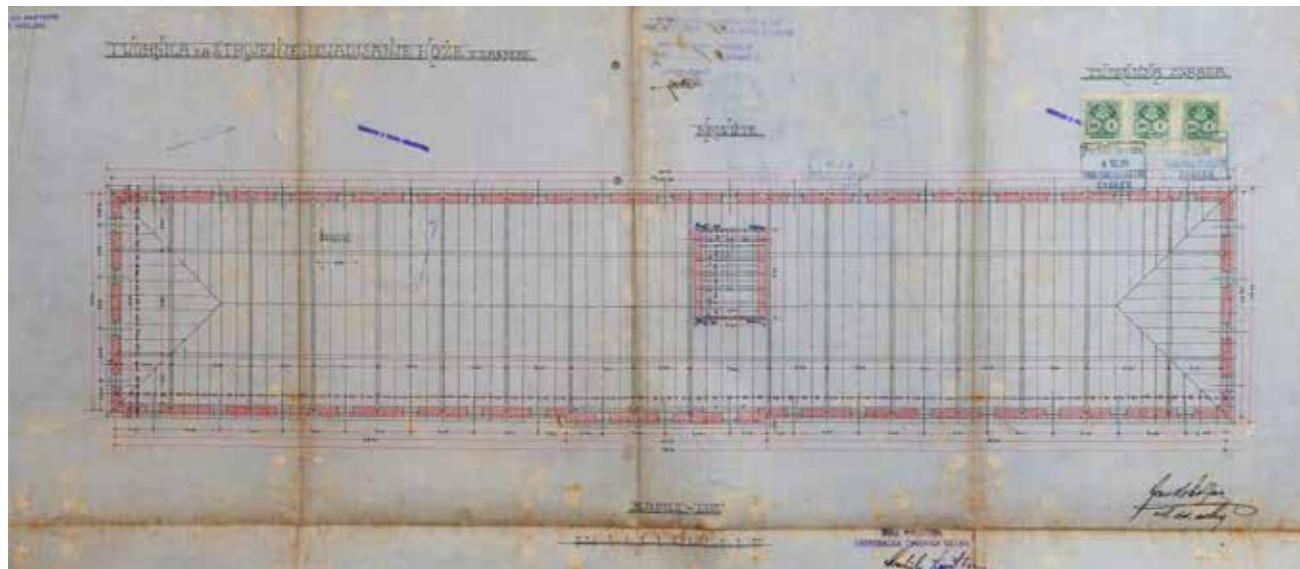
pozicija, dakle, dvaju položenih pravokutnih volumena skladišta i glavne zgrade na sjeveru je zaključena objektima kotlovnice i strojarnice s vertikalom dimnjaka. Glavna tvornička zgrada projektirana je kao dvokatnica s visokim potkrovljem, bipartitnog tlocrta, sa stubištem između dvaju krila. Krila se dužinom razlikuju, pa je u izgledu pročelja odmah zamišljeno rizalitno isticanje idealne sredine. Južno, kraće krilo planirano je kao jedinstvena prostorija s čeličnim stupovima koje nose čelične grede I-profila na koje se oslanja sustav svodova; sjeverno, duže krilo činile su pak dvije prostorije, kvadratnog i pravokutnog tlocrta, konstruktivno riješene prema istom načelu. Tlocrti katova ponavljali su dispoziciju prizemlja. U razdoblju između molbe i konačnog rješenja, zgrada je u dužini narasla; dok je isprva bila planirana u dužini od 17 prozorskih osi, konačni nacrti

predviđaju dužinu od ukupno 22 osi, što odgovara današnjem stanju. U tom razdoblju u zgradu je na sjeverozapadnom uglu inkorporiran i dimnjak – zbog nove regulacije Male ulice, prvotni smještaj dimnjaka na sjeverozapadnom kraju sklopa strojarnice i kotlovnice nije mogao biti realiziran. Oblikovanje niša i vijenaca odgovara postojećem, realiziranom stanju. Čini se da na prvotno priloženim nacrtima nadozid nije bio u planu – prozori visokog potkrovlja trebali su se nalaziti neposredno ispod završnoga konzolnog vijenca, a bile su zamišljene i krovne kućice. Može se pretpostaviti da se i spomenuto tijekom procesa dobivanja dozvole izmijenilo.

Promjene u organizaciji unutarnjeg prostora nastale su nakon prenamjene zgrade u muzejsku svrhu. S prilagodbama

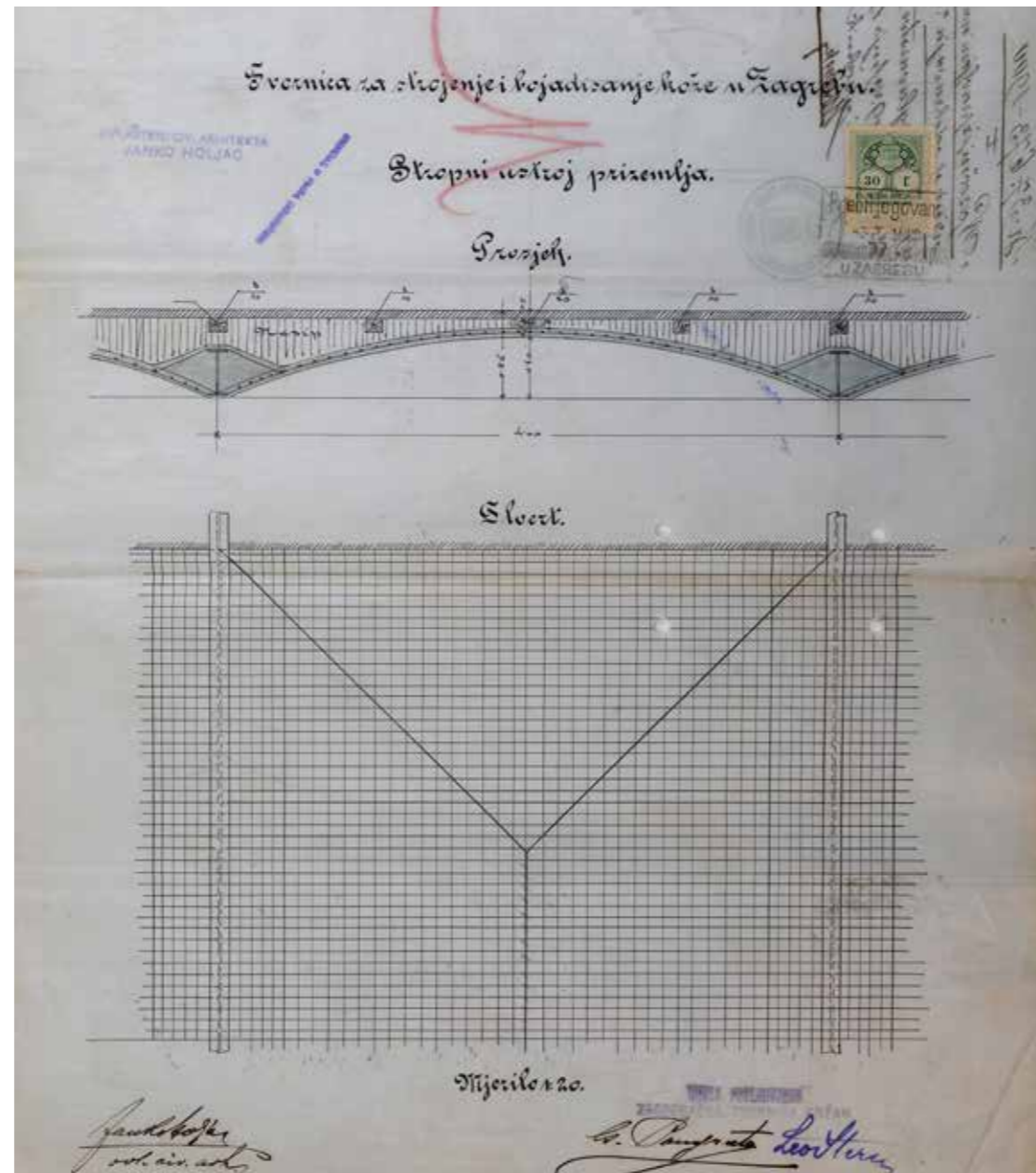
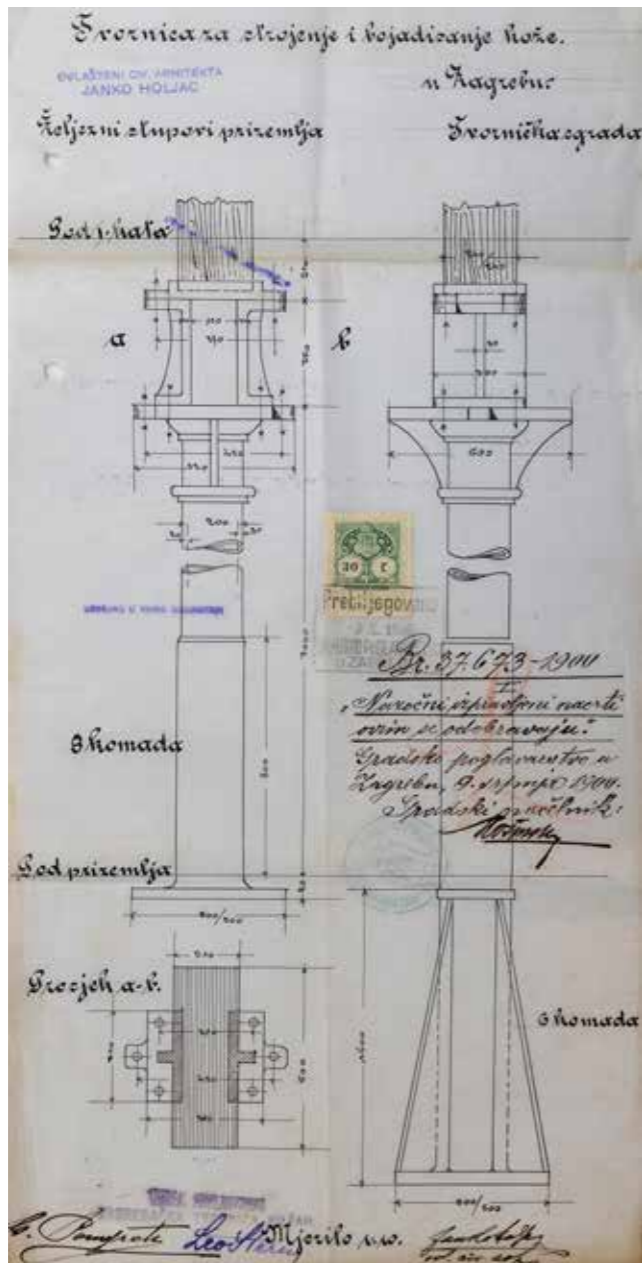
49 HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 296/426–431, Rješenje molbe za građevinsku dozvolu za novu tvornicu obojene kože, br. 26700, 9. 8. 1899.

50 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, Tvornica za strojenje i bojadisanje koža [J. Holjac, 1899, više listova].

Tlocrt zapadne ulične zgrade, etaža potkrovlja, Janko Holjac, 1899, DAZG

Nacrti nosive amirano-beonske konstrukcije (čelični stupovi i gređe), Janko Holjac, G. Pongratz, 1899, DAZG

cijeloga kompleksa počelo se još 1942. godine. Primjerice, već tada je srušen tvornički dimnjak,⁵¹ poravnani su tvornički bazeni te položene stropne grede na mjestu dizala. Odmah nakon završetka Drugoga svjetskog rata prionulo se daljnjoj adaptaciji – uređene su dvorane za povremene izložbe, djelomično postavljeni parketi, uređene prostorije za smještaj arhive, zbirke crteža i skica, knjižnice i čitaonice te predavaonice. Zgrada je, zajedno s cijelim kompleksom, elektrificirana. S uređenjem se nastavilo i sljedećih desetljeća, no bez radikalnih zahvata, zahvaljujući čemu je zdanje do danas sačuvalo svoj izvorni arhitektonski identitet, ostajući reprezentativnim primjerom rane industrijske arhitekture.

III.2. Istočna ulična zgrada

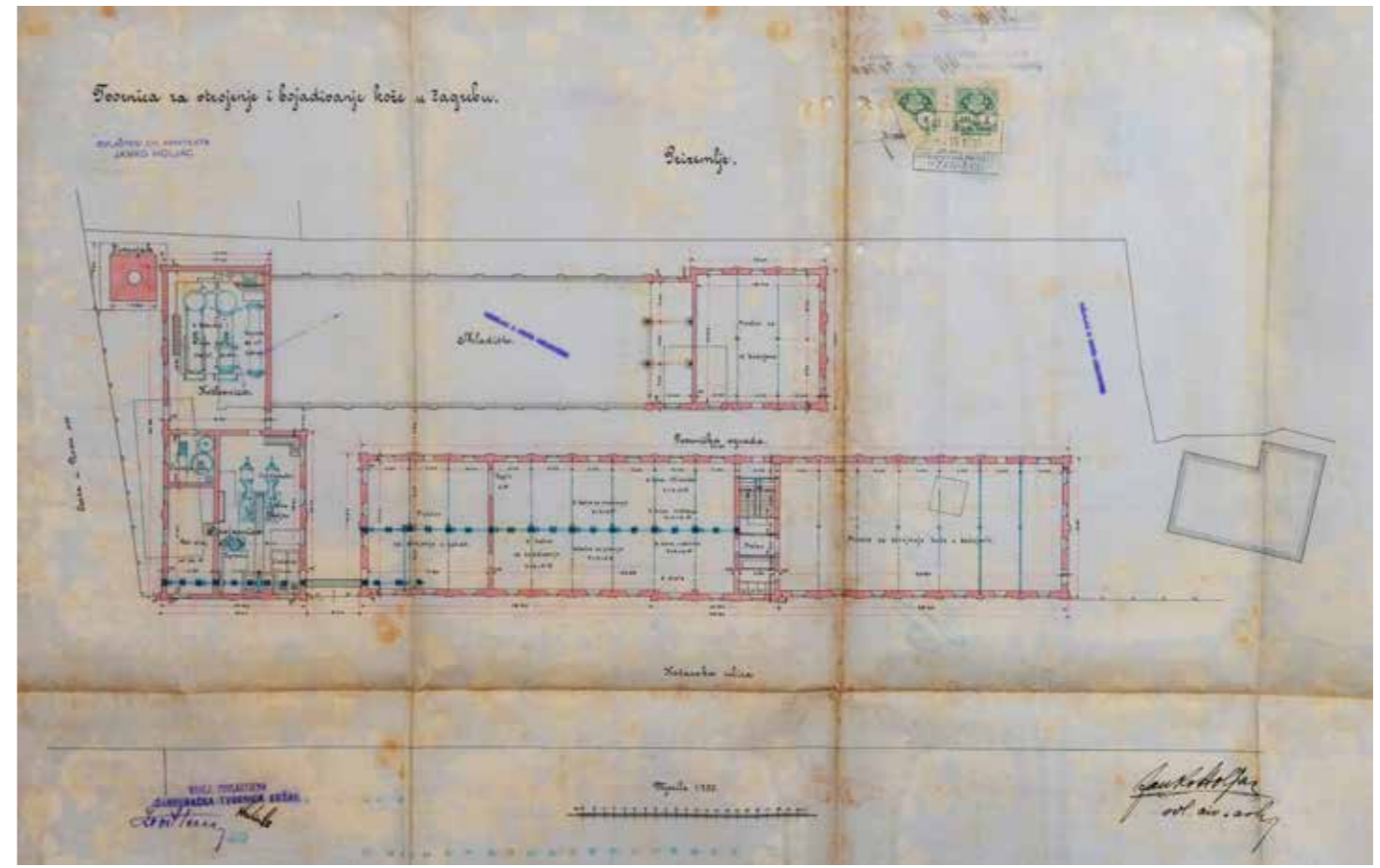
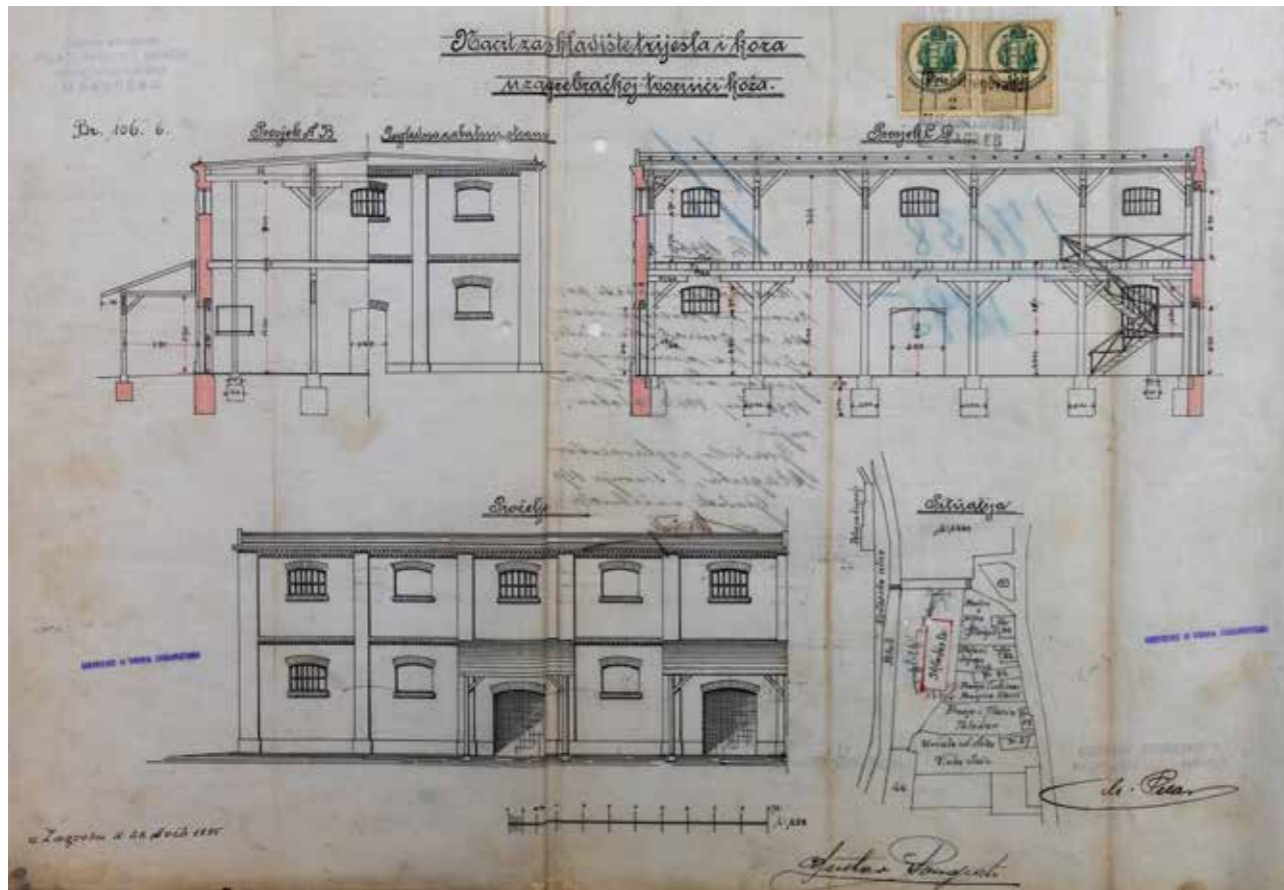
Od svih zgrada današnje Gliptoteke, istočna ulična zgrada doživjela je najviše dogradnji i sanacija. Zamolbom za njezinu izgradnju 8. svibnja 1895. godine počinje kronologija izgradnje cijeloga kompleksa nove tvornice. Zbog nedostatka prostora, vlasnici tvornice kupili su zemljište u Kožarskoj ulici, zapadno od Zavojne ulice te mole da im se odobri gradnja za »skladište čresla, šiška, valonije i myrabolane itd.«.⁵² Odobrenje se, međutim, nije dobilo glatko; nova urbanistička regulacija okolnog prostora, koju će omogućiti preloženje potoka, već je u planu, skladištenje potencijalno otrovnih sirovina teško je pomirljivo s funkcijom stanovanja i planiranom novom izgradnjom stambenih četvrti, a požarni odbor također ne podupire gradnju.⁵³ Nakon uložene žalbe,⁵⁴ prvotna odluka da se građevinska dozvola za novo skladište uskrati, ipak je promijenjena, pa je

51 GETALDIĆ (bilj. 36), 55.

52 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 6.

53 Isto; HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 296/377–378, Rješenje br. 10965, Izgradnja magazina u kožarnici, 12. kolovoza 1896.

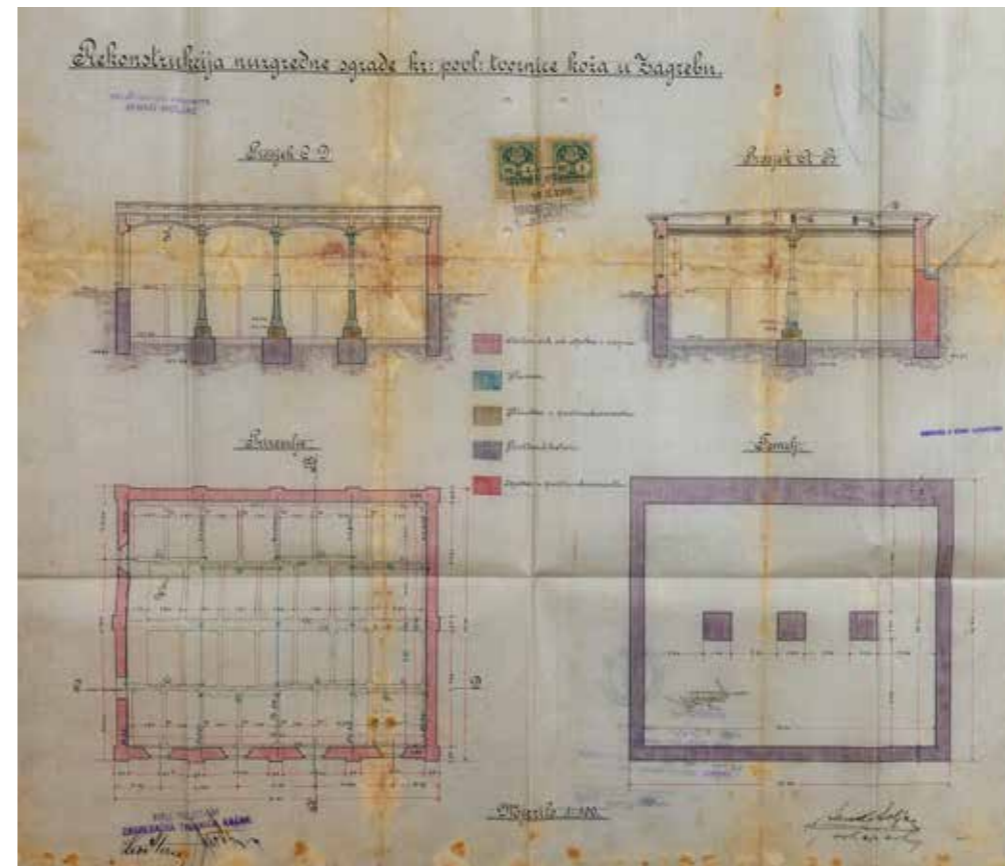
54 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 7.

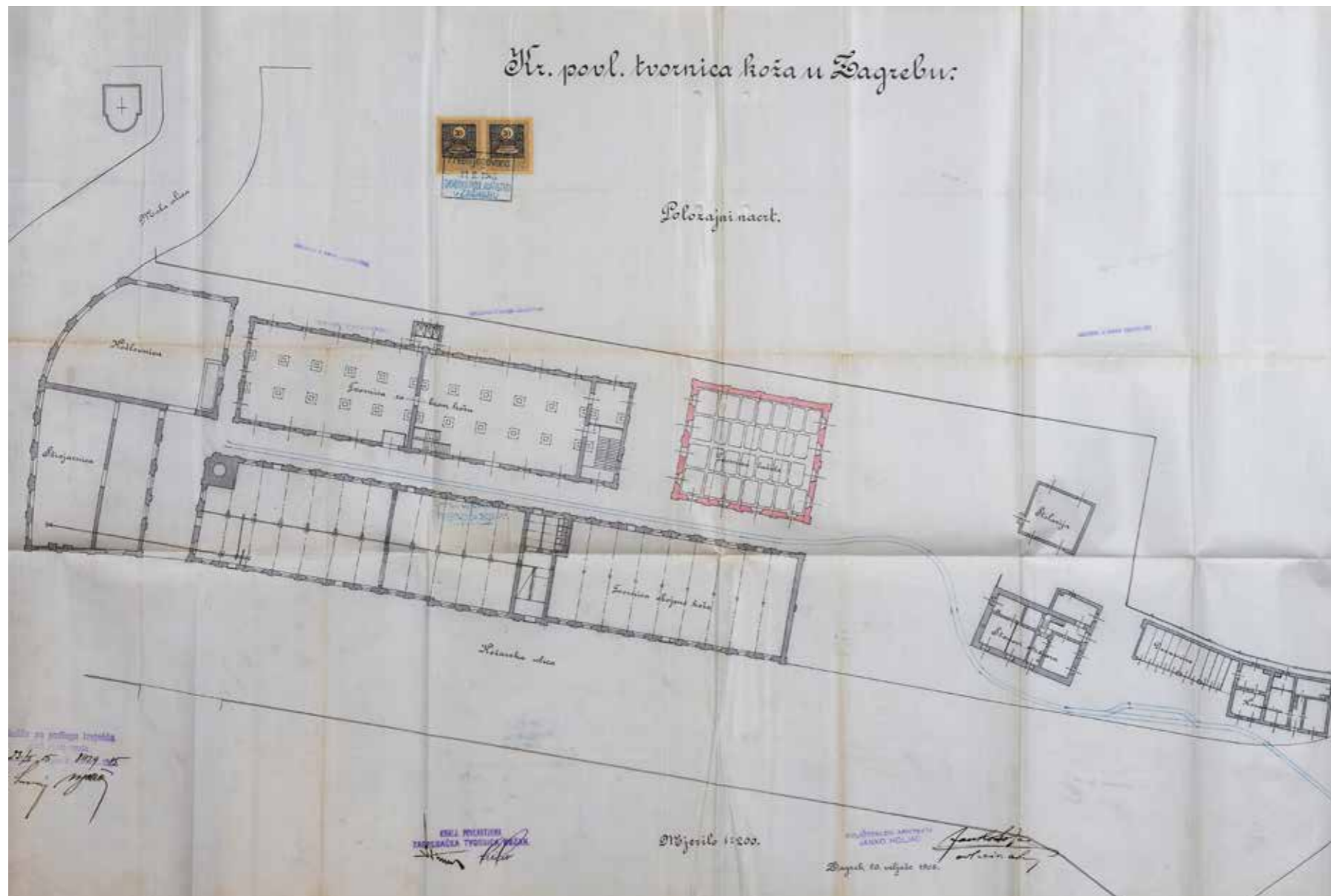
Nacrt za skladište trijesla i koža u Zagrebačkoj tvornici koža, M. Pilar, Gustav Pongratz, 1895., DAZG

Kompleks nove tvornice koža, položajni nacrt (nerealizirana verzija), Janko Holjac, 1899, DAZG

Nacrt za nuzgradnu zgradu u nastavku postojećeg skladišta, Janko Holjac, 1899, DAZG

Revidirani nacrt za nuzgradnu zgradu pored postojećeg skladišta, Janko Holjac, 1900, DAZG

Kompleks nove tvornice koža, položajni nacrt (realizirana verzija), Janko Holjac, 1905, DAZG

gradnja skladišta pod uvjetom odricanja od prava na odštetu u slučaju eksproprijacije dopuštena.⁵⁵ Zdanje skladišta sagrađeno je 1896. godine prema nacrtu Martina Pilara.⁵⁶ Tlocrt predviđa dva simetrična krila koja zatvaraju izduženi

pravokutnik; stubište je bilo planirano u sjevernom krilu, a predviđena su i dva dizala. Ulazi su bili predviđeni na zapadnom pročelju te po jedan na bočnim pročeljima, sjevernom i južnom. Pročelje je bilo raščlanjeno s ukupno deset prozorskih osi – po pet osi odgovaralo je svakom od dvaju krila zdanja. Nosivu konstrukciju činilo je vanjsko zidano zide i pregradni zid između krila; prema nacrtu, stropnu konstrukciju nosili su drveni stupovi uzdužno povezani podvlakom. Pročelja u opeci, s vijencem koji odvaja prizemlje od kata te završnim konzolnim vijencem, lezenama koje povezuju etaže, prozorskim otvorima sa segmentnim

nadvojima i klupčicom, također izvedenima u opeci – svi navedeni elementi ponovit će se i na Holjčevim zgradama, pa se može zaključiti da je Pilarovim projektom skladišta postavljen prototip za cijeli kompleks. Restauratorska istraživanja upućuju na to da se u današnjem sjevernom krilu zgrade, u širini jedanaest prozorskih osi, može prepoznati volumen prvotnog Pilarova zdanja. Nalazi opečne građe nedvojbeno upućuju na pronalazak pilastra nekadašnjega južnog pročelja skladišta (Istočna ulična zgrada, sonda 15).

U prvoj, već spomenutoj molbi za građevinsku dozvolu za kompleks Nove tvornice od 14. srpnja 1898. godine, uz sve ostale novoizgrađene objekte, tražio se i produžetak postojeće zgrade skladišta, u kojem su trebali biti smješteni badnjevi, tj. bazeni za luženje kože.⁵⁷ Iz nacrtu situacije vidljivo je da su se novi pogoni strojarnice i kotlovnice trebali nastavljati izravno na zdanje postojećega skladišta, a ono da je trebalo na jugu biti dograđeno novom dvoranom kvadratnog tlocrta, koja se na postojeći objekt skladišta ne nastavlja izravno, nego ga širi nadogradnjom za širinu jedne prozorske osi.⁵⁸ Prema predloženom rješenju, dogradnja zgrade skladišta dvoranom za luženje, međutim, nije se realizirala. Došlo je do izmjene tijekom gradnje; umjesto da bude prigraden, novi objekt za badnjeve bio je odmaknut od spremišta, pa je za njega izdana naknadna dozvola.⁵⁹

Godine 1906. na objekt za luženje bit će nadograđen prvi kat, za sušenje kože.⁶⁰ Prema tim nacrtima, u odnosu

55 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 7; HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 296/385, Rješenje br. 17324, Uporabna dozvola, 3. 6. 1896.

56 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, Nacrt za skladište trijesla i koža u zagrebačkoj tvornici koža [4 lista].

57 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, [Molba Leona Sterna] Slavnomu gradskom poglavarstvu kao obrtnoj oblasti br. 25953, 14. 7. 1898.

58 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, Tvornica za strojenje i bojadisanje koža u Zagrebu, nacrt situacije, prizemlje i nacrt spremišta [2 lista].

59 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937.; HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 296/511–512, Građevinska dozvola za rekonstrukciju u izgradnji se nalazeće zgrade za badnjeve, br. 44524, 10. 10. 1900.; usp. i DAZG: GPZ-Građevinski odjel III-5, sign. 324 (Tvornica kože, Nova Ves 11, 1865. – 1937.), Položajni nacrt kompleksa nove tvornice koža iz 1902. godine.

60 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 324, Nacrti za nadogradnju zgrade s badnjevim i položajni nacrt [3 lista]. Usp. i: HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783,

Nadogradnja južnog krila, nacrt pročelja, Slavko Benedik, 1907, DAZG

na prve nacрте iz 1898., odnosno 1899. godine, zbile su se i neznatne izmjene u konstruktivnom rješenju objekta. Umjesto prvotno planirana dva stuba, svod koji imitira pruski nose tri robusna stuba, a ista je konstrukcija primijenjena i na prvom katu. Restauratorska istraživanja potvrđuju da se u današnjem središnjem krilu zgrade iščitava volumen zdanja za luženje i sušenje kože; nalazi opečne građe u danas pregradnom zidu središnjega krila zgrade na prvom katu sugeriraju pronalazak pilastra nekadašnjega južnog pročelja zdanja za luženje i sušenje koža (Istočna ulična zgrada, sonda 13). Također, restauratorska sondiranja upućuju na to da izvornom oblikovanju zdanja pripada i spomenuto masivno betonsko stubovlje današnje sjeverne dvorane središnjeg krila na prvom katu, koje ponavlja ras-

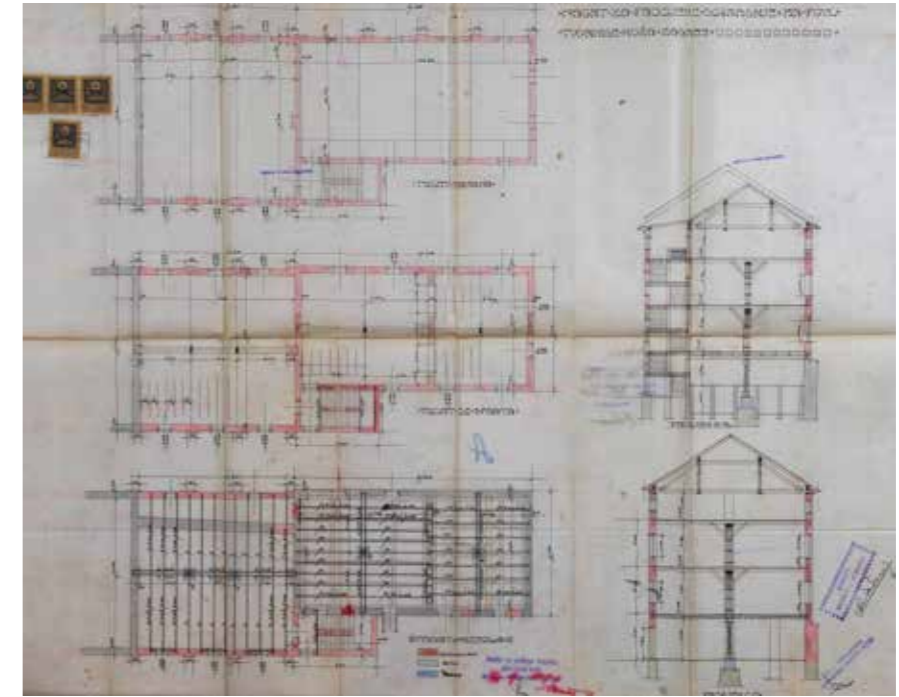
Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 9.

pored i presjek stubova u prizemnoj dvorani (Istočna ulična zgrada, sonda 14).

Do novoga proširenja istočne dvorišne zgrade doći će već 1907. godine.⁶¹ Projekt potpisuje građevinsko poduzeće Benedikt i Baranyai.⁶² Prema sačuvanim nacrtima, zgrada je osmišljena kao jednokatni objekt, koji se nastavljao na postojeću zgradu; dok volumen kvadratnog tlocrta ponavlja proporcije Holjčeve zgrade za luženje i sušenje, drugi volumen se uvlači u odnosu na ravninu zgrade. Nova do-

61 HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 297/34–35, Građevinska dozvola za adaptaciju i nadogradnju tvorničke zgrade, br. 39417, 15. 9. 1907. Usp. i: HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 9.

62 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 324, Nacrt za dogradnju i adaptaciju kr. povl. tvornice koža u Zagrebu [B. i B., 1907, 3 lista].

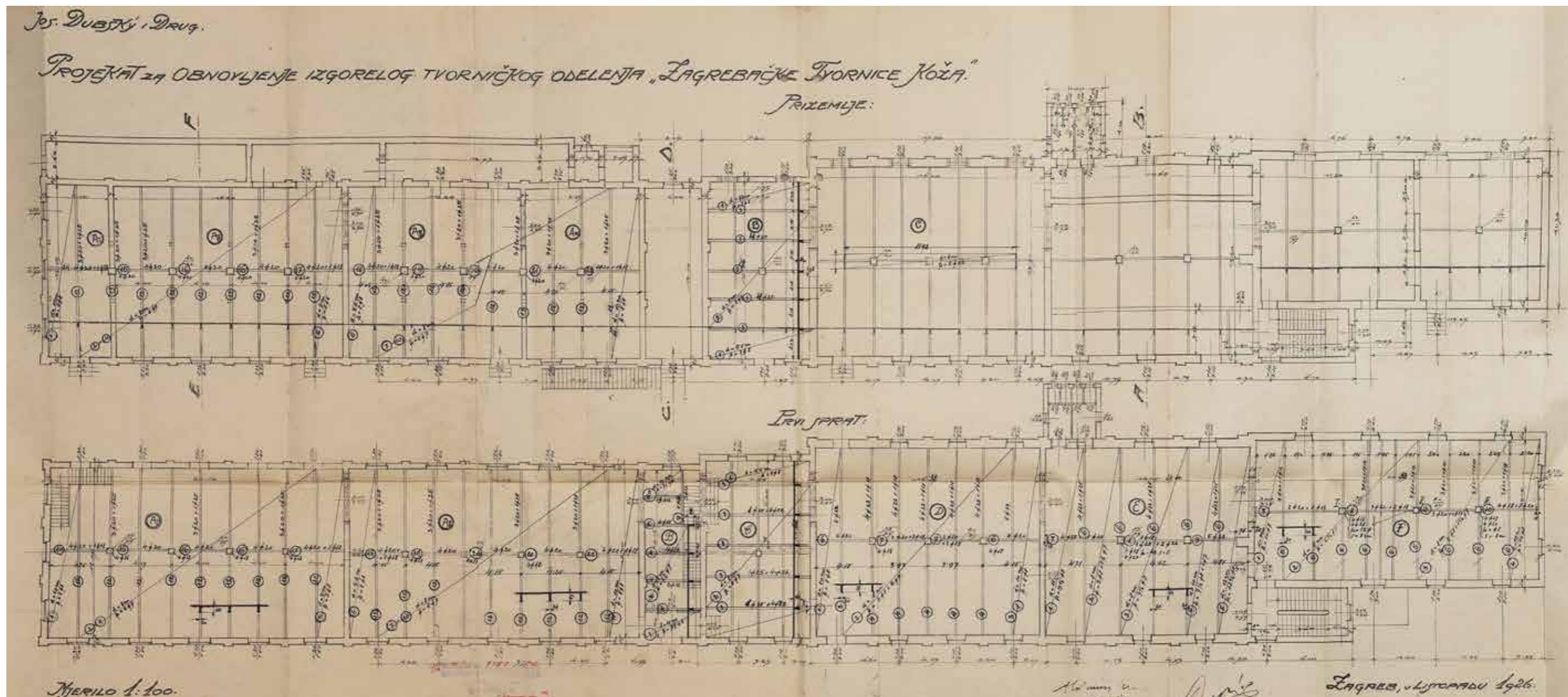
Nadogradnja južnog krila, tlocrti i presjeci, Slavko Benedik, 1907, DAZG

gradnja trebala je osim tvorničkih sadržaja na katu južnog, uvučenog dijela smjestiti i stanove, kojima bi se pristupalo preko odvojenog stubišta. Budući da je stambena namjena odbijena, priloženi su novi nacrti i zamolba koja predviđa povišenje cijele nadogradnje za još jedan kat i tavanski prostor; prema tim je nacrtima nadogradnja i realizirana.⁶³

Posljednja velika adaptacija istočne dvorišne zgrade uslijedila je nakon požara koji je izbio 28. svibnja 1926. godine u svim trima zgradama, nanijevši velike štete.⁶⁴ Prema zapisniku, izgorjeli su sljedeći dijelovi zgrade: na prvom, Pilarovu skladištu krovšte je izgorjelo potpuno te djelomično drvena konstrukcija prvog kata (prizemna svodna konstrukcija od opeke na traverzama nije izgorjela); na Holjčevoj dogradnji izgorjelo je dvostrešno krovšte potpuno, kao i

63 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 9; HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 297/48–49, Uporabna dozvola za nadogradnju 1. i 2. sprata, br. 18989, 4. 6. 1908.

64 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 11.

Rekonstrukcija istočne dvorišne zgrade, tlocrti etaža prizemlja i prvog kata, Josip Dubsky, 1926., DAZG

drvena konstrukcija, tj. gređe prvog kata; na posljednjoj dogradnji Benedikta i Baranyaija izgorjeli su krovšte i drvena konstrukcija katova potpuno (prizemni strop od armiranobetonskih ploča u traverzama nije izgorio). U izvještaju stoji da se požar proširio na sve tri zgrade jer su sve tri zgrade u prizemlju i na prvom katu imale u »vatrobranim zidovima otvore koji su služili za prolaz iz jedne zgrade u drugu, koji nisu bili providjeni vratima«. ⁶⁵ Već ujesen odobreno je rješenje nove adaptacije, tj. ukupne konsoli-

dacije zgrade, ⁶⁶ koje je potpisao Josip Dubsky. ⁶⁷ U sklopu te adaptacije istočna dvorišna zgrada sagrađena je kao jedinstven objekt: nadograđen je cijeli drugi kat; nekadašnje dvije prostorije prvog, Pilarova skladišta pregrađene su kao

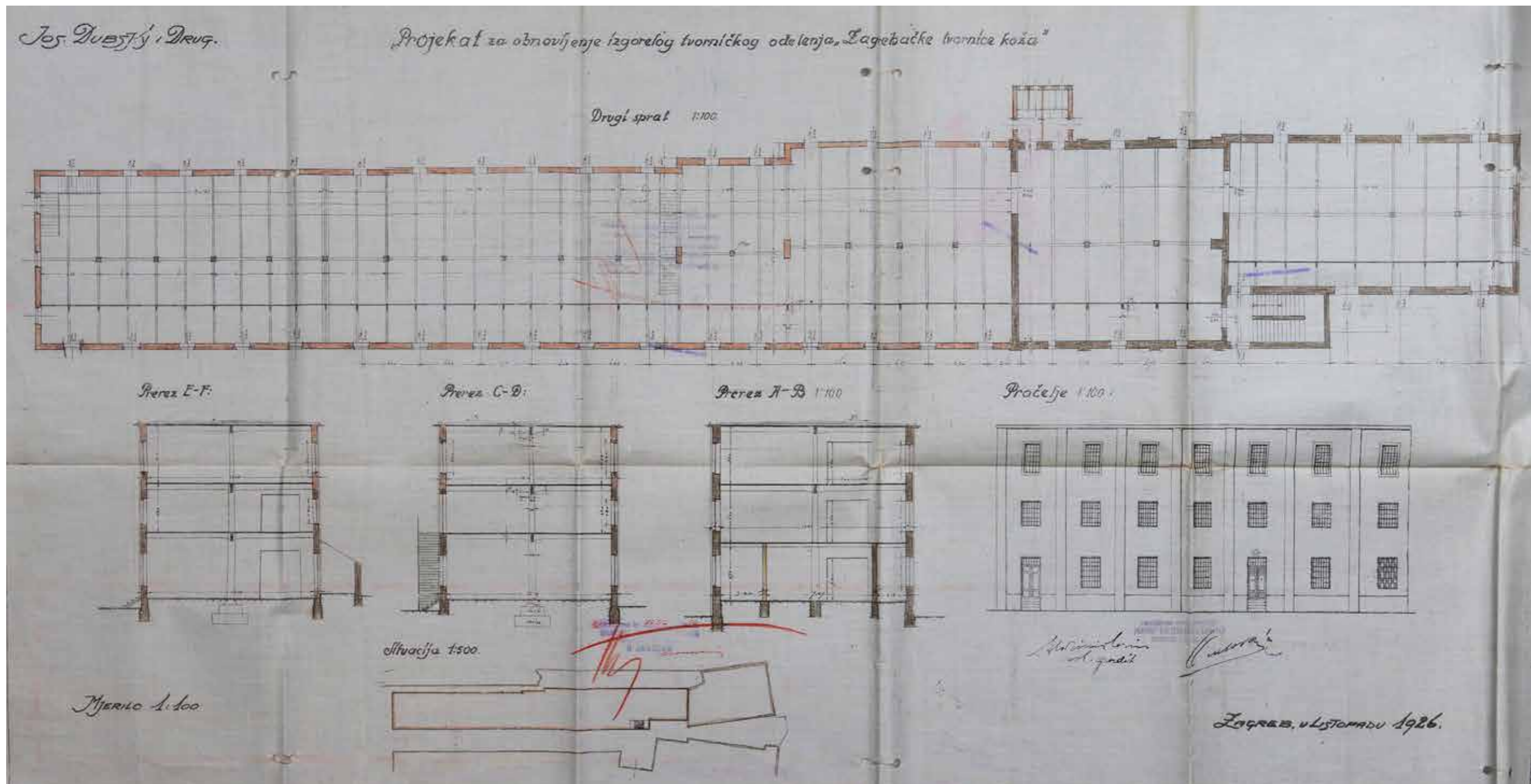
četiri prostorije na prizemnoj etaži; na etaži prigradenog drugog kata izvedena je pak uzdužna dvorana čiju konstrukciju nosi središnje stubovlje; u dogradnji Benedikta i Baranyaija također je izmijenjen raspored prostorija; zgrada je u cijelosti konstruktivno konsolidirana armiranobetonskom konstrukcijom stubova i gređa te je izveden ravni krov. Uporabnu dozvolu obnovljena je zgrada dobila 18. listopada 1927. godine. ⁶⁸ Restauratorska istraživanja poka-

⁶⁵ Isto.

⁶⁶ HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 297/120–121, Građevinska dozvola za gradnju II. kata i adaptaciju I. kata tvorničke zgrade u Kožarskoj ulici, br. 86316, 19. 10. 1926.

⁶⁷ HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 324, Projekat za obnovljenje izgorjelog tvorničkog odeljenja Zagrebačke tvornice kože [J. Dubsky i dr., 1926].

⁶⁸ HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 297/122–123, Uporabna dozvola za nadogradnju

Rekonstrukcija istočne dvorišne zgrade, tlocrti etaže drugog kata i presjeci, Josip Dubsky, 1926., DAZG

zuju vidljive slojeve čađe na opečnoj građi (Istočna ulična zgrada, sonda 15).

S adaptacijama istočne dvorišne zgrade za muzejske potrebe počelo se odmah u godinama poraća: uklonjeni su bazeni, popravljeni podovi, ugrađene stropne grede u otvore

dizala, uklonjeni pregradni zidovi u prizemlju, kao i mostovi koji su spajali zgrade (izuzev dva na prvom katu).⁶⁹

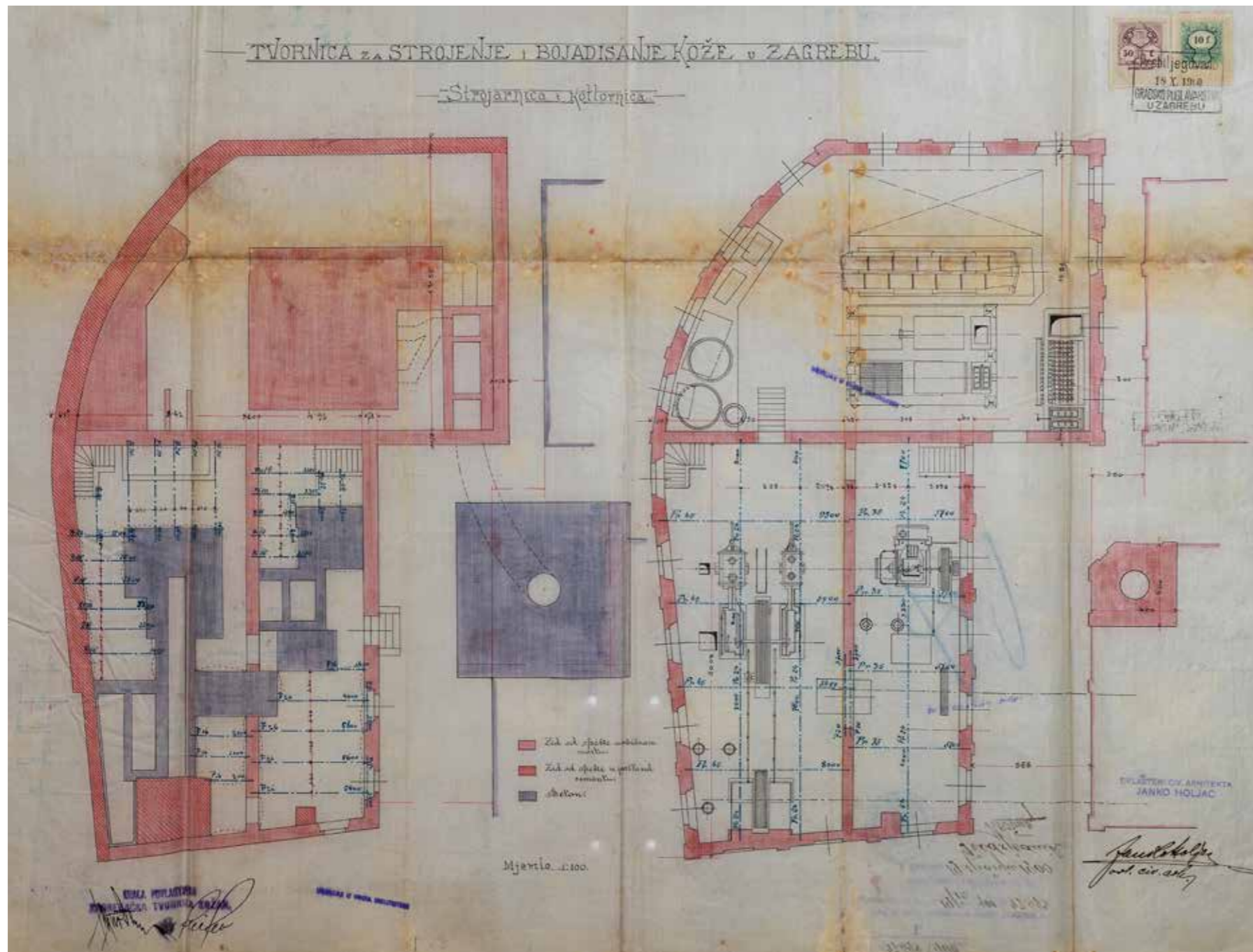
III.3. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)

Gradnja objekata nove strojarnice i nove kotlovnice predviđena je podneskom za građevinsku dozvolu za Novu tvornicu od 14. srpnja 1898. godine.⁷⁰ Prema prvom situ-

II. i III. kata i tavana te pregradnju prizemlja, br. 84488, 19. 10. 1927.

69 GETALDIĆ (bilj. 36).

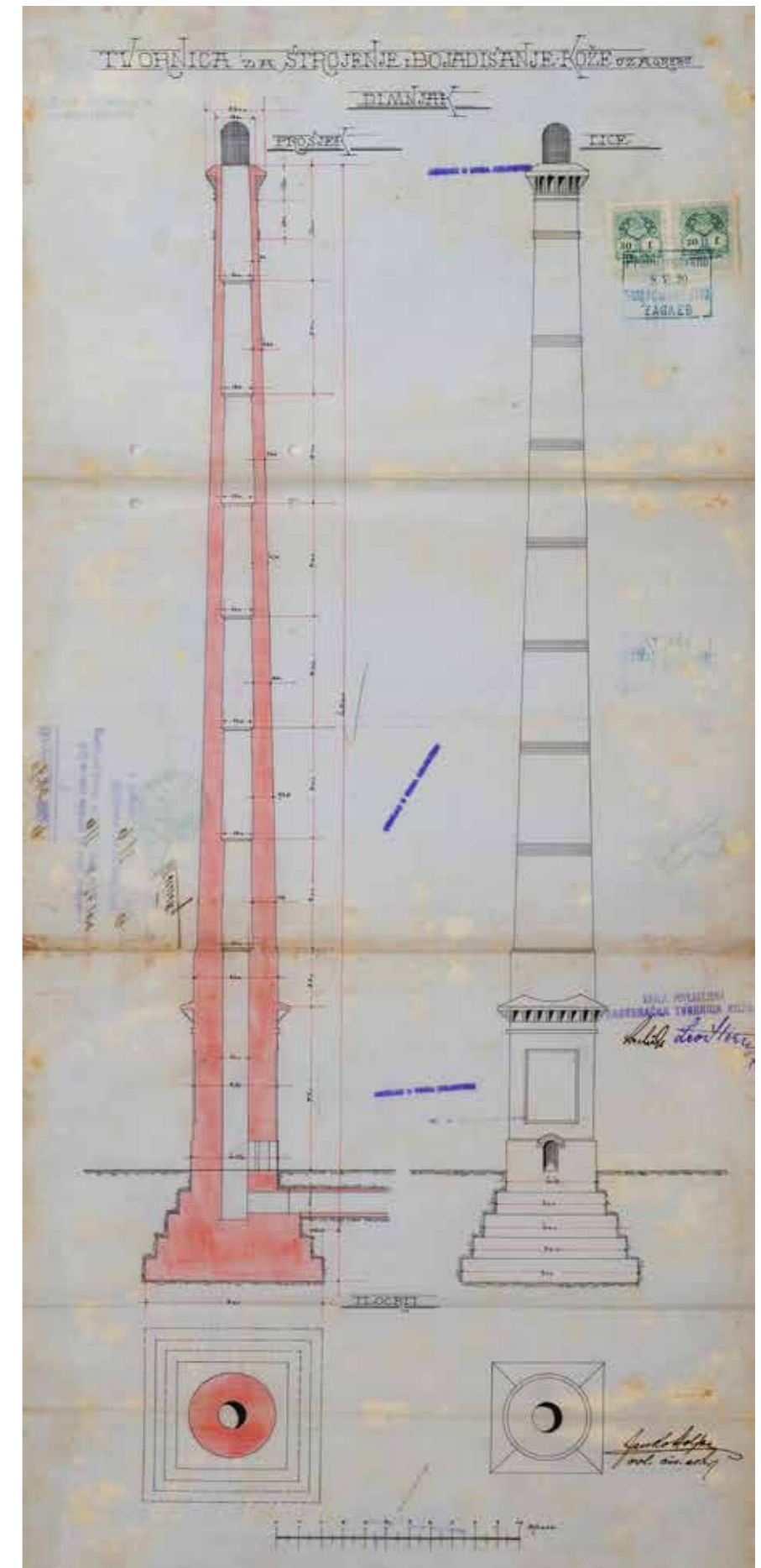
70 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, [Molba Leona Sterna] Slavnomu gradskom poglavarstvu kao obrtnoj oblasti br. 25953, 14. 7. 1898.

Strojarnica i kotlovnica, tlocrt, Janko Holjac, 1900., DAZG

acijskom nacrtu, tlocrt toga bipartitnog zdanja sastojao se od gotovo kvadratne osnove strojarnice, na koju se nastavljala pravokutna osnova kotlovnice; zajedno su zatvarale relativno pravilan volumen, koji se trebao izravno nasloniti na postojeću zgradu Pilarova skladišta.⁷¹ U zgradu bi

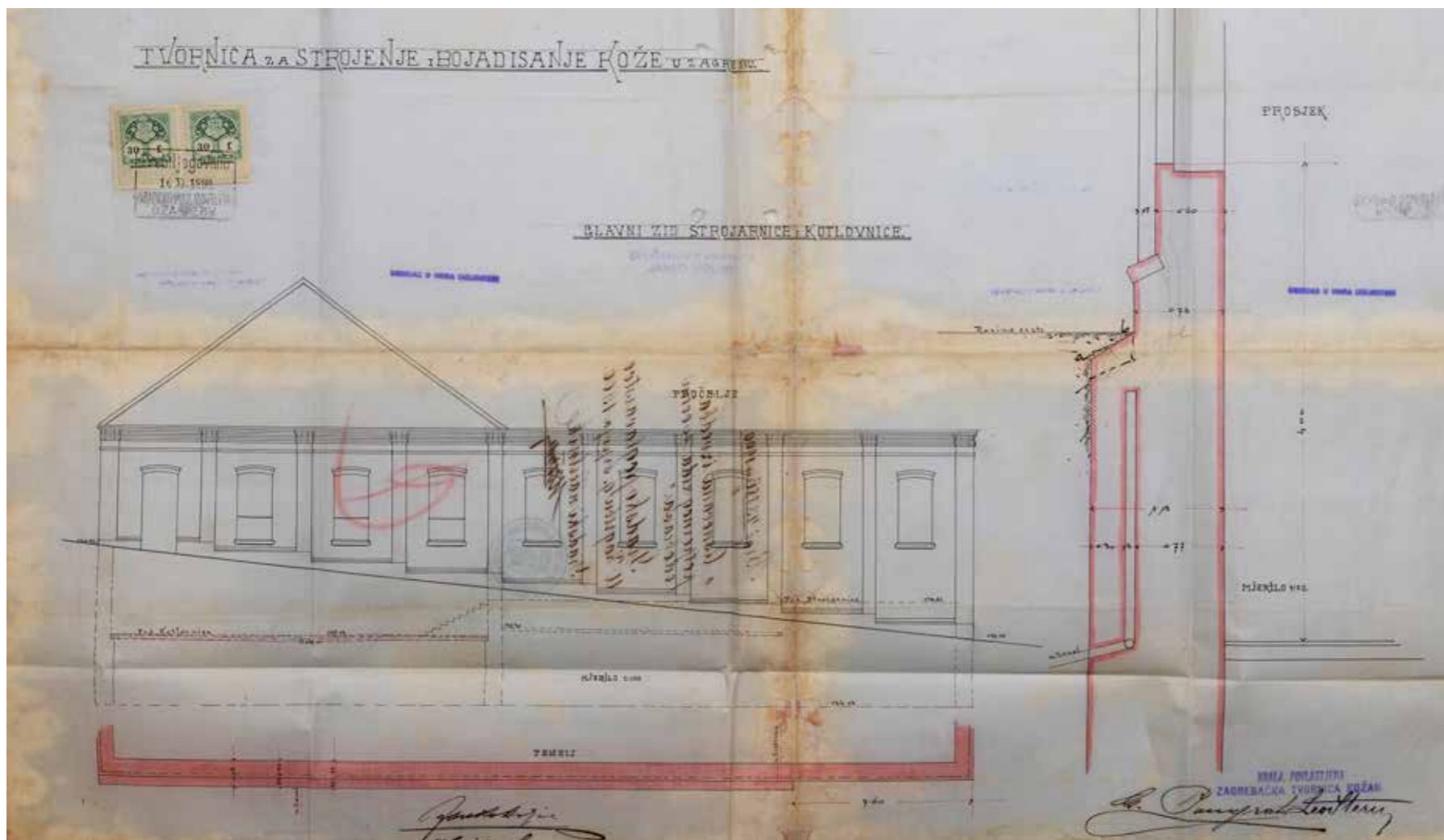
71 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, Tvornica za strojenje i bojadisanje koža u

Nacrt dimnjaka, Janko Holjac, 1900., DAZG

se ulazilo s dvorišne strane, kroz ulaz otvoren na južnom pročelju kotlovnice. Tvornički dimnjak bio je predviđen na sjeveroistočnom uglu zdanja. Konačnim donošenjem nove regulacije (1898.), koja je definirala zavojiti smjer Male

Zagrebu; položajni nacrt; situacija u presjeku; nacrti strojarnice i kotlovnice [tlocrt i presjeci]; nacrt novog dimnjaka; nacrt glavnog zida strojarnice i kotlovnice prema Maloj ulici [J. Holjac, 1899.].

Strojarnica i kotlovnica, sjeverno pročelje, Janko Holjac, G. Pongratz, 1899., DAZG

ulice, odnosno spoj Nove vesi prema potoku Medveščaku, zdanje planiranog objekta moralo se tlocrtno prilagoditi, pa je 1900. izvedeno u današnjim tlocrtnim gabaritima.⁷² Za potrebe regulacije tih uličnih smjerova tvornica je s Općinom prethodno, tj. 1897., već bila sklopila i kupoprodajni ugovor. Tvornica je Općini ustupila i prodala potrebne katastarske čestice, a sama je od Općine po povoljnim uvjetima kupila čestice potrebne za dovršenje novoga dijela tvorničkoga kompleksa.⁷³ Prema sačuvanim nacrtima, jasno je vidljiv tijek projektiranja tih objekata i njihovih

strojnih pogona; nacrt ulične fasade uz Malu ulicu oblikovno odgovara današnjem, izvedenom stanju, uz manje preinake nastale zaobljenjem volumena (bila su planirana vrata, ali nisu izvedena).⁷⁴

Prostori sjeverne zgrade prilagođeni su smještaju zbirke u poslijeratnom razdoblju. Od kraja šezdesetih godina u zgradi se nalaze odljevi rađeni za izložbu *Juraj Dalmatinac i njegov krug*, u Umjetničkom paviljonu 1967. godine.⁷⁵ Može se pretpostaviti da su tada probijena i vrata na zapadnom dvorišnom pročelju, kroz koja se i danas ulazi u zgradu.

72 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, Tvornica za strojenje i bojadisanje koža u Zagrebu, položajni nacrt [korigirana verzija, J. Holjac, 1899.].

73 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Darovni, odnosno kupoprodajni ugovor, 1897.

74 HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323, nacrt glavnog zida strojarnice i kotlovnice prema Maloj ulici [J. Holjac, 1899.].

75 GETALDIĆ (bilj. 36), 62.

III.4. Južna ulična zgrada (tzv. zgrada Antika)

Za južnu uličnu zgradu nema sačuvane arhivske dokumentacije. Prema izjavi uprave tvornice, sagrađena je 1919., odnosno 1920. godine.⁷⁶ Njezina dva krila, odvojena stubište, vjerojatno su građena uzastopno, jedno za drugim. Restauratorska istraživanja upućuju na razliku u vremenu gradnje sjevernog i južnog krila zgrade, odnosno sugeriraju dogradnju i naknadno povezivanje dvaju objekata stubište – sondiranja provedena u jugozapadnom i sjeverozapadnom kutu mezanina stubišta između prizemlja i prvog kata zgrade upućuju na to da je sjeverni zid stubišta nekad bio pročelni zid te da je postao dio interijera nakon dogradnje južnog dijela zgrade i stubišta koje ih povezuje (Južna ulična zgrada, sonde 16 i 17).

Nakon Drugoga svjetskog rata, međutim, za potrebe novoga muzeja najprije su bili uređeni prostori te zgrade jer su zahtijevali manje adaptacije od ostatka tvorničkih prostora. Zbirka sadrenih odljeva grčke antičke skulpture bila je prva koja je bila postavljena u južnoj dvorišnoj zgradi te otvorena za javnost 13. listopada 1945. godine.

III.5. Dvorišta

III.5.1. Ulazni trg

S aspekta povijesne genealogije prostora, dvorišni prostor između zapadne ulične zgrade, južne ulične zgrade («Antike») i istočne dvorišne zgrade nekad je bio uži; današnju površinu dobio je rušenjem zgrade koja bila prigradena zapadnoj uličnoj zgradi na jugu, kao i malog objekta stražarnice. O nastanku te zgrade nema povijesnih izvora, no izvjesno je da se radilo o manjoj »nuzgrednoj« prizemnoj prigradnji glavnoj tvorničkoj zgradi. Prema novijim istraživanjima, dijelom je bila zidana u opeci, a dijelom drvenim

76 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937., 10.

Pogled na kompleks Gipsoteke s juga, 1946., fotografija F-42, fototeka Gliptoteke HAZU

Pogled na objekt suše, situacija iz 1944, fotografija iz negativa G/A-93, arhiv negativa Gliptoteke HAZU

Pogled na ulazni trg sa zapada i nova ulazna vrata Gipsoteke, 1948., fotografija F-54, fototeka Gliptoteke HAZU

kanatnim sistemom; prostorije su služile za pranje kože u bačvama i kao skladište.⁷⁷

Netom poslije Drugoga svjetskog rata na prostoru uz ogradu nije bilo raslinja. Visoka zidana ograda srušena je 1946.,

posađeni su jablanovi uz ogradu koja je novoizvedena iz opeke i drvenih letvica.

III.5.2. Park skulptura

S aspekta povijesne genealogije prostora, dvorišni prostor današnjega Parka skulptura nastao je uklanjanjem prizemnog objekta suše, koji se nastavljao južno od istočne dvorišne zgrade te istočno od južnog krila današnje tzv. zgrade Antike. Prema povijesnim izvorima, izgradnju te velike prizemnice izveo je zagrebački graditelj Valentin Cella 1911. godine.⁷⁸ Prema sačuvanom arhivskom nacrtu radilo se, dakle, o skladišnom objektu namijenjenom sušenju kože, djelomično zidanom, s nosivom drvenom konstrukcijom, tj. gređem na drvenim stupovima i otvorenim krovštem, povišenom u središnjem dijelu te prekrivenom ljepenkom. Na mjestu današnje zidane ograde s ulaznim dvorišnim vratima, koja odvajaju prostor parka prema ulici, i prvotno se nalazila zidana ograda; ta je ograda odvajala

Pogled na ulazni trg i koridor s juga, s vidljivom stražarnicom, 1946., fotografija iz negativa G/A- 32, arhiv negativa Gliptoteke HAZU

prostor tvorničkog kompleksa od novoregulirane Zavojne ulice. Postojeći, tj. novi ogradni zid ponavlja oblikovanje prvotnoga.

Kao Park skulptura, taj je dvorišni prostor uređen 2000. godine prema zamisli akademika Miroslava Begovića.

III.5.3. Koridor

Poljsku željeznicu, čiji se tragovi tračnica razaznaju u prostoru prolaza između zapadne ulične i istočne dvorišne

77 BOBAN (bilj. 25), 63.

78 HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783, Opći izvještaj o tvornici kože, 16. srpnja 1937. Usp. i: BOBAN (bilj. 25), 60.

zgrade, spominju povijesni izvori. Poljska željeznica spajala je stari dio tvorničkog kompleksa s novim, povezujući prostor od Nove vesi do Kožarske preko Zavojne ulice.

Prema arhivskim nacrtima situacije, između objekta negdašnje strojarnice (dio današnje tzv. zgrade Šibenik) i glavne ulične zgrade nalazila se izvjesna prigradnja. Radi se, vjerojatno, o »nuzgrednom« objektu za koji nema podatka u arhivskoj dokumentaciji. Naknadne preobrazbe otvora i

elemenata raščlambe vidljive na sjevernom bočnom pročelju glavne ulične zgrade vjerojatno se mogu dovesti u vezu s tom prigradnjom, premda su one i posljedica kasnijih intervencija, pa nisu pouzdano uporište za zaključak o visini prigradnje. Tim prostorom nekad je dominirao tvornički dimnjak, inkorporiran u sjeveroistočni ugao glavne ulične zgrade. Uklonjen je još u prvim zahvatima nakon prenamjene kompleksa 1942. godine.⁷⁹

III.5.4. Servisno dvorište

Dvorišni prostor između sjeverne zgrade (»Šibenik«) i istočne dvorišne zgrade nastao je izgradnjom koridora koji spaja ta zdanja.

Na mjestu danas tek djelomično dostupnog prostora istočno od istočne zgrade, u ranijim su se fazama naslanjali drugi tvornički objekti, prigradjeni uz istočni zid zgrade.

79 GETALDIĆ (bilj. 36), 55.

Kompleks zgrada današnje Gliptoteke HAZU, k. č. 627, k. o. Centar, na adresi Medvedgradska ulica 2, upisan je u Registar zaštićenih kulturnih dobara RH pod brojem Z-3346. Štićena vrijednost toga kompleksa je višestruka. Ponajprije, sklop zgrada današnje Gliptoteke sačuvani je dio velikoga industrijskog kompleksa negdašnje Tvornice za strojenje i bojadisanje koža, koji se prostirao na više parcela između Nove vesi i Kožarske ulice (obuhvaćajući na tom potezu potok Medveščak), s obje strane Zavojne ulice te na sjeveru do Male ulice. Cijeli kompleks gradio se od 1869. do tridesetih godina 20. stoljeća, kad je proizvodnja u njemu ugašena. Zgrade i pogone projektirali su mnogi ugledni graditelji toga vremena: Janko Jambrišak, Janko Grahor, Kuno Waidmann, Martin Pilar, Janko Holjac, Aladar Baranayi, Slavko Benedikt, Antun Res, Josip Dubsky i drugi. Zgrade današnje Gliptoteke pripadaju drugoj etapi razvoja tvornice u kojoj se sklop njezinih zdanja proširio na parcele sjeverozapadno od Zavojne ulice, formirajući ondje tzv. novu Tvornicu koža. Ta faza širenja velikoga pogona događala se istodobno s komunalnim zahvatom premještanja i zatrpavanja potoka Medveščaka (1896.–1898.) te regulacijom uličnih smjerova temeljem regulacijske

osnove 1888./1889., pa je položaj sklopa nove tvornice usklađen s novozacrtanim linijama Zavojne i Male ulice, kao i s planiranim spojem Kožarske s Tkalčičevom koji će se zbiti kasnije. Sklop nove Tvornice koža gradio se kao kompaktna cjelina između 1896. i 1927. godine. Većina zdanja koja Gliptoteci daje svojstveni identitet građena je između 1896. i 1900. godine prema projektima Martina Pilara i Janka Holjca; dogradnje nakon toga, kao i velika adaptacija istočne dvorišne zgrade nakon požara 1926. godine, oblikovno će se prilagoditi Pilarovim i Holjčevim zgradama, pa je današnji sklop dobro očuvan primjer industrijske arhitekture s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Karakter kompleksu daju karakteristična opečna pročelja i pojasevi velikih prozorskih otvora koji su pogonu osiguravali dovoljno svjetla. U kombinaciji s vegetacijom, kao i uređenim okolišem unutarnjih dvorišta i pristupnih zona, ta markantna zdanja stvaraju javni urbani sadržaj visoke ambijentalne kvalitete.

Nadalje, vrijednost kompleksa današnje Gliptoteke jest i u njezinu urbanističkom položaju. Nalazeći se u zoni koja se od ranonovovjekovnih stoljeća gradi kao prostor podgrađa

povijesnih jezgri Gradeca i Kaptola, sklop zgrada Gliptoteke svjedoči o slojevitosti i dugom trajanju prostornoga razvoja toga dijela grada. U povijesnoj perspektivi, označava prijelomni trenutak između predmoderne tradicije privrednoga korištenja potoka Medveščaka na tom potezu, koja će sredinom 19. stoljeća poprimiti industrijski karakter s jedne, i modernog razvoja grada koji više neće predviđati smještaj tvorničkih sadržaja u povijesnoj jezgri s druge strane – sklop zgrada Gliptoteke posljednji je izdanak te vrste tvorničke proizvodnje u najstarijem dijelu grada.

Napokon, posebno valja vrednovati ideju smještaja muzeja u industrijsku arhitekturu – ulazak Gipsoteke, odnosno Gliptoteke HAZU početkom četrdesetih godina 20. stoljeća u sklop tzv. nove Tvornice koža, čija su se zdanja već tada prepoznala kao vrijedan resurs i adekvatan prostor za udomljavanje muzeja, svakako je jedan od najranijih primjera takve prenamjene povijesne industrijske baštine. Naknadne adaptacije u svrhu muzejskog korištenja stoga nisu narušile konstruktivni ni oblikovni integritet zdanja. Štoviše, upravo zahvaljujući novom, odnosno sekundarnom sadržaju, arhitektura zagrebačke Tvornice koža sačuvala je izvornu građevinsku supstanciju sve do današnjih dana.

Sadreni odljev iz suvenirnice
Gliptoteke HAZU, nepoznat
autor i godina postava
(izvornik: Juraj Dalmatinac,
glava sa Šibenske katedrale)

PRIJEDLOG
KONZERVATORSKIH
SMJERNICA ZA UREĐENJE
I OBNOVU

V.1. Osnovne smjernice za namjenu i korištenje prostora

O d 1940., odnosno 1941. godine kompleks zgrada bivše Tvornice koža u Medvedgradskoj ulici br. 2 koristi se u muzeološke svrhe – udomljuje zbirku sadrenih odljeva spomeničke plastike i drugih skulptorskih umjetničkih djela te organizira povremene ili tematske izložbe. Postojeći muzeološki koncept zasniva se na kontinuitetu namjenskog korištenja povijesne arhitekture, a očekuje se i njegova daljnja prilagodba suvremenim muzeološkim standardima. Budući da je korištenje povijesne industrijske arhitekture u muzejske svrhe i dalje dobra praksa u domeni javnog raspolaganja graditeljskom baštinom, muzeološki koncept Gliptoteke u skladu je sa suvremenim načelima konzervacije i prezentacije povijesne industrijske arhitekture.

Četiri zgrade Gliptoteke uglavnom se koriste za uobičajene muzeološke funkcije: za čuvanje, odnosno pohranu zbirke, za restauratorske i druge radionice, za izlaganje, odnosno stalni postav zbirke, za organizaciju povremenih izložbi te za uredske poslove. Dio prostora Gliptoteke koristio se i za skladištenje izdanja HAZU-a, što nije primjeren način korištenja te se ne razmatra u sklopu programa obnove.

V.1.1. Zapadna ulična zgrada

U zapadnoj, tj. uličnoj zgradi je glavni ulaz u muzej. Tu je smješten dio stalnog postava, prostori za povremene izložbe, uredski prostori te radionice. Budući da se radi o reprezentativnom dijelu kompleksa, preporučuje se maksimalno izložbene namjene prostora, uz prateću muzejsku infrastrukturu.

Detalj pročelja istočne dvorišne zgrade, stanje opečne građe

V.1.2. Istočna dvorišna zgrada

U dvorišnoj zgradi je dio stalnog postava te čuvaonice. Preporučuje se zadržati te funkcije, uz moguću reorganizaciju prostora, kako bi se postigla komunikacijska distanca između izložbenih prostora i prostora za pohranu te osigurala prateća muzejska infrastruktura.

V.1.3. Južna zgrada (tzv. zgrada Antika)

U južnoj uličnoj zgradi, tzv. zgradi Antike, nalaze se čuvaonice, dok je dio prizemne etaže u najmu te se trenutno koristi u ugostiteljske svrhe. Budući da se radi o reprezentativnom dijelu kompleksa, koji u unutrašnjosti ima najveću razinu očuvanosti izvorne opreme (stolarija, popločenje, peći, ograde), preporučuje se njegova znatnija prenamjena za uredske prostore, knjižnicu i druge prostore namijenjene komunikaciji s vanjskim korisnicima. Uz spomenuto, zgrada se može koristiti za izlaganje i organizaciju izložbi, a podesna je i za smještaj drugih dopunskih sadržaja koje podrazumijeva suvremeni muzej.

V.1.4. Sjeverna zgrada (tzv. zgrada Šibenik)

Sjeverna zgrada, tzv. zgrada Šibenik, sadrži dio stalnog postava te čuvaonice. Preporučuje se zadržati te funkcije, uz osiguranje prateće muzejske infrastrukture.

V.2. Obnova vanjštine

Objekte tzv. Nove tvornice obojenih koža u eksterijeru odlikuje čist oblikovni jezik karakterističan za industrijske objekte kasnog 19. stoljeća. Opeka kao glavni građevni materijal zgradama daje osnovni vizualni identitet, pridajući fasadnim površinama posebnu likovnu vrijednost. Jednostavna raščlamba pročelja lezenama koje se protežu kroz sve etaže, dinamizirajući pročelja po vertikali, odsutnost dekoracije (izuzev vijenaca i u opeci izraženih oblikovnih

elemenata prozora), horizontalni prozorski pojasevi koji osiguravaju dovoljno svjetla, pokazuju funkcionalno oblikovanje utilitarnog objekta koje je, uz elemente konstrukcije, glavna vrijednost koju valja zaštititi i očuvati.

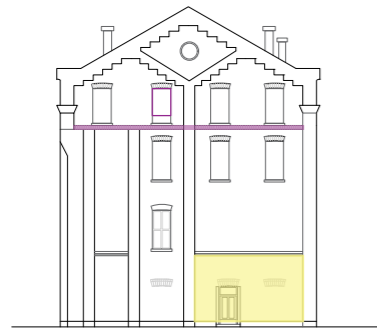
Ovojnici zgrade potrebno je sačuvati i obnoviti, posebno prema ulici. Oštećenu opeku na pročeljima, ali i drugim dotrajalim fasadnim površinama valjalo bi zamijeniti, odnosno restaurirati u skladu s napatcima restauratora. Potrebno je očistiti sve vanjske površine biocidima i sredstvima za desalinizaciju. Manje pukotine mogu se sanirati odgovarajućim materijalima na bazi silikata, a veća oštećenja ugradnjom zamjenskih opečnih elemenata koji će se bojom i oblikovanjem prilagoditi postojećim. Sljubnice je uputno očistiti i izvesti odgovarajućom žbukom (vapno-pješčana žbuka s dodatkom bijelog cementa do 5 %). Nakon čišćenja, tretiranja kemijskim sredstvima, konsolidacije te izvedbe popravaka, potrebno je nanošenje zaštitnog premaza od štetnog utjecaja atmosferilija na opeku. Točna količina i opis poslova utvrdit će se nakon postavljanja građevinske skele i pregleda restauratora i ovlaštenog konzervatora.

Izolaciju zgrade treba provesti bez narušavanja integriteta eksterijera (toplinska se treba izvesti iznutra, a zaštita od vlage izvana u podrumskoj zoni i dijelu prizemlja tako da ne bude vidljiva). Budući da su prozorski pojasevi bitno obilježje vanjštine, predlaže se otvaranje svih prozorskih otvora koji su tijekom vremena zazidani zbog muzejskih potreba. U slučaju da zbog funkcionalnih razloga nije moguće otvoriti prozor, na tom mjestu treba izvesti nišu istih dimenzija kao izvorni prozor. Vanjska prozorska krila potrebno je restaurirati, odnosno zamijeniti dotrajale elemente i ponoviti izvorno oblikovanje i ostakljenje.

Pokrov je potrebno izvesti biber-crijepom. Postojeće mostove između zapadne ulične i istočne dvorišne zgrade moguće je ostakliti elegantnom staklenom ovojnicom kako bi se osigurala suha veza tih dviju zgrada; također, moguće je i uvođenje novih mostova prema potrebi.

Istočno (dvorišno) pročelje

Sjeverno pročelje

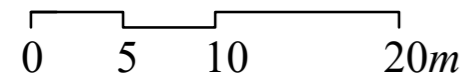

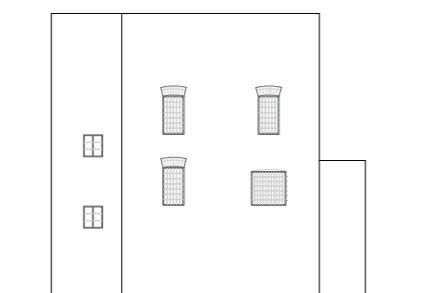
Zapadno (ulično) pročelje

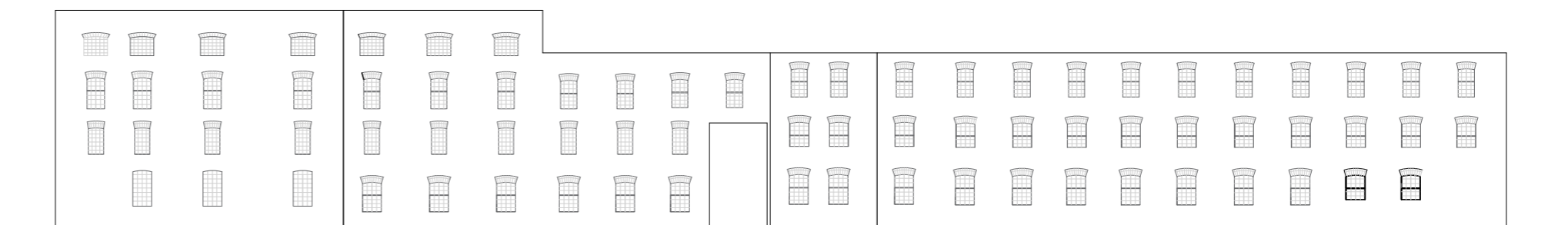
Južno pročelje

- čuvanje postojećeg stanja
- moguća preoblikovanja
- rekonstrukcija izvornog stanja

Južno pročelje

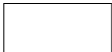

Istočno pročelje

Sjeverno pročelje

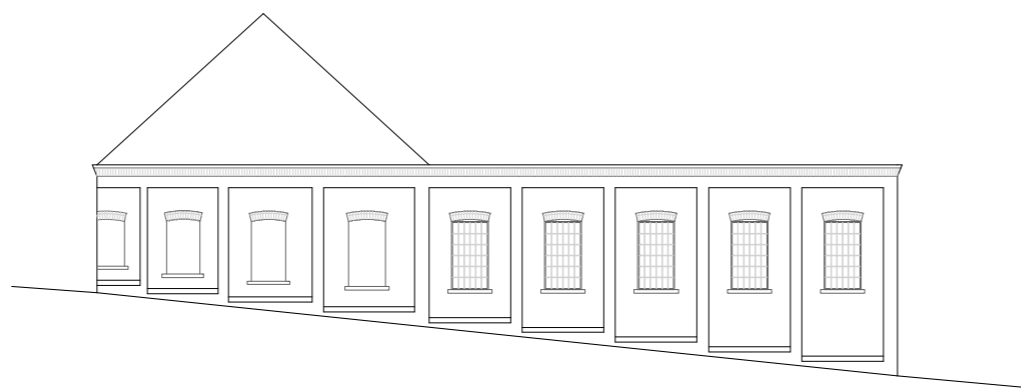

Zapadno pročelje

- čuvanje postojećeg stanja
- moguća preoblikovanja
- rekonstrukcija izvornog stanja

0 5 10 20m

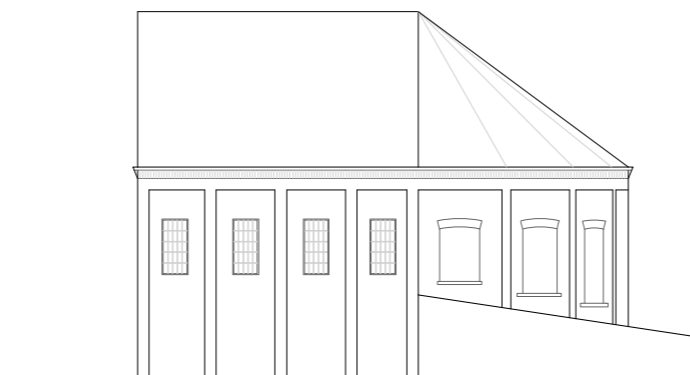
Nacrt pročelja istočne dvorišne zgrade s naznačenim smjernicama za obnovu

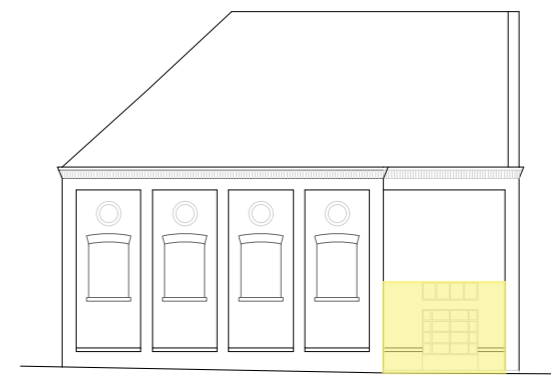
Ulično (sjeverno) pročelje

Dvorišno (južno) pročelje

Istočno pročelje

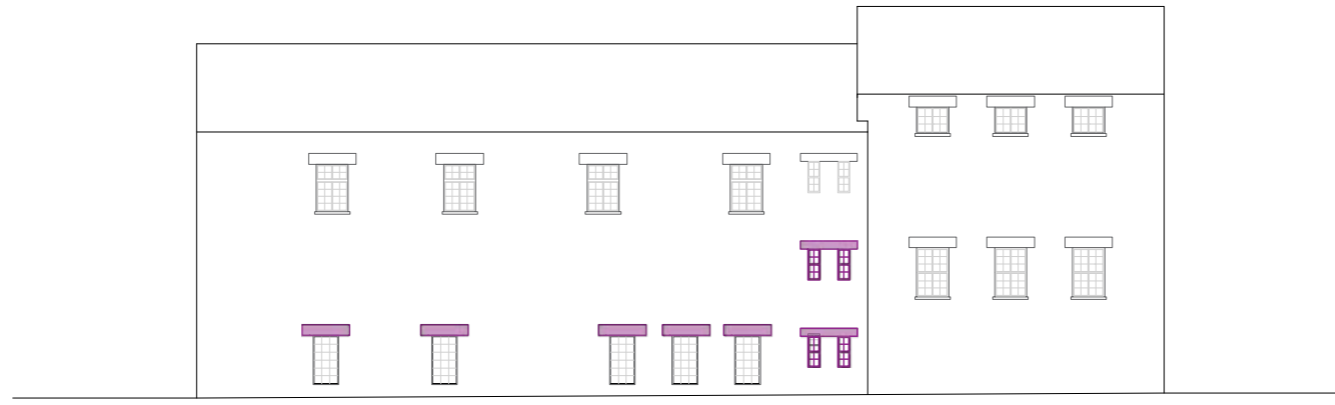
Zapadno pročelje

- čuvanje postojećeg stanja
- moguća preoblikovanja
- rekonstrukcija izvornog stanja

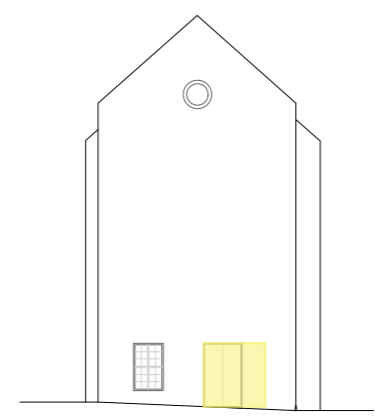
0 5 10 20 m

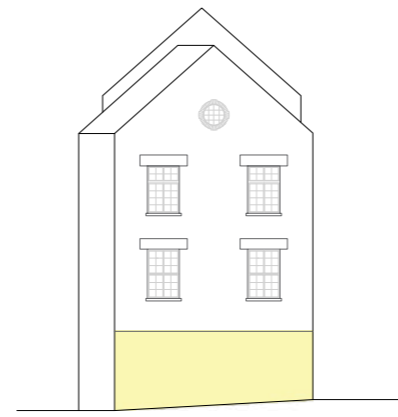
Zapad

Istok

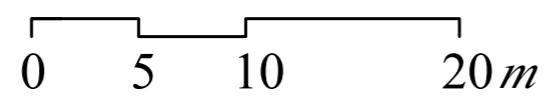

Sjever

Jug

- čuvanje izvornog stanja
- moguće preoblikovanje
- rekonstrukcija izvornog stanja

Nacrt pročelja južne zgrade
Antika s naznačenim
smjericama za obnovu

V.3. Obnova unutrašnjosti

Interijer zgrada u sastavu Gliptoteke tijekom godina je višestruko pregrađivan. U cjelini se dopušta slobodno oblikovanje unutrašnjosti, uz obavezu očuvanja originalne konstrukcije i konstruktivnih elemenata zgrade (krovište, lijevanoželjezo i drveno stupovlje i traverze, svodovi), za koju se preporučuje da se, gdje je moguće, ostavi vidljivom. U odabiru boje nove stolarije poželjno je asociirati na izvornu boju stolarije, koja je bila tamnije smeđe nijanse (preporučuje se usporediti ton-karte u elaboratu restauratorskih radova).

Moguće je postaviti nove, potrebne slojeve poda te ga oblikovati na suvremen način, estetski prikladan prostoru. Predviđa se da se unutarnja prozorska krila zamijene novima s IZO-staklom, suvremenog oblikovanja, tj. da se unutarnja krila umetnu ako ih nema. Za provođenje novih instalacija moguća su različita rješenja (spušteni stropovi, dvostruki zidovi), a dio instalacija može biti i vidljiv ako pridonosi specifičnoj estetici prostora. Sustav kondicioniranja prostora (grijanje, hlađenje, ventilacija) može se slobodno predložiti. Konstrukciju krovišta valja očuvati, odnosno samo zamijeniti oštećene dijelove.

V.4. Detaljne smjernice za obnovu

V.4.1. Zapadna ulična zgrada

Ovojnici zgrade potrebno je sačuvati i obnoviti, posebno prema ulici. Oštećenu opeku na pročeljima, ali i drugim dotrajalim fasadnim površinama trebalo bi zamijeniti, odnosno restaurirati u skladu s naputcima restauratora.

Preporuka je da se dosadašnji glavni ulaz zatvori zbog cjelovite obnove izvornog pročelja (na tom mjestu je bio prozor) ili ako je nužno zbog funkcionalnih razloga, preporučuje se oblikovati ulaz (ulazna vrata) tako da se uklopi u cjelinu pročelja te da se ne ističe. Glavni ulaz u zgradu uputno je izvesti s dvorišne strane. Niz prozora i drve-

ne oplata u potkrovlju, na zapadnom i istočnom pročelju moguće je zamijeniti suvremeno oblikovanim otvorima i završnom oblogom koja će pridonijeti ujednačavanju. Također se slobodno mogu projektirati ulazi u prizemlju na sjevernom i južnom pročelju zgrade. Interijer se može slobodno oblikovati, uključujući oblikovanje podova, oblogu zidova, unutarnja stubišta i sl. Također, unutarnja stolarija (vrata) može se zamijeniti novom te slobodno oblikovati. Preporučuje se otvaranje konstruktivnog drvenog stupovlja na prvom i drugom katu, koji su trenutno zazidani pregradnim zidovima ili obloženi.

Predlaže se otvaranje svih prozorskih otvora koji su tijekom vremena zazidani zbog muzejskih potreba. Vanjska prozorska krila potrebno je sačuvati, odnosno obnoviti ili zamijeniti dotrajale elemente te ponoviti izvorno oblikovanje i ostakljenje. Na trima prozorima prvoga kata istočnog pročelja potrebno je replicirati izvornu stolariju. Unutarnja krila uputno je zamijeniti, odnosno uvesti nova krila s IZO-staklom, suvremenog oblikovanja.

Preporučuje se čuvanje drvene konstrukcije krovišta uz zamjenu dotrajalih dijelova.

V.4.2. Istočna dvorišna zgrada

Ovojnici zgrade potrebno je sačuvati i obnoviti, posebno prema ulici. Oštećenu opeku na pročeljima, ali i drugim dotrajalim fasadnim površinama potrebno je zamijeniti, odnosno restaurirati u skladu s naputcima restauratora. Interijer se može slobodno oblikovati, uključujući oblikovanje podova, oblogu zidova, unutarnja stubišta i sl. Također, unutarnja stolarija (vrata) može se zamijeniti novom te slobodno oblikovati.

Predlaže se otvaranje svih prozorskih otvora koji su tijekom vremena zazidani zbog muzejskih potreba. Vanjska prozorska krila (metalna okna) potrebno je sačuvati, odnosno obnoviti ili zamijeniti dotrajale elemente te ponoviti izvorno oblikovanje i ostakljenje. Unutarnja krila valjalo bi

zamijeniti, odnosno uvesti nova krila s IZO-staklom, suvremenog oblikovanja.

Na sjevernom i zapadnom pročelju potrebno je rekonstruirati oštećeni vijenac i sokl, a zatvorene prozore i vrata otvoriti ili barem izvesti kao niše (vidjeti grafički prikaz).

U interijeru se također preporučuje ostaviti vidljivom armiranobetonsku nosivu konstrukciju. Instalacije mogu biti vidljive. Dvokrako kameno stubište potrebno je sačuvati. Uputno je sačuvati metalna vrata kao memoriju na industrijsku povijest građevine.

Moguće je predložiti promjenu neprohodnog ravnog krova nad sjevernim dijelom dvorišne zgrade u prohodni s adekvatnom namjenom. Spoj između istočne i sjeverne zgrade moguće je iznova, suvremeno oblikovati da bi se taj prostor zaštitio od oborinske vlage.

V.4.3. Sjeverna zgrada, tzv. zgrada Šibenik

Ovojnici zgrade potrebno je sačuvati i obnoviti, oštećenu opeku zamijeniti, odnosno restaurirati u skladu s naputcima restauratora.

Skulpture u tzv. zgradi Šibenik nije moguće iznositi pa se preporučuje izvesti zaštitnu konstrukciju oko njih tijekom radova na kompleksu. Zatvorenu prozorsku nišu na južnom pročelju potrebno je otvoriti i rekonstruirati prozorsku klupčicu. Na zapadnom pročelju u prizemlju moguće je suvremeno oblikovanje ulaza.

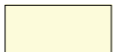
Vanjska prozorska krila (metalna okna) potrebno je sačuvati, odnosno obnoviti ili zamijeniti dotrajale elemente te ponoviti izvorno oblikovanje i ostakljenje. Unutarnja krila moguće je izvesti IZO-staklom, suvremenog oblikovanja.

Interijer se može slobodno oblikovati, uključujući oblikovanje podova, oblogu zidova, unutarnja stubišta i sl. Preporučuje se čuvanje drvene konstrukcije krovišta uz zamjenu dotrajalih dijelova.

Tlocrt prizemlja s naznačenim smjernicama za obnovu

- čuvanje i rekonstrukcija izvornog stanja
- moguća preoblikovanja

0 5 10 20m

Tlocrt prvog kata s naznačenim smjernicama za obnovu

Tlocrt drugog kata s naznačenim smjernicama za obnovu

Tlocrt trećeg kata/potkrovlja s naznačenim smjericama za obnovu

V.4.4. Južna ulična zgrada, tzv. zgrada Antika

Ovojnici zgrade potrebno je sačuvati i obnoviti, a oštećenu opeku zamijeniti, odnosno restaurirati u skladu s naputcima restauratora.

Na dvorišnom pročelju potrebno je rekonstruirati nadvoje izvedene u žbuci te zatvorene prozore (vidjeti grafički prikaz).

Unutarnju i vanjsku stolariju potrebno je sačuvati i prema nalazima restauratorskih istraživanja oličiti tamnosmeđom ili nekom tamnijom bojom prema uputama ovlaštenog konzervatora.

Zidove je uputno oličiti izabranim tonom iz palete boja nakon restauratorskih istraživanja u skladu s tonovima postojećih keramit-pločica.

Potrebno je sačuvati opremu interijera te restaurirati oštećene dijelove: podne pločice, vanjsku i unutarnju stolariju s okovima te kaljeve peći. Svi navedeni elementi trebaju se zaštititi da ne bi bili oštećeni u obnovi. Pretpostavlja se da je ispod drvenog poda u prostorijama na drugom katu obloga keramit-pločicama kao u hodniku. Uputno je pažljivo ukloniti drvenu oblogu da se ne bi oštetile pločice.

Raspored postojećih pregradnih zidova treba se poštovati. Preporučuje se čuvanje drvene konstrukcije krovšta uz zamjenu dotrajalih dijelova.

V.5. Dvorišta

V.5.1. Ulazni trg

Uz južno krilo glavne, zapadne zgrade nalaze se dva jablana (5 – *Populus nigra*). Preporuka je ukloniti ih zbog izravnog utjecaja korijenja na građevinu i infrastrukturu. Preostale jablane ispred tzv. zgrade Antike prema Medvedgradskoj ulici preporučuje se sačuvati. Posebno se to odno-

si na grm lovor-višnje (3 – *Prunus laurocerasus*) sjeverno od kolnog ulaza koji je dobro očuvan i specifičan zbog svoje starosti (procjenjuje se na više od šezdeset godina).

Nekoliko primjeraka pajasmina (7 – *Philadelphus virginalis*) također se nalazi uz Medvedgradsku ulicu. Uputno ih je oblikovati i sačuvati, kao i grm forzicije u istom nizu (4 – *Forsythia intermedia*). Zbog nepovoljne pozicije valjalo bi ukloniti grm bazge (6 – *Sambucus nigra*). Sav bršljan (1 – *Hedera helix*) koji raste po pročeljima građevina potrebno je ukloniti zbog iznimno degradirajućeg utjecaja.

V.5.2. Park skulptura

Uz pročelje i na pročelju tzv. zgrade Antika također raste bršljan (1 – *Hedera helix*) koji je uputno ukloniti zbog negativnog i razornog utjecaja na materijal pročelja (opeku). Jugoistočno od zgrade rastu dvije katalpe (10 – *Catalpa bignonioides*). Jednu koja raste bliže zgradi potrebno je ukloniti zbog opasnosti za temelje i infrastrukturu. Drugi primjerak, premda je uz kolni ulaz u Park skulptura, preporučuje se sačuvati, odnosno reducirati i oblikovati. Pajasen (11 – *Ailanthus altissima*) koji raste uz sam južni zid tzv. zgrade Antika treba ukloniti jer kao invazivna vrsta dubokim korijenjem oštećuje cjevovode, kanalizaciju i rubnjake građevina. Osim toga, otrovan je za ostale biljne vrste, ali i za ljude.

Uz istočni zid Parka skulptura raste nekoliko različitih biljaka: likvidambar (12 – *Liquidambar styraciflua*), dva jablana (5 – *Populus nigra*) te tri bršljana (1 – *Hedera helix*). Preporuka je sačuvati ih, reducirati i oblikovati.

V.5.3. Koridor

Slikovita petoprsta lozica (2 – *Parthenocissus quinquefolia*) raste uz dvorišna pročelja zapadne, istočne i južne zgrade.

Iz tehničkog razloga potrebno ju je ukloniti. Preporuka je nadomjestiti ih nakon obnove na predviđena sadna mjesta.

V.5.4. Servisno dvorište

Mahovinu na zidovima dvorišnog prostora između sjeverne zgrade (tzv. zgrade Šibenik) i istočne dvorišne zgrade, kao i divlje raslinje u djelomično dostupnom prostoru istočno od istočne zgrade, potrebno je ukloniti. Mahovinu treba kemijski tretirati, a bazgu (6 – *Sambucus nigra*), bršljan (1 – *Hedera helix*) i divlju kupinu (9 – *Rubus caesius*) fizički ukloniti.

V.5.5. Zaključak

Uz kolni ulaz u dvorište preporučuje se sačuvati lovor-višnju i dva grma, katalpu južno od tzv. zgrade Antika te jablane uz Medvedgradsku ulicu; ostalo zelenilo potrebno je ukloniti. Uz betonski zid na istoku, u Parku skulptura, valjalo bi ostaviti zelenilo, ali ga je potrebno kultivirati. Sve biljke koje rastu uza zidove kompleksa Gliptoteke potrebno je ukloniti. (Vidjeti označeno na grafičkom prikazu.)

Popločenje dvorišta moguće je riješiti suvremenim oblikovanjem i materijalima, no preporučuje se da se u parteru naznači izvorni položaj tragova tračnica za vagone koji su još uvijek vidljivi u prostoru između zapadne, ulične i dvorišne zgrade. Pri izradi arhitektonske snimke postojećega stanja treba snimiti položaj tračnica.

Zbog trošnog stanja i neujednačenog oblikovanja ograde ispred tzv. zgrade Antike te između zapadne ulične zgrade i sjeverne zgrade, preporučuje se zamjena novom ogradom suvremenog oblikovanja.

VI.1. Neobjavljeni izvori

- HR-DAZG-1122 ZGD, Sign. 2783 (Nova Ves 11 – Tvornica kože)
- HR-DAZG-24 GPZ, GO, Nova Ves 11, Zagrebačka tvornica kože, 1865. – 1937., kut. 323 i 324
- HR-DAZG-1122, Zbirka građevne dokumentacije, Nova Ves 11 – Tvornica kože, MF 296 i 297

VI.2. Literatura

- ARČABIĆ, GORAN, Manufaktura i industrija uz potok Medveščak, u: *Potok u srcu Zagreba. Uz potok Medveščak – od izvora do ušća*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2005., 65–72
- ARČABIĆ, GORAN, Industrijski centar države: Zagrebačka industrijska baština 1918. – 1941., Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2018.
- BIĆANIĆ, RUDOLF, Razvoj industrije u Zagrebu, u: *Iz starog i novog Zagreba*, 1 (1957.), 266–277
- BIĆANIĆ, RUDOLF, *Doba manufakture u Hrvatskoj i Slavoniji (1750. – 1860.)*, Zagreb, 1951.
- BOBAN, TIHANA, *Arhitektura bivše tvornice koža u Zagrebu (sklop zgrada Gliptoteke HAZU)*, diplomski rad. Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016.

- DESPOT, MIROSLAVA, Industrija Zagreba u drugoj polovici XIX. stoljeća: Prilog privrednoj povijesti Zagreba u XIX. stoljeću, u: *Iz starog i novog Zagreba*, 5 (1957.), 165–176
- DESPOT, MIROSLAVA, *Privreda Hrvatske XVII. – XIX. stoljeća: izbor građe*, Zagreb, 1957.
- DESPOT, MIROSLAVA, *Industrija građanske Hrvatske: 1860. – 1873.*, Zagreb, 1970.
- DOBRONIĆ, LELJA, Zgrade i pogoni nekih zagrebačkih tvornica devetnaestog stoljeća u očima suvremenika, u: *Iz starog i novog Zagreba*, 5 (1957.), 225–240
- DOBRONIĆ, LELJA, *Stare numeracije kuća u Zagrebu*, Zagreb, 1959.
- DOBRONIĆ, LELJA, *Kaptolski i biskupski Zagreb*, Zagreb, 1991.
- GETALDIĆ, MAGDALENA, Povijest Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u: *Kroatologija IX*, 1–2 (2018.), 43–67
- HORVAT, RUDOLF, *Povijest trgovine, obrta i industrije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1994.
- KNEŽEVIĆ, SNJEŠKA, *Zagrebu u središtu*, Zagreb: Barbat, 2003.
- KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, MIRA, Židovi u gospodarstvu sjeverne Hrvatske od 1873. do 1941. godine, u: *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, Zagreb, 1998.
- MAŽURAN-SUBOTIĆ, VESNA, Dr. Antun Bauer kao osnivač Gipsoteke u Zagrebu, u: *Muzeologija 31* (1994.), 82–86

MIKIĆ, VESNA, *Gliptoteka i moguća restrukturiranja utilitarnih objekata 19. stoljeća za potrebe slobodnog vremena* (magistarski rad). Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1991.

- PREMERL, NADA, *Potok u srcu Zagreba. Uz potok Medveščak – od izvora do ušća*, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2005.
- SCHWARZ, GAVRO, *Povijest zagrebačke židovske općine od osnutka do 50-tih godina 19. vijeka*, Zagreb, 1939.
- VUJIĆ, ŽARKA, Je li izložba Skulptura antičke Salone iz fundusa Gliptoteke HAZU bila nagovještaj sretnije budućnosti ovog specijaliziranog umjetničkog muzeja? Skulptura antičke Salone iz fundusa Gliptoteke HAZU, Gliptoteka HAZU-a, Zagreb, u: *Život umjetnosti*, 108 (2021.), 122–133

VI.3. Elaborati

- ŠKORO, BRANISLAV, *Elaborat ocjene postojećeg stanja konstrukcije građevine »Gliptoteka – Medvedgradska 2« oštećene potresom od 22. 3. 2020. godine*. Škoro. Poduzeće za inženjering d.o.o., Zagreb, 2020.
- KRIZMAN, MIRTA, *Izvešće konzervatorsko-restauratorskih istraživačkih radova unutar kompleksa Gliptoteke HAZU u Zagrebu*, Špatula.d.o.o., Zagreb, 2022.
- KATOVIĆ, TONKO – TOMIĆ, MARIJANA, *Povijesno-krajobrazna studija dvorišta Gliptoteke HAZU*, Hotiart, Zagreb, 2022.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10

Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba**, OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

Obrazloženje

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davon Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6

Zagreb, 6. srpnja 2018.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 i 44/17) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03, 44/10), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Ivani Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba** obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. točaka 1., 2. i 3. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to **istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.**

2. Utvrđuje se da Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh., dužana je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193**.

Obrazloženje

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za produljenje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja o upisu u Imenik ovlaštenih arhitekata od 19. studenog 1999., popis kulturnih dobara i poslova na kojima je podnositeljica zahtjeva radila, opis tehničke opremljenosti te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. Pravilnika.

U provedenom postupku utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno članku 10. stavku 1. navedenog Pravilnika, o radovima podnositeljice zahtjeva zatražena su stručna mišljenja nadležnih konzervatorskih tijela.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu od 29. svibnja 2018., Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. svibnja 2018. i Konzervatorskog odjela u Sisku od 8. lipnja 2018., a sukladno čl. 10. st. 4. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 1., 2. i 3. Pravilnika: istraživanje i proučavanje nepokretnog kulturnog dobra, dokumentiranje nepokretnog kulturnog dobra te izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo se dopuštenje daje na vrijeme od pet godina, a podnositelj zahtjeva kojemu je ono izdano može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositelj zahtjeva kojem je izdano dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, odnosno odgovorna osoba dužan je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku od 15 dana od dana dostave Rješenja. Žalba se izjavljuje ovome tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davor Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik specijaliziranih fizičkih i pravnih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Primljeno: 12.07.2018.

Broj: 193-22-1-18 Prilog: 1

- 163

ISBN 978-953-373-010-3